

Г. М. МАРИНЧЕНКО

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ У ЗЗСО:

матеріали для організації
самостійної роботи
під час дистанційного
та змішаного навчання

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Факультет педагогіки та психології

Г. М. Маринченко

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ У ЗЗСО:
матеріали для організації самостійної роботи
під час дистанційного та змішаного навчання**

Навчально-методичний посібник

Миколаїв
Видавець Румянцева Г. В.
2022

УДК 373.5.016:94:37.018.4(075.3)

ББК 74.266.3я721

М 26

Рецензенти:

Моцак С. І. – кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Княжева І. А. – доктор педагогічних наук, професор завідувач кафедри педагогіки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гриценко А. П. – доктор педагогічних наук, доцент, завідувача кафедри історії, правознавства та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Рекомендовано Вченою радою

*Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 18 від 19 травня 2022 року)*

Маринченко Г. М.

М 26 Методика викладання історії у ЗЗСО : матеріали для організації самостійної роботи під час дистанційного та змішаного навчання : навчально-методичний посібник / Г. М. Маринченко. – Миколаїв : видавець Румянцева Г. В., 2022. – 209 с.

ISBN 978-617-729-074-1

У посібнику подано навчально-методичний комплекс до дисципліни «Теорія та методика навчання історії». Видання включає в себе опорні конспекти лекцій, матеріали до семінарських занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, матеріали для виконання практичних завдань та самоперевірки знань у вигляді тестів і проблемних питань.

Навчально-методичний посібник призначений для здобувачів вищої освіти, а також для викладачів закладів вищої освіти з метою надання допомоги при організації самостійної роботи студентів.

УДК 373.5:3
ББК 74.266.3

© Маринченко Г. М., 2022

ISBN 978-617-729-074-1

© МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2022

ЗМІСТ

Передмова	5
Опис навчальної дисципліни	8
Програма навчальної дисципліни	9
Методичні рекомендації до дистанційного навчання з курсу	10
Конспекти лекцій	13
<i>Науково-педагогічні основи методики навчання історії</i>	15
<i>Форми організації навчання історії</i>	23
<i>Методи і прийоми вивчення історичного матеріалу</i>	35
<i>Засоби навчання історії у базовій школі</i>	41
<i>Підготовка вчителя до уроку</i>	46
<i>Кабінет історії</i>	
Методичні рекомендації до лекційних занять	75
Завдання до семінарських занять	76
Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу	
Тести до підсумкового контролю до тем з курсу	
Термінологічний словник	155
Рекомендована література	163
ДОДАТКИ	167
Рекомендації щодо написання реферату (повідомлення)	
Схема узагальненого аналізу підручника	
Технологічна карта уроку	
Алгоритм написання сценарію виховного заходу	
Вчитель у соціальній мережі: 10 мудрих порад	
Секрети управління часом для вчителя	
Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з історії у системі загальної освіти:	
- за усні відповіді	
- за роботу з історичною картою	
- за роботу з історичним документом	
- за роботу із складання історичного портрету	
- за роботу із перевірки знань за тему	
- за роботу з хронології подій	
- за роботу з написання есе	

- за роботу із виконання презентацій
- за роботу із виконання домашніх завдань
- за роботу в групах, або парах
- за роботу за виконання повідомлення або доповіді

Шаблони методів для роботи під час вивчення курсу:

- **Brainstorm**
- Асоціативний куц
- «6 капелюхів» Едварда де Боно
- **5W+H**
- **Timeline**
- **OREO**
- **Hamburger Writing**
- **POOCH**
- **Venn Diagram**
- **Story Mind Map (5Ws)**

ВСТУП

Курс «Теорія та методика навчання історії» покликаний забезпечити засвоєння основ методичної науки та підготувати майбутніх вчителів історії до викладацької діяльності.

Провідною **метою курсу** є предметно-методична підготовка студентів до викладання історії у закладах базової середньої освіти, складовими якої мають бути, по - перше, професійні знання (концептуальні основи та нормативна база навчання суспільствознавчих дисциплін у середній школі; структура та зміст суспільствознавчих предметів; дидактичні засади теорії та методики навчання суспільствознавчих дисциплін; результати навчальної діяльності учнів з суспільствознавчих дисциплін і система оцінювання); по - друге, вміння і навички, що визначають професіограму вчителя суспільствознавчих дисциплін; по - третє, досвід організації та проведення уроків (їх елементів) і позаурочних заходів з суспільствознавчих дисциплін, формування у студентів прагнення до професійного саморозвитку і самовдосконалення

Методична освіта складається із двох компонентів: теоретичного та практичного. Лекційні, семінарські заняття, спецкурси та консультації складають теоретичний компонент. Практичні, лабораторні заняття та педагогічна практика відповідно утворюють практичний компонент методичної освіти. Одночасно методична освіта виступає елементом системи професійно-педагогічної освіти. Вивчення курсу покликане завершити професійно-педагогічну освіту вчителя історії та спирається на спеціальну, педагогічну та психологічну освіту

Основними **завданнями курсу** «Теорія та методика навчання історії»:

- ✓ вивчення методологічних та теоретичних засад курсів історії; новітніх досягнень в галузі педагогіки, методики навчання історії; задач і змісту сучасної історичної освіти; нормативної бази навчання історії в закладі загальної вищої освіти; методів, способів, прийомів навчання предметів, інноваційних прийомів викладання; дослідження творчої спадщини вітчизняної та зарубіжної методичної думки, цілісне її сприйняття;
- ✓ ознайомити студентів з теорією і методикою навчання історії, з традиційними і інноваційними методами, прийомами і технологіями навчання історії у вищій школі; навчити моделювати уроки історії різних типів і видів, вільно добирати і оперувати методами і прийомами навчання предмету, оптимізуючи освітній процес;
- ✓ вироблення практичних умінь та навичок, необхідних для забезпечення високої ефективності навчання історії.

Передумови для вивчення дисципліни: «Педагогіка (загальна та історія педагогіки)», «Психологія (загальна та вікова)», «Інклюзивна освіта», «Методика виховної роботи».

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРЗ-3. Знає методи формування історичних понять і закономірностей та розуміє взаємозв'язок між ними.

ПРЗ-4. Знає і володіє сучасними теоретичними та практичними основами навчання історії, правознавства та інших суспільствознавчих дисциплін в основній (базовій) школі.

ПРЗ-5. Знає методологічні засади методики навчання історії, правознавства та інших суспільствознавчих дисциплін критерії відбору, принципи структурування змісту навчальних курсів в основній (базовій) середній школі. Знає сучасні інтерактивні методи навчання учнів; форми організації навчання та специфіку застосування новітніх освітніх технологій в основній (базовій) середній школі.

ПРЗ-6. Знає норми, критерії оцінювання знань, умінь учнів та отримання від них зворотного зв'язку.

ПРК-1. Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію зі всіма учасниками освітнього процесу.

ПРК-5. Розуміє необхідність поваги до честі та гідності особистості, захисту прав і свобод людини і громадянина. Уміє діяти на основі розвинутої правосвідомості, правового мислення і правової культури.

ПРА-1. Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.

ПРА-2. Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів.

ПРА-3. Здатний створювати рівноправне і справедливе освітнє середовище, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувач оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-2. Здатність діяти на основі етичних міркувань, уміння діяти в межах етики професійних взаємин.

ЗК-3. Здатність працювати в команді. Готовність спілкуватися із спільнотами для розвитку професійних знань і вмінь, осмислення практик. Уміння будувати суб'єктно-об'єктні відносини у професійній діяльності, здатність до активної співпраці та роботи в команді.

ЗК-6. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Здатність до саморозвитку, самоаналізу, ідентифікації у професійній діяльності. Уміння бути сучасно навченим. Проінформованість з проблем інновацій в галузі освіти, використання різноманітних освітніх технологій і засобів навчання.

ЗК-9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, здатність до співпраці, генерувати ідеї, розв'язувати проблеми.

II. Фахові:

ФК-2. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології, у тому числі й інформаційні, для забезпечення якості навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх закладах. Здатність використовувати навички роботи з комп'ютером та знання й уміння в галузі сучасних інформаційних технологій для рішення практичних завдань в галузі історії, юриспруденції та освіти.

ФК-3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з історії.

ФК-4. Здатність аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації та корекції навчально-виховного процесу, здійснення структурування навчального матеріалу.

ФК-6. Здатність чітко і логічно відтворювати історичні знання, оцінювати політичні, соціально-економічні, правові факти, події та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.

ФК-7. Здатність формувати тексти та короткі описи (есе) на основі сучасної (оновленої) історичної інформації, яка може бути використана в подальшій професійній діяльності (архівах, музеях, місцевих органах влади, журналістиці).

ФК-8. Здатність здійснювати добір методів і засобів навчання та використовувати набуті психолого-педагогічні і методичні прийоми навчання історії, правознавства та інших суспільствознавчих дисциплін, спрямованих на розвиток здібностей учнів. Здатність будувати логічно завершений педагогічний процес у навчальних загальноосвітніх середніх закладах. Здатність планувати, організувати і вести навчально-виховну роботу.

ФК-9. Здатність брати на себе відповідальність, бути активним у прийнятті рішень, суспільному житті, урегулюванні конфліктів ненасильницьким чином, функціонуванні та розвитку демократичних інститутів суспільства.

ФК-10. Здатність формувати високу історичну й громадянську свідомість, політичну культуру та історичну національну гідність.

ФК-11. Здатність забезпечувати охорону життя і здоров'я учасників навчально-виховному процесу.

**Опис навчальної дисципліни
«Теорія та методика навчання історії»**

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Обов'язкова
Індивідуальне науково-дослідне завдання – презентація за обраною темою	014 Середня освіта 014.03 Історія	<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 90		1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6	Ступінь: бакалавра	<i>Лекції</i>
		10
		<i>Практичні, семінарські</i>
		20
		<i>Лабораторні</i>
		-
http://moodle.mdu.edu.ua/course/view.php?id=3504		<i>Самостійна робота</i>
		60
		Вид контролю: іспит

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год.: 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (30 % ~ 70%).

Програма навчальної дисципліни «Теорія та методика навчання історії»

Тема 1. Науково-педагогічні основи методики навчання історії. Нормативно-правове забезпечення навчального процесу з історії. Поняття «методика навчання». Основні складові процесу навчання історії у закладах базової середньої освіти. Задачі й функції методики. Методи наукового дослідження шкільного навчання історії. Державний базової загальної середньої освіти та місце в ньому освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Тема 2. Розвиток шкільної історичної освіти. Витоки шкільної історичної освіти: ХІХ – початок ХХ ст.. Шкільна історична освіта в перші роки радянської влади: 1917-1920 рр. Розвиток шкільної історичної освіти в період середина 30-х – 80-ті рр.. Шкільна історична галузь в роки незалежності України.

Тема 3. Зміст шкільних курсів історії базової школи. Шкільний курс «Історія України» для базової середньої освіти, зміст та аналіз програми. Шкільний курс «Всесвітня історія», зміст та аналіз програми. «Історія рідного краю» в шкільному курсі історії базової середньої освіти.

Тема 4. Методи, прийоми і засоби вивчення історичного матеріалу. Методи навчання історії, їх класифікація. Вибір оптимальної комбінації методів навчання. Прийоми вивчення головних історичних фактів

Тема 5. Сучасні засоби навчання історії. Засоби навчання, їх класифікація. Історичні джерела, робота з ними на уроках історії. Художня література в ході вивчення історії. Наочність у навчанні історії. Методика використання різних засобів навчання на уроках історії.

Тема 6. Діагностика та оцінювання знань з історії. Сутність контролю у навчальному процесі: поняття, завдання, функції, принципи. Методи і форми контролю. Рейтингова система оцінювання особистих досягнень учнів при вивченні історії. Урок контролю знань та вмінь учнів з історії. Тематичне оцінювання з історії: мета, завдання, форми проведення. Зовнішнє незалежне оцінювання з історії

Тема 7. Підготовка вчителя до уроку. Кабінет історії в школі. Загальна характеристика основних етапів підготовки вчителя до уроку. Особливості структури та методики складання календарно-тематичного плану з історії. Структура та методика складання плану-конспекту уроку. Загальна характеристика навчального кабінету в школі. Матеріально-технічне та начальсько-методичне забезпечення навчальних кабінетів. . кабінет історії: загальна характеристика та особливості оснащення.

Тема 8. Професійний портрет вчителя історії. Учитель історії: права та обов'язки. Педагогічна спрямованість вчителя історії: поняття, структура, типи. професіограма, професійна компетентність та професійний портрет вчителя історії. Індивідуальний стиль діяльності педагога.

Тема 9. Методична робота в школі. Методична робота в школі: поняття, напрямки, форми організації. Методоб'єднання істориків: завдання, зміст і напрямки роботи в школі. Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників. Система роботи з молодими вчителями

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З КУРСУ

Downloaded from
[Dreamstime.com](https://www.dreamstime.com/)

<https://www.dreamstime.com/>

[https://www.dreamstime.com/](#)

[https://www.dreamstime.com/](#)

Навчальний курс «Теорія та методика навчання історії» супроводжується дидактичним матеріалом та завданнями самостійної роботи та з контролю та оцінювання знань, які розміщено на платформі Moodle.

До кожної навчальної теми на платформі Moodle подано матеріали за схемою:

- ✓ *Лекція*
- ✓ *Питання для обговорення на семінарі*
- ✓ *Самостійна робота до теми*
- ✓ *Тестовий контроль до теми*

Доступ до завдань з тем відкривається відповідно розкладу очного навчання та зазначається кінцевий термін виконання. Всі завдання виконуються здобувачами освіти індивідуально і подаються до вказаного терміну у форматі ***pdf** або ***jpeg**.

Під час дистанційного навчання лекції та семінарські заняття проводяться згідно розкладу очного навчання за допомогою сервісу **Google Meet**.

Саме тому здобувач освіти повинен мати впорядкований аккаунт, який містить актуальне фотозображення та ПІБ здобувача освіти.

До відео-занять потрібно долучатися за **5 хвилин** до початку заняття за розкладом, бажано з комп'ютера чи ноутбука (телефон використовувати не бажано). Якщо приєднання до заняття відбувається з телефону чи планшету, то варто встановити наступні мобільні додатки:

- ✓ *Google Meet*
- ✓ *Google Jamboard*
- ✓ *Google Drive*
- ✓ *Google Doc.*

Крім того для виконання завдань з курсу на телефон чи планшет необхідно додатково встановити додатки:

- ✓ *MindMeister*
- ✓ *Quizizz*
- ✓ *Canva*
- ✓ *Kahoot*
- ✓ *Padlet*

та зареєструватися на

- ✓ *Wizer.me*
- ✓ *Linoit*
- ✓ *Learningapps*
- ✓ *Ourboox*
- ✓ *BookCreator*
- ✓ *Lumio*
- ✓ *Blendspace*

Піраміда навчання

КОНСПЕКТИ ЛЕКЦІЙ

Тематика лекцій

Науково-педагогічні основи методики навчання історії (2 год)

Форми організації навчання історії (2 год)

Методи і прийоми вивчення історичного матеріалу (2 год)

Засоби навчання історії у базовій школі (2 год)

Підготовка вчителя до уроку (2 год)

Методичне об'єднання вчителів історії (2 год)

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Поняття та сутність методики навчання ТМНІ.

Об'єкт і предмет ТМНІ як науки.

Місце й зв'язок ТМНІ з іншими педагогічними науками.

1. Поняття та сутність методики навчання ТМНІ

Національна стратегія навчання та виховання підростаючого покоління в Україні орієнтована на впровадження і реалізацію нової освітньої парадигми, мета якої полягає у всебічній підготовці молодої людини до життя в багатовимірному, полікультурному, швидкоплинному світі, що дедалі більше глобалізується. Тому одним із найважливіших завдань вітчизняної системи освіти на цьому етапі є адаптація молоді до реалій сьогодення, соціалізація особистості різноманітними засобами, зокрема засобами ШО.

Процес становлення громадянського суспільства в Україні неможливий без оволодіння молодими громадянами знаннями про це суспільство та навичками демократичного громадянства, необхідними для його розбудови, яких вони здобудуть спочатку в середніх загальноосвітніх, а потім у вищих навчальних закладах. Це стосується не лише політичної активності молоді, а й усвідомлення нею власної ролі та значення в житті суспільства, поведінкової діяльності відповідно до власних переконань і цінностей.

Необхідно послідовно розкривати ускладнення всіх форм суспільного життя, посилення демократичних тенденцій в історії. Важливо активно готувати молодь до усвідомлення необхідності широкого співробітництва людей, що займають різні класові та ідеологічні позиції, виробляти бажання разом і по добрій волі вирішувати глобальні проблеми сучасності, знаходити порозуміння в умовах європейської та світової інтеграції. Тому надзвичайної актуальності набуває питання: чому саме (змістове наповнення) і як (особливості методики) доцільно навчати сучасних українських учнів? Курси методики дають відповідь на практичні питання вчителів про мету навчання, особливості відбору змісту навчального матеріалу, про різноманітні методи його розкриття.

Термін «методика» походить від давньогрецького «*metodos*», що означає «шлях дослідження», «спосіб пізнання». Значення його (з розвитком самої методики та формуванням її наукових основ) поступово змінювалося.

Як приватну дидактику, методику розглядав П. С. Лейбенгруб, вважаючи, що в ній діють загальні педагогічні принципи, спільні для всіх предметів. Відомий дослідник О. І. Стражев відносив методику до спеціальних педагогічних наук і, так само як і О. О. Вагін, вважав, що вона розвивається і функціонує в залежності від змісту предмета – науки історії. В залежності від змісту добираються прийоми і засоби його вивчення. Та сама ідея про органічний зв'язок методики викладання певного предмета з самою його сутністю підтримувалася й іншими відомими методистами В. Г. Карцовим і П. В. Гора.

В.М.Бернадський та Н.В.Андрієвська вважали методику не наукою, а зібранням методичних рекомендацій, порад і рецептів, тому що в методиці превалює практична сторона справи.

Існують й інші варіанти визначення терміна «методика навчання». Як емпірично отриману систему правил передачі конкретного змісту навчання методика розглядає В. В. Гузєєв. Сукупністю змісту освіти, організаційних форм навчання, засобів і прийомів, що спрямовані на досягнення цілей навчання методика розуміє З. А. Абасов.

У працях В. Ю. Бикова методика розглядається як нормативна модель навчально-виховного процесу (навчання) в межах однієї навчальної одиниці. Відомий російський історик В. О. Ключевський зауважував: «... Нічого не можна вивчати, не знаючи, як вивчати...». Отже, методика – це вчення про методи викладання певної науки, вона досліджує закономірності вивчення певного навчального предмета.

Методика навчання історії – це галузь педагогічної науки, яка досліджує організацію процесу навчання історії з метою використання його для подальшого підвищення ефективності історичної освіти, надання умов для формування і розвитку особистості кожного учня засобами предмету – історії задля подальшого його самовизначення та самореалізації.

Мета навчальної дисципліни «Теорія та методика навчання історії»: професійна підготовка вчителя історії, складовими якої мають бути,

- по - перше, професійні знання (структура та зміст курсів історії у загальноосвітній школі; дидактичні засади теорії та методики навчання історії; система оцінювання рівнів учнівських досягнень з історії);
- по - друге, вміння і навички, що визначають професіограму вчителя історії;
- по - третє, досвід організації та проведення уроків (їх елементів) і позаурочних заходів з історії, формування у студентів прагнення до професійного саморозвитку і самовдосконалення.

Основні завдання вивчення дисципліни «Теорія та методика навчання історії»:

- *методичні*: ознайомити студентів з теорією і методикою навчання історії в школі, з традиційними та інноваційними формами, методами, прийомами і засобами навчання у загальноосвітніх навчальних закладах;
- *пізнавальні*: навчити студентів моделювати уроки і позаурочні заходи з історії різних типів і видів; вільно добирати і оперувати методами, прийомами і засобами навчання відповідних предметів, оптимізуючи при цьому навчально-виховний процес; здійснювати контроль і оцінювання рівнів навчальних досягнень учнів з історії;
- *практичні*: навчити студентів у практичній діяльності застосовувати сучасні методи, прийоми і засоби навчання історії.

Структура дисципліни:

Лекції – 10 год.

Семінарські заняття – 20 год.

Кредитні контрольні роботи – 3.

Форма контролю – іспит.

Індивідуальне науково-дослідницьке завдання – презентація розробки уроку з історії або виховного заходу.

2. Об'єкт і предмет ТМНІ як науки.

Для розуміння сутності та змісту цієї дисципліни необхідно чітко розрізняти об'єкт та предмет її дослідження. Відомий український методист О. І. Пометун визначає *об'єктом* вивчення методики як науки процес навчання.

Процес навчання – процес педагогічної взаємодії між учителем і учнями, спрямований на формування і розвиток особистості дитини засобами навчального предмета.

Відтак, *предметом* ТМНІ виступає певна система навчання історії, що містить взаємопов'язані компоненти (цілі навчання, зміст навчання, пізнавальні можливості учнів, організацію навчання (форми, методи, прийоми і засоби роботи вчителя й учнів), результати навчання) і закономірні зовнішні та внутрішні зв'язки цієї системи, які обумовлюють її функціонування.

1. Мета навчання. Всі компоненти процесу навчання проявляються і функціонують комплексно, як система, вони взаємодіють між собою та визначають розвиток одне одного.

За твердженням вітчизняної дослідниці проблем методики навчання історії А. М. Старевої, компоненти процесу навчання змінюються з розвитком суспільства, визначаються умовами розвитку суспільства та набутим досвідом у формуванні особистості учня.

Цілі навчання – це ідеальне мисленнєве передбачення кінцевого результату процесу навчання, це те, до чого прагнуть учитель та учні. Загальні цілі навчання, мету освіти визначає суспільство. Вона відображається у державних нормативних документах, конкретизується у навчальних програмах окремих предметів, підручниках, методичних розробках для вчителів, дидактичних матеріалах для учнів. Визначення навчальних цілей сприяє розумінню школярами суті і способів організації навчально-пізнавальної діяльності, суттєво активізує її.

Проаналізуємо сучасний соціальний запит суспільства до випускника школи.

Сьогодні учень повинен володіти певними якостями:

- гнучко адаптуватися у постійно змінних життєвих ситуаціях;
- уміти бачити, формулювати і, головне, вирішувати проблему;
- грамотно працювати з інформацією (збирати потрібні факти, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблем, робити необхідні узагальнення, зіставлення з аналогічними або альтернативними варіантами розв'язання, встановлювати закономірності, робити аргументовані висновки, використовувати їх для прогнозування);

- самостійно та критично осмислювати набуті знання й усвідомлювати, де і яким чином вони можуть бути використані в оточуючій дійсності;

- бути генератором та творчим реалізатором власних нових ідей. Необхідними його якостями у майбутньому життєвому просторі повинні стати комунікабельність, контактність, полікультурність, уміння безконфліктно працювати у різних соціальних і культурних групах.

Щоб ефективно діяти у сучасному (і майбутньому) світі, випускник повинен:

- ✓ Бути свідомим громадянином своєї держави.
- ✓ Відчувати себе громадянином цілого світу.
- ✓ Вміти співпрацювати з іншими людьми.
- ✓ Завжди працювати якісно.
- ✓ Ефективно спілкуватися.
- ✓ Проявляти ініціативу.

- ✓ Приймати своєчасні рішення.
- ✓ Навчитися працювати з великим обсягом різноманітної інформації, самостійно здійснюючи її пошук, обробку, аналіз і зберігання.

Мета української системи освіти на сучасному етапі – підготувати учня, для якого навчання складається не лише з трансльованих знань та вмінь, а й з цінностей, включає активний пошук і зацікавленість у розв'язанні навчальних та соціальних проблем. Такий учень:

- Вміє постійно навчатися.
- Знає, що робити, коли не знайде відразу виходу із ситуації.
- Готовий співпрацювати з іншими, у складі команди вирішувати проблеми.
- Свідомий того, що існують різні цінності.
- Вміє творчо, креативно вирішувати складні проблеми.
- Цікавиться та любить працювати над вирішенням складних ситуацій.
- Вміє організувати великий обсяг інформації.
- Відданий справі, якою займається.
- Дисциплінований.

2. Завдання навчання впливають із мети навчання і дають змогу здобувати історичні знання, набувати вміння і навички згідно з навчальними планами та програмами з історичних дисциплін.

3. До функцій навчання науковці відносять освітню, виховну і розвиваючу.

Освітня функція навчання - сприяє перетворенню історичних знань у надбання особистості, яка навчається, виробленню відповідних умінь і навичок використання цих знань на практиці

Виховна функція - виявляється у формуванні історичного світогляду, високих загальнолюдських якостей, естетичних смаків, трудових умінь

Розвиваюча функція - спрямована на формування творчої особистості (розвиток самостійності, критичного мислення, оцінки фактів, подій, осіб, вмінь висловлювати і відстоювати власну думку, аргументовано формувати позицію, тощо).

Тривалий час освітня функція залишалася домінуючою. Сьогодні теза „знання заради знань” є ідеалізацією мети ШО. І хоча довгий час, в умовах панування знанневої парадигми в традиційній освіті, це сприймалося нормально, зараз - викликає скептицизм у школярів. Учні налаштовані досить прагматично, чекають від уроків історії того, що конкретно може їм знадобитися в майбутньому житті. Оволодіння знаннями перестає бути центральним завданням школи, а історія стає інструментом реалізації цілей, пов'язаних із забезпеченням розвитку особистості дитини. Однак, ця зміна пріоритетів не означає зниження якості підготовки учнів з предмету.

Ринкові умови, працевлаштування, кар'єрне просування, робота за кордоном вимагають постійного оновлення професійних компетенцій, отримання додаткових освітніх послуг, отже надзвичайно актуалізують проблему „освіти протягом життя”. Учень сьогоденної школи повинен зрозуміти, що успішно самореалізуватися в майбутньому житті можливо лише за умови глибокого розуміння того, що в основі сучасної освіти – нова парадигма: „знання заради власного розвитку”. Звідси кредо сучасного вчителя - „Зроби предмет викладання засобом розвитку особистості учня”.

В умовах особистісної орієнтації ШО вчитель повинен:

- допомогти учневі знайти самого себе,
- підтримати та розвинути людину в людині,
- закласти в дитині механізми самовизначення, самоактуалізації, саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, що сприятимуть становленню творчої особистості.

Все це кардинально змінює *функції навчального процесу*, основними серед яких стають **виховна, розвивальна, самовдосконалення і саморозвитку**, а не освітня, як у традиційній системі.

4. Зміст навчання. Стрижнем його є чітко окреслена система знань, умінь, навичок, цінностей, досвіду, якими повинен оволодіти учень протягом навчання історії у школі. Зміст навчання - це обов'язковий компонент процесу навчання.

З розвитком суспільства змінювалися мета та завдання курсів, отже змінювався зміст навчання. На його обсяг та глибину в значній мірі впливає розвиток відповідної науки, її методології, психології, педагогіки та інших наук, а також розвиток суспільства, присутність в ньому нових політичних, суспільних та культурних процесів.

Виходячи з цих критеріїв, методика визначає оптимальний зміст і структуру шкільних курсів, співвідношення фактів та понять, а також знання про способи дій з історичним матеріалом і належні їм вміння та навички, які формуються під час навчання історії.

5. Методи навчання - це основні способи навчальної роботи вчителя та учнів з історії, за допомогою яких останні здобувають певні знання, вміння і навички. У процесі навчання історії, знання, вміння, переконання, почуття, інтереси, світогляд учнів формується на основі одержання ними визначеної інформації зовні і внутрішньої переробки її органами сприйняття, мислення, уяви, пам'яті. Тільки те, що пройшло через цю переробку, засвоюється школярами, залишає слід в його свідомості, формує його особистість. Що можливо тільки в результаті особистої діяльності учня.

Способи передачі інформації і керівництво її засвоєнням в органічному поєднанні зі способами діяльності самих учнів прийнято називати *методами навчання*.

Методи складаються з окремих методичних *прийомів* - окремих знань, умінь, навичок учнів, формування у них певних уявлень і збудження емоцій.

Останнім часом в школах України у процесі навчання історії спостерігається „відхід” від репродуктивних методів, направлених на запам'ятовування та відтворення текстів. Усе більшої популярності набувають комунікативно-діалогові методи та прийоми, спрямовані на розв'язання спільної проблеми. Їх основою є активізація пізнавальної діяльності учнів за допомогою організації спілкування між собою, учнів з учителем, між групами. Характерними рисами їх є: проблемність завдання, опора на учнівський досвід, самостійність, вироблення власної позиції, створення на уроці атмосфери співробітництва, довіри.

6. Засоби навчання. Кожен із методів навчання передбачає також застосування **засобів навчання**. До них відносять підручники, навчальні посібники, хрестоматії, збірники документів, аудіо- та відео засоби, комп'ютери, карти, картини, політичні

плакати, карикатури, фотоматеріали, таблиці, діаграми, графіки тощо, за допомогою яких учні здобувають знання та удосконалюють навички.

7. Форми організації навчання. Зовнішнім «відображенням», оформленням методів, методичних прийомів і засобів навчання є **форма організації навчання**. Формою називають зовнішнє вираження якогось змісту, встановлений зразок чогось (М. Д. Ярмаченко). Форма у навчанні – зовнішня сторона упорядкованої, взаємопов'язаної діяльності вчителя і учнів, спрямованої на розв'язання завдань навчання (Н. Є. Мойсеюк).

Основною формою навчання історії у школі є урок, додатковими формами – факультативні заняття, гурткова робота, різноманітні конкурси, олімпіади; вдома – самостійна робота, індивідуальні заняття тощо. Перелік форм навчання, що застосовуються у методиці навчання історії є досить об'ємним.

Сприяють свідомому, критичному, неупередженому сприйняттю та засвоєнню історичного матеріалу, оволодінню відповідними уміннями та навичками..

8. Результат навчання. Критеріями оцінки процесу навчання історії в цілому служать його результати. Це обсяг, науковість, глибина і міцність знань, можливість ними оперувати, набувати їх самостійно з інших джерел, критично осмислювати, використовувати їх у повсякденному житті. *Фактично – це досягнутий рівень освіти, виховання і розвитку учнів.* Аналізуючи отримані результати, вчитель перевіряє ефективність організації педагогічного процесу та уточнює і планує подальші цілі і завдання навчання.

Якісного результату в процесі привласнення учнем знань, вмінь і навичок сьогодні можна досягти за допомогою і підтримки вчителя. Підтримка ґрунтується на трьох принципах педагогічної діяльності:

- любов до дітей;
- олюдження середовища, де вони живуть;
- проживання в дитині свого дитинства (Ш. Амонашвілі).

В.О. Сухомлинський вважав, що педагог повинен відчувати в собі дитинство, розвивати здатність до розуміння дітей, мудро ставитися до їх вчинків, вірити, що дитина помиляється, а не порушує з наміром, захищати її, не думати про неї погано, несправедливо і, головне, не ламати дитячу індивідуальність, а виправляти і направляти її розвиток, розуміючи, що дитина знаходиться в стані самопізнання, самоствердження, самовиховання.

Рух в організації процесу навчання історії здійснюється шляхом подолання внутрішніх його протиріч. Якщо результати процесу навчання історії не досягли своєї ефективності, слід шукати причини в його організації, або в підготовці вчителя.

3. Місце й зв'язок ТМНІ з іншими педагогічними науками.

Ефективність і якість навчання залежить від того, наскільки вчитель володіє методикою предмета і як реалізує її на практиці. Учитель повинен чітко розуміти чому і як навчати, як допомогти учневі самореалізуватися у процесі навчання.

Методика навчання історії орієнтується не тільки на досвід вчителів і методистів, але й на вивчення закономірностей та принципів процесу навчання історії.

Загальними закономірностями процесу навчання окремої навчальної дисципліни (предмета) є:

1. Залежність основної мети та завдань навчання від рівня, темпів, потреб і можливостей суспільства, рівня розвитку педагогічної, методичної науки і практики.
2. Залежність результативності навчання від поєднання внутрішніх (особистісних) мотивів із зовнішніми (суспільно-економічними) умовами.
3. Залежність рівня продуктивності навчання від матеріально-технічного та методичного забезпечення навчального процесу, оптимального застосування засобів та методів навчання, форм його організації.
4. Обумовленість результативності навчання інтенсивністю зворотних зв'язків, врахування результатів попередніх етапів.

Конкретні вимоги до всіх компонентів навчального процесу зумовлюють сучасні дидактичні **принципи навчання** – основні теоретичні вихідні положення, за якими здійснюється навчання окремої навчальної дисципліни (предмета):

- ✓ спрямованість навчання на вирішення завдань освіти, розвитку й виховання;
- ✓ науковість навчання;
- ✓ систематичність, послідовність, доступність навчання;
- ✓ врахування вікових особливостей учнів;
- ✓ наочність навчання;
- ✓ зв'язок навчання з реальним життям;
- ✓ свідомість і активність у навчанні;
- ✓ міцність засвоєння знань, умінь та навичок.

Методика навчання історії тісно пов'язана з науками, що розкриваються у базових предметах викладання та є «родинними»: дидактика, психологія, історією, філософією, правом, тощо. Це дозволяє виокремити оптимальний за обсягом і значимістю навчальний матеріал.

Мета методики – відібрати основні дані відповідної науки, дидактично їх опрацювати та адаптувати до особистості учня, вимог суспільства, держави, увести у зміст курсів. Зміст навчання добирається з урахуванням пізнавальних можливостей учнів, і у цьому методика послуговується знаннями з *психології*. Проте базується все ж МВІ на *педагогіці*, оскільки є її галуззю. Органічний взаємозв'язок з теорією навчання – *дидактикою* – дозволяє, орієнтуючись на її загальні положення, розробляти специфічні, адаптовані до вивчення історії форми, методи, прийоми і засоби навчання.

Методика навчання використовує результати наукових досліджень, а отже, має міжпредметні зв'язки з науковою дисципліною – *основи наукових досліджень*. Основними методами наукового дослідження методики є констатувальний (педагогічне спостереження, анкетування, тестування, перевірка зошитів, самостійних робіт, тощо) та формувальний (експериментальні уроки, заняття, тощо) експерименти.

Розвиток сучасної методики навчання як науки і навчальної дисципліни в їх органічному поєднанні дозволив на сьогодні створити принципово нові, інноваційні технології і моделі навчання. У школах активно застосовуються технології розвивального навчання, модель навчання у грі, модель навчання у дискусії, проектна система навчання, інтерактивні та комп'ютерні технології навчання тощо.

Література:

- Нікора А.О. Шкільний курс «Історія України» та методика його викладання – Миколаїв: Ліон, 2013. – 286 с
- Старева А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: Навчально-методичний посібник. Частина 1. – Миколаїв: Ліон, 2011. – 152 с.
- Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І.Пометун, Г.О.Фрейман. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
- Розвиток шкільного суспільствознавства в Україні та підготовка вчителів до його викладання (ретроспективний аналіз): навчально-методичний посібник / А.М.Старева. – Миколаїв: ОІППО, 2011. – 160 с.

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Загальний аналіз форм організації навчання: класифікація, організаційні і методичні особливості.

Урок як головна частина навчального процесу. Класифікація уроків.

Структура уроку. Елементи уроків різних типів.

Вимоги до сучасного уроку.

Нетрадиційні або нестандартні уроки.

Інтегровані уроки.

Уроки-поєднання різних форм навчання.

Позаурочні форми організації навчання з історії.

1. Загальний аналіз форм організації навчання: класифікація, організаційні і методичні особливості.

Форма організації навчання – це спосіб організації навчальної діяльності, який регулюється певним, наперед визначеним розпорядком. Педагогічній практиці відомі понад 30 конкретних форм навчання.

Загальноприйнятими формами організації навчальної роботи є колективна – уроки у школі, лекції та семінарські заняття у вузі, екскурсії, факультативні заняття тощо та індивідуальна – самостійна робота, дипломні та курсові проекти тощо, які суттєво відрізняються за ступенем самостійності пізнавальної діяльності учнів і ступенем керівництва навчальною діяльністю з боку вчителя/викладача.

Вибір форм організації навчання зумовлюється особливостями змісту різних предметів та їх окремих розділів, конкретним змістом занять, складом, рівнем підготовки і віковими можливостями учнів.

Форми навчання поділяються на групи за такими ознаками:

- за кількістю учнів (індивідуальне, групове, фронтальне);
- за місцем навчання (шкільне – урок, позашкільне – екскурсія, домашня самостійна робота, екстернат);
- за часом навчання (урочні і позаурочні: факультативи, предметні гуртки, вікторини, конкурси, олімпіади);
- за тривалістю часу навчання (класичний урок - 45 хв., спарені заняття – 90 хв., спарені скорочені заняття – 70 хв., уроки «без дзвінків»).

Основним підходом до організації системи навчання в сучасній школі залишається класно-урочна система, за якої провідною формою організації навчальної роботи виступає урок. Кількість уроків визначає навчальний план школи, а їх зміст - шкільні програми і Держстандарт.

Для класно-урочної системи організації процесу навчання характерні такі елементи:

- основною одиницею занять є урок;
- учні об'єднуються в класи за віком та рівнем підготовки;
- існує постійний склад класу на весь період шкільного навчання;
- заняття є обов'язковими для всіх;
- існує розклад занять, перерв, єдиний навчальний рік і канікули;
- робота всіх учнів у класі відбувається одночасно і по одній темі і за єдиним для всіх учнів планом;
- навчальним процесом керує вчитель.

Класно-урочна система має в школах України такі організаційні ознаки:

- навчальний рік починається 1 вересня і закінчується не пізніше 1 липня наступного року;
- тривалість навчального року обумовлюється виконанням навчальних програм з усіх предметів, але не може бути меншою 175 робочих днів у загальноосвітньому навчальному закладі I ступеня (1-3(4) класи) та 190 робочих днів - II-III ступенів (5-11 класи);
- комплектування класів відбувається в межах одного віку та чисельності, визначених Положенням про загальноосвітній навчальний заклад (не більше 30 учнів);
- навчально-виховний процес здійснюється за різними формами: урок, лекція, лабораторно-практичне та семінарське заняття, диспут, навчально-виробнича екскурсія тощо;
- відвідування уроків школярами є обов'язковим;
- навчальний рік поділяється на чверті, півріччя, семестри, триместри, між якими є канікули різної тривалості. Тривалість канікул протягом навчального року не може бути меншою 30 календарних днів.

Класно-урочна система використовується в багатьох країнах, має багато позитивних особливостей:

- ґрунтується на закономірностях процесу засвоєння навчального матеріалу,
- передбачає засвоєння нового матеріалу в невеликих обсягах, планомірно і послідовно, з чергуванням різних видів розумової та фізичної діяльності,
- забезпечує єдність системи навчання в масштабі всієї країни, що полегшує планування і складання програм з навчальних предметів,
- полегшує виховання в учнів почуття колективізму,
- дає змогу використовувати фронтальні форми роботи з усім класом.

Незважаючи на широке визнання в світі, класно-урочна система має багато недоліків. Найбільш істотними з них є:

- орієнтованість на середнього учня;
- часто висока складність навчання для слабких учнів як за рахунок темпу, так і змісту навчання;
- неможливість повної реалізації в навчальному процесі індивідуальних особливостей учнів.

Нині серед різноманітних організаційних форм навчання, використовуваних у загальноосвітній школі (урок, екскурсія, семінар, практичне заняття, лабораторна робота, практикум, факультатив, домашня самостійна робота, екзамен, залік, консультація, інструктаж), урок є основним.

2. Урок як головна частина навчального процесу. Класифікація уроків

Урок - логічно закінчена, цілісна, обмежена в часі частина навчально-виховного процесу, яку проводять за розкладом під керівництвом учителя з постійним складом учнів.

Урок є частиною змісту, який займає визначене місце в системі шкільного курсу і побудованого за проблемно-хронологічним принципом: події і явища представлені в комплексі на кожному наведеному відрізку часу.

Результативність уроку досягається перш за все знаннями, вміннями та особистими якостями вчителя, який раціонально вирішує задачу відбору головного,

- ☞ урок формування вмінь і навичок,
- ☞ застосування знань, умінь і навичок,
- ☞ урок перевірки, оцінки й корекції знань, умінь і навичок,
- ☞ нестандартний урок.

Спираючись на дидактичну концепцію типізації уроків та інші типи уроків, враховуючи необхідність навчання учнів раціональних засобів діяльності з формування вмінь та інтенсифікацію їх самостійної праці як на відтворювальному, так і на творчому рівні, найбільш придатними можна вважати наступні типи:

- 1) уроки вивчення нового матеріалу викладеного вчителем;
- 2) уроки обговорення нового матеріалу, підготовленого вдома самостійно за підручником;
- 3) комбіновані уроки. Інакше їх називають складеними, тобто ті, в які входять всі ланки процесу навчання;
- 4) уроки застосування знань та формування вміння і навичок, їх можна назвати лабораторними;
- 5) уроки узагальнення чи повторювально-узагальнюючі;
- 6) уроки повторення, перевірки знань та вмінь.

Обираючи тип уроку і відповідно структури уроку (його складових елементів, кроків, які треба здійснити для досягнення дидактичної мети), учитель керується:

1. місцем цього уроку в темі,
2. завданнями уроку,
3. особливостями змісту нового матеріалу,
4. педагогічним задумом,
5. віком учнів,
6. уміннями і навичками учнів,
7. наявних у школі засобів навчання,
8. підготовленості вчителя тощо.

Уроки одного типу можуть бути проведені у різних формах, в залежності від домінуючого методу. Наприклад, урок засвоєння нового матеріалу можна провести у вигляді лекції, екскурсії чи бесіди, поєднання розповіді і бесіди. Визначаючи систему уроків з розділу і теми, варто мати на увазі, що вивчення нового спирається на вже відоме, а в процесі вивчення нового закріплюється раніше вивчене.

Різноманітність форм проведення уроку одна з умов розвитку в учнів інтересу до історії як до предмета, підвищення якості навчання. Одні форми уроку носять традиційний характер, інші з'явилися останнім часом і усе більш завойовують популярність серед вчителів і учнів.

Причини невдалого уроку:

- погане самопочуття вчителя
- невміння педагога втілити задумане в практичних діях
- недостатня продуманість якихось моментів уроку (або уроку в цілому)
- перевантаження учнів інформацією, яку вони не в змозі обробити
- відсутність системи роботи вчителя на уроці й в уроках
- невідповідність до уроку учнів
- дратівливість учителя, викликана попередніми уроками
- нелюбов до певної теми уроку
- невдоволення якогось учня класу, який зривається на інших учнів

3. Структура уроку. Елементи уроків різних типів

Кожний урок має власну структуру. Традиційними його елементами є: перевірка знань попереднього навчального матеріалу, логічно пов'язаного зі змістом цього уроку; перехід до нового матеріалу; вивчення нового матеріалу; закріплення; домашнє завдання. Ці структурні елементи на більшості уроків майже всі реалізуються.

Необхідні і уроки з переважанням тієї чи іншої ланки процесу навчання чи опущенням тих з них, які не обов'язково вводити в його структуру.

Розглянемо структуру кожного з типів уроку та відповідні форми і види уроків історії.

Під структурою уроку розуміється поєднання певних ланок процесу навчання, обумовлене дидактичною метою заняття і реалізоване в конкретному типі уроку.

Структурні компоненти уроку охарактеризовані нижче в порядку їх використання в навчальному процесі:

1) *Організаційний момент* складається з зовнішньої сторони - підготовка робочого місця, вітання, перевірка відсутніх і внутрішньої сторони: підготовки учнів до уроку. Друге завдання не терпить формалізму і шаблонів у «відкритті уроку». На цьому етапі починається створення сприятливої психологічної атмосфери уроку.

2) *Актуалізація опорних знань, умінь та уявлень учнів або підготовка школярів до сприйняття нової теми* - це мікроелемент уроку, в якій плавно перетікає внутрішній організаційний момент. Тут у вигляді короткої вступної бесіди чи постановкою проблемного завдання актуалізуються раніше отримані знання і сформовані вміння, життєві та інші уявлення учнів. Цей елемент структури є підготовчим на уроці засвоєння нових знань, тому бажано знайти максимально економні з точки зору часу прийоми і засоби короткого повторення опорних знань. Це можуть бути: перегляд тексту підручника, наочних посібників, стисла інформація вчителя з метою щось нагадати учням. Інколи актуалізація може відбуватись декілька разів за перебігом уроку, якщо, наприклад, зміст теми потребує постійного порівняння матеріалу, що засвоюється з вивченим.

3) *Мотивація навчальної діяльності* - це етап, метою якого є сфокусувати увагу учнів на проблемі й викликати інтерес до обговорюваної теми. Мотивація є своєрідною психологічною паузою, яка дозволяє учням насамперед усвідомити, що вони зараз почнуть вивчати інший (після попереднього уроку) предмет, що перед ними інший учитель і зовсім інші завдання. Крім того, кожна тема, яку ми вивчаємо з учнями, відповідно до фундаментальних положень теорії психолого-філософського пізнання, може реально вважатися засвоєною, якщо вона (тема) стала основою для розвитку в особистості суб'єкта пізнання власних новоутворень: у його свідомості, в емоційно-ціннісній сфері тощо. Отже суб'єкт навчання має бути налаштований на ефективний процес пізнання, мати в ньому особистісну, власну зацікавленість, усвідомлювати, що і для чого він зараз буде робити. Без виникнення цих внутрішніх підвалин: мотивів учіння і мотивації пізнавальної діяльності не може бути ефективного пізнання.

З цією метою можуть бути використовувані прийоми, що створюють проблемні ситуації, викликають у дітей подив, інтерес до змісту знань та процесу їх отримання, підкреслюють парадоксальність явищ та подій. Це може бути і коротка розповідь учителя, і бесіда, і демонстрація наочності, й нескладна інтерактивна технологія

(«мозковий штурм», «мікрофон», асоціації тощо). Мотивація чітко пов'язана з темою уроку, вона психологічно готує учнів до її сприйняття, налаштовує їх на розв'язання певних проблем. Як правило, матеріал, вербалізований (словесно оформлений) учнями під час мотивації, наприкінці підсумовується і стає «місточком» для представлення теми уроку. Якщо перед цим етапом проводилася перевірка знань і умінь, то змістом підготовки школярів до сприйняття нової теми буде резюме вчителя з розглянутих питань і їхній зв'язок з новим навчальним матеріалом.

Бажано щоразу знаходити оригінальні слова і прийоми, щоб налаштувати учнів на вивчення певної теми, на участь у запланованій роботі чи підкреслити особливу значимість даного заняття.

4) *Оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів* - це елемент уроку, мета якого - забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти в результаті уроку і чого від них чекає вчитель.

Насамперед учитель чітко формулює тему уроку й визначає місце уроку в розділі й курсі, його зв'язок з попередніми уроками, повідомляються навчальні задачі (план уроку).

Потім треба виголосити очікувані результати уроку. Щоб визначити для себе майбутні результати уроку, учні інколи мають озвучити своє особисте ставлення до суті та структури вибраних способів навчальної діяльності та спланувати свої дії по засвоєнню та застосуванню знань, передбачених темою. Формулювання результатів уроку, щоб сприяти успішності навчання учнів, має відповідати таким вимогам:

- висвітлювати результати діяльності на уроці учнів, а не вчителя, і бути сформульованим таким чином: «Після цього уроку учні зможуть...»;

- чітко відбивати рівень навчальних досягнень, який очікується в результаті уроку (обсяг і рівень засвоєння знань учнів, обсяг і рівень розвитку навичок і умінь, розвиток (формування) емоційно-ціннісної сфери учня тощо.) Отже, результати мають бути сформульовані за допомогою відповідних дієслів, наприклад знання: пояснювати, визначати, характеризувати, порівнювати, відрізняти ... тощо; уміння і навички: дискутувати, аргументувати думку, дати власну оцінку, проаналізувати тощо; ставлення: сформулювати та висловлювати власне ставлення до ... , пояснювати своє відношення до ... ;

- щоб було зрозуміло, як можна виміряти такі результати, коли їх буде досягнуто, наприклад: якщо після вашого уроку учні вмітимуть «пояснювати суть історичного явища та наводити приклади подібних явищ» - це легко перевірити і виміряти в оціночних балах, врахувавши, наприклад, точність і повноту пояснення і кількість прикладів, які наведено;

- бути коротким, ясним і абсолютно зрозумілим і для учнів, і для самого учителя, і для батьків учнів, і для інших вчителів, і для директора школи або завуча, який має перевіряти ваш урок з погляду на те, чи досяг він очікуваних результатів.

Таким чином, формулювання результатів учителем під час проектування уроку є обов'язковою і важливою процедурою. У сучасному навчанні це надзвичайно важливо, оскільки розбудова уроку неможлива без чіткого визначення дидактичної мети. Вірно сформульовані, а потім досягнені результати - 90 % відсотків успіху.

Для того, щоб почати з учнями спільний процес руху до результатів навчання, в цій частині уроку потрібно:

- назвати тему уроку або попросити когось з учнів прочитати її;
- якщо назва теми містить нові слова або проблемні питання, звернути на це увагу учнів;

- попросити когось з учнів оголосити очікувані результати за текстом посібника або за записом на дошці зробленим заздалегідь, пояснити необхідне, якщо мова йде про нові поняття, способи діяльності тощо;

- нагадати учням, що наприкінці уроку буде перевірено наскільки вони досягли таких результатів. Якщо це важливо, треба також пояснити учням, як буде оцінено їхні досягнення в балах.

5) Вивчення нового матеріалу (його первинне сприйняття) - перший з перерахованих компонентів уроку, що має самостійне і самодостатнє значення. Робота вчителя на заняттях, де цей компонент є головним чи одним з основних (на уроках засвоєння нових знань і комбінованих уроків), спрямована на оволодіння учнями новими знаннями й уміннями, на реалізацію закладеного в них виховного і розвиваючого потенціалу.

Значну частину часу на цьому етапі може зайняти розповідь учителя. Якщо розповідь посідає центральне місце, то вся інша робота підкоряється цьому способу організації пізнавальної діяльності. Розповідь будується з урахуванням віку і психологічних особливостей учнів. Так, учні 5-7 класів не можуть утримувати увагу на чомусь одному тривалий час, для підтримки уваги їм потрібна зміна діяльності.

Виходячи з цього, вивчення нового містить не тільки викладення матеріалу вчителем, але й активну діяльність самих учнів. Вони отримують знання в результаті аналізу ілюстрацій і навчальних картин, технічних засобів навчання (діафільмів, діапозитивів, відеофільмів), читання підручника і роботи з картою, аналізу документів.

Як показує практика, при усному поясненні нового чи читанні підручника учні легше засвоюють односюжетний матеріал, ніж багатоаспектний зміст. Коректуючи підручник, учитель пояснює найбільш важливу, важку частину змісту - базові знання, доповнюючи і конкретизуючи їх необхідними головними фактами і яскравими, образними прикладами. Легку для засвоєння частину змісту підручника вчитель при поясненні взагалі опускає, її учні прочитають у класі чи вдома самостійно. Основна увага звертається на складний теоретичний матеріал, базові знання.

У 8-9 класах поступово зростає питома вага самостійного опрацювання учнями нового навчального матеріалу за допомогою різних джерел інформації. Завданням учителя є звернути увагу учнів на найбільш складні питання за допомогою відповідних прийомів організації їх пізнавальної діяльності. Засобами навчання тут повинні бути не тільки навчальні тексти, а й різні види наочності та ТЗН.

На уроці формування вмінь і навичок змістом діяльності учителя буде роз'яснення учням значення і структури одного чи декількох засвоєваних прийомів, надання відповідного алгоритму діяльності (пам'ятки), демонстрації застосування прийому навчальної роботи.

6) Осмислення нових знань і умінь - це етап, метою якого є відновлення в пам'яті та усвідомлення головних історичних подій, які засвоюються, дат, понять і теоретичних положень уроку і відпрацьовування нових прийомів навчальної роботи. Часто такі завдання вирішуються у процесі самостійної роботи учнів за

певною невеличкою системою пізнавальних завдань, за допомогою фронтальної бесіди з основних (переважно теоретичних) моментів навчальної теми, картографічних і хронологічних задач, а також деяких видів тестів. Цей етап уроку не завжди є присутнім у структурі заняття явно і відкрито, розчиняючись у попередньому і наступному. На уроці формування умінь і навичок цей етап організовується за допомогою тренувальних вправ і відповідних завдань, що виконуються за зразками (пам'ятками) під керівництвом учителя.

7) *Систематизація й узагальнення нових знань і умінь на перетворюючому і творчому рівнях.* Змістом цього компонента уроку є розв'язання пізнавальних задач, у тому числі проблемних і творчо-образних, де школярі одержують можливість застосувати нові знання й уміння в іншій навчальній ситуації, визначитися у власному відношенні до досліджуваних фактів, покритикувати існуючі оцінки і сформулювати власні висновки. Приводом до класної дискусії можуть стати тести з вільними відповідями і групові звіти про виконані завдання.

8) *Підведення підсумків уроку* - це дуже важливий етап уроку. Саме тут проясняється зміст проробленого, підводиться риска під знаннями, що повинні бути засвоєні, і встановлюється зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться у майбутньому.

Функції підсумкового етапу уроку:

- прояснити зміст опрацьованого;
- співвіднести реальні результати з очікуваними;
- проаналізувати, чому відбулося так чи інакше;
- зробити висновки;
- закріпити чи відкоригувати засвоєння інформації або відповідних умінь і навичок;
- намітити нові теми для обмірковування;
- встановити зв'язок між тим, що вже відомо, тим, що варто засвоїти, навчитись у майбутньому;
- скласти план подальших дій.

Цей етап уроку може бути проведений за допомогою уявного мікрофона, фронтальної бесіди, обміну думками в парах з досягнення очікуваних результатів уроку. Тут учитель разом з учнями має оцінити роботу класу та окремих учнів, визначити перспективи подальшої діяльності.

9) *Інструктаж з домашнього завдання* теж є певною, але жорстко невстановленою частиною уроку. Протягом декількох хвилин у прийнятний момент заняття школярам докладно роз'яснюються завдання домашньої роботи, рекомендуються джерела і прийоми роботи з ним, обумовлюються форми перевірки. Ефективне домашнє завдання повинне складатися з двох частин:

- обов'язкової, тобто призначеної всім учням (параграф, робота з картою, хронологією і поняттями);
- варіативної, тобто логічних, проблемних і творчих завдань, серед яких школярі вибирають те (ті), що відповідає їхнім пізнавальним здібностям і інтересам.

10) *Перевірка знань і умінь* - останній із компонентів уроку, у логічній послідовності замикаючий процес вивчення нової теми (за умов тематичного оцінювання знань) й інколи представлений на початку наступного заняття (комбінований урок). Однак у сполученні з компонентом № 7 він може утворити

самостійний тип уроку - повторювально-узагальнюючий, а без нього стати головним елементом уроку контролю та корекції знань, умінь та навичок.

Далеко не кожний із перелічених структурних компонентів уроку історії має самостійне, смислоутворююче значення. До них можна віднести компоненти № 5, 6, 7, 10. Вони здатні направити урок по одному зі заданих напрямів: засвоєння нового матеріалу, його систематизація й узагальнення, контроль, корекція і оцінка якості засвоєних знань і умінь. Усі три дидактичних завдання можуть вирішуватись на одному уроці відразу. Інші елементи структури уроку (1, 2, 3, 4, 8, 9) є складовими будь-якого типу уроку.

Тому, повертаючись до проблеми типології уроків історії, переконуємося, що є сенс у виділенні шести типів уроку, згідно з їх дидактичною метою й структурою.

Типи і структура уроків

типи уроків	Їх структура
1) Уроки засвоєння нового навчального матеріалу.	1-2-3-4-5-6-7-8-9
2) Уроки формування і вдосконалення вмінь та навичок.	1-2-3-4-5-6-8-9
3) Уроки закріплення та застосування знань, умінь та навичок.	1-2-3-4-6-7-8-9
4) Уроки узагальнення та систематизації знань.	1-2-3-4-7-8-9
5) Уроки контролю і корекції знань, умінь та навичок.	1-2-3-4-10-8-9
6) Комбіновані уроки (у цьому випадку структура уроку варіюється у залежності від обраних учителем компонентів, що відповідають дидактичним цілям).	1-2-3-1-5-6-7-8-9-10

Структурні елементи уроку є досить рухливими: перевірка знань (опитування учнів) може відбуватися до пояснення нового матеріалу, в процесі пояснення чи зовсім не здійснюватись на цьому уроці. Наприклад є теми, де зміст кожного наступного уроку може бути засвоєно учнями лише при їх чіткому розумінні попереднього матеріалу, тому всі уроки цієї теми краще розпочинати з опитування. Але є теми, де буде доцільнішим присвятити урок повністю вивченню нового матеріалу, де зв'язки з попередніми знаннями будуть встановлюватись логікою нового матеріалу. На таких уроках всі ланки процесу навчання взаємно перетинаються у вивченні нового матеріалу, і відокремлювати їх як структурні елементи немає необхідності. Тоді особливу значимість набуває характер діяльності учнів на різних рівнях, запланованих викладачем. І хоча опитування на початку уроку не проводиться, його контрольно-перевіряюча функція може здійснюватись під час колективного обговорення чи індивідуальної письмової чи усної роботи учнів.

Структура кожного уроку залежить від його змісту, основної дидактичної задачі, цілей, типу.

4. Вимоги до сучасного уроку

Дидактичні:

- ☞ Науковий рівень викладання предмета;
- ☞ Визначення місця уроку в загальній системі уроків;
- ☞ Дотримання на уроці дидактичних принципів;

☞ Визначення оптимального змісту уроку відповідно до навчальної програми і мети уроку;

☞ Прогнозування рівня засвоєння учнями наукових знань, сформованості вмінь і навичок на окремих етапах уроку та на уроці загалом;

☞ Вибір найбільш раціональних методів, прийомів та засобів навчання;

☞ Раціональне поєднання словесних, наочних і практичних методів навчання;

☞ Зв'язок з попереднім навчальним матеріалом;

☞ Індивідуалізація, диференціація та інтенсифікація навчального процесу;

☞ Використання міжпредметних зв'язків;

☞ Оптимальність домашніх завдань;

☞ Результативність уроку й організоване закінчення уроку.

Загальнопедагогічні:

☞ Урахування вікових особливостей та рівня підготовки учнів;

☞ Створення сприятливого емоційного фону уроку;

☞ Дотримання педагогічного такту та культури мови;

☞ Забезпечення пізнавальної активності та самостійності учнів на уроці;

☞ Чітке формулювання та взаємозв'язок освітніх, виховних і розвивальних

завдань уроку;

☞ Наявність зворотного зв'язку між учителем та учнем.

Психологічні:

☞ Врахування психологічних особливостей кожного учня;

☞ Сприятливий психічний стан і стійкий настрій вчителя й учнів;

☞ Розумна вимогливість і доброзичливість учителя до учнів;

☞ Педагогічна етика і такт.

Технологічні

☞ Цілеспрямованість уроку;

☞ Організаційне й матеріальне забезпечення уроку;

☞ Оптимальний психологічний клімат уроку;

☞ Оптимальний темп і ритм уроку;

☞ Систематичність, послідовність і наступність операції;

☞ Завершеність операції на уроці;

☞ Економія часу, раціональне використання кожної хвилини уроку;

☞ Неперервний контроль і самоконтроль;

☞ Неперервне вдосконалення навчального процесу;

☞ Закріплення і коректування знань учнів.

Гігієнічні:

☞ Дотримання температурного режиму;

☞ Дотримання норм освітлення;

☞ Провітрювання приміщення класу перед уроком;

☞ Відповідність шкільних меблів нормативам та віковим параметрам учнів;

☞ Чергування видів навчальної роботи і різноманітність методів навчання.

ТРАДИЦІЙНІ І НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ УРОКУ (За Г.Селевко)

Елементи	Традиційний урок	Нетрадиційний урок
Концептуальна основа	Суб'єкт-об'єктні стосунки в системі «учитель-учень».	Суб'єкт-суб'єктні позиції в системі «учитель-учень».
<i>Змістова основа</i>		
Мета	Формування знань, умінь та навичок, виховання особистості з заданими якостями.	Розвиток особистості учня.
Зміст навчального матеріалу	Навчальний матеріал відповідає змісту навчального предмету, інформація має переважно фактологічний характер.	Вихід за рамки змісту одного предмету (інтеграція знань), відповідність матеріалу критеріям проблемності, альтернативності, критичності.
<i>Процесуальна частина</i>		
Організація навчального процесу	Форми уроку: лекція, лабораторне або практичне заняття, семінар, підсумкова співбесіда.	Форми уроку: урок-навчальна гра, урок-навчальна дискусія, дослідження.
Методи і форми навчальної діяльності школярів	Переважно репродуктивний характер навчальної діяльності: повідомлення готових знань, навчання за зразком, індуктивна логіка від частини до цілого, механічне запам'ятовування, вербальне викладення, репродуктивне відтворення.	Ігрова (моделююча), оцінювально-дискусійна, рефлексивна діяльність: «метод прямого доступу», проблемно-пошуковий метод, метод стимулювання інтересу і мотивації навчальної діяльності учня.
Методи і форми роботи учителя	Учитель визначає мету уроку, планує діяльність учнів, здійснює підсумковий аналіз і оцінювання діяльності школярів.	Спільна робота учителя та учня в частині визначення мети, планування, аналізу і оцінювання результатів навчальної діяльності.
Діяльність учителя по процесу управління засвоєнням матеріалу	Ініціатива учителя, управління і контроль в його руках.	Учитель - координатор, пріоритет стимулюючої діяльності учителя.
Діагностика навчального процесу	Використання критерію кількісної шкали оцінки знань учнів.	Рефлексивна діяльність учителі та учнів.

Основні типи уроків

Урок вивчення нового матеріалу	Вивчення і первинне закріплення нових знань	<ul style="list-style-type: none"> • Традиційний (комбінований) • Лекція • Екскурсія • Дослідницька робота • Навчальний практикум • Трудовий практикум
Урок закріплення знань	Вироблення вміння застосування знання	<ul style="list-style-type: none"> • Практикум • Екскурсія • Лабораторна робота • Співбесіда • Консультація
Урок комплексного застосування знань	Вироблення вміння самостійно застосовувати знання в комплексі, в нових умовах	<ul style="list-style-type: none"> • Практикум • Лабораторна робота • Семінар
Урок узагальнення та систематизації знань	Узагальнення розрізнених знань у систему	<ul style="list-style-type: none"> • Семінар • Конференція • Круглий стіл
Урок контролю, оцінки й корекції знань	Визначення рівня оволодіння знаннями, вміннями і навичками	<ul style="list-style-type: none"> • Контрольна робота • Залік • Колоквіум • Огляд знань

Література:

- Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. – Запоріжжя: Просвіта, 2004. – 328 с.
- Гончаренко С.У. Методика як наука - Хмельницький: ХГПК, 2000.
- Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
- Курилів В. Методика викладання історії - Львів – Торонто: Світ, 2003.
- Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Практикум для вчителя. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 112 с.
- Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І.Пометун, Г.О.Фрейман. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
- Старева А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: Навчальний посібник. – Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2007. – 332 с.

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

*Методи навчання, їх класифікація
Вибір оптимальної комбінації методів навчання.
Прийоми як види діяльності.*

1. Методи навчання, їх класифікація.

Проблема методів навчання є однією з центральних як для методичної науки, так і для педагогічної практики. Без її належного розв'язання неможливе подальше успішне просування вперед у напрямі теорії і практики навчання соціально-політичних дисциплін у загальноосвітніх закладах усіх типів.

Методи навчання – це способи організації навчального матеріалу і взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів у процесі навчання. За твердженням відомого педагога М. Н. Скаткіна, метод – це шлях, яким вчитель веде учня від незнання до знання, від невміння до уміння, шлях розвитку його розумових здібностей. *Методи дають відповідь на питання – як вчити.* Будь-який метод навчання має на увазі мету і систему дій, засоби навчання для її досягнення, очікуваний результат. *Об'єктом і суб'єктом методу є учень. Від його інтересів і здібностей залежить результат навчання.*

Метод навчання є досить складним педагогічним явищем, яке має кілька ознак. За кожною з них методи групують в системи. Не випадково, що вчені-педагоги розробили десятки класифікацій методів навчання. Отже, **класифікація методів навчання** – це впорядкована за певною ознакою їх система (І. Підласий).

На думку багатьох дослідників (Ю. К. Бабанський, О. Я. Савченко, М. І. Махмутов та ін.), основними критеріями класифікації методів навчання є дидактична мета, джерела знань, логіка засвоєння навчального матеріалу, рівень самостійності учнів. Оскільки навчання є надзвичайно рухливим діалектичним процесом, система методів повинна бути динамічною, щоб відображати цю рухливість, враховувати зміни, що постійно відбуваються в практиці використання методів.

Розглянемо сутність і особливості кількох найбільш обґрунтованих класифікацій методів навчання.

1. Класифікація методів навчання за джерелами знань запропонована О. О. Вагіним і удосконалена П. В. Гора. Загальною ознакою методів в ній є джерело отримання знань (слух, зір, дотик).

На цій підставі виокремлюють методи:

- ✓ **словесні** (розповідь, пояснення, лекція, бесіда, інструктаж, робота з книгою, навчальна дискусія, диспут);
- ✓ **наочні** (спостереження, демонстрація, ілюстрування);
- ✓ **практичні** (вправа, лабораторна робота, практична робота, дидактична гра).

2. Класифікація методів за типом (характером) пізнавальної діяльності (І. Я. Лернер, М. Н. Скаткін). Тип пізнавальної діяльності – це рівень самостійності (напруженості) пізнавальної діяльності, якого досягають учні, працюючи за запропонованою схемою навчання. Ця характеристика тісно переплітається з рівнями розумової активності учнів.

У даній класифікації виділяють такі методи:

- *пояснювально-ілюстративний* – полягає в організації сприйняття і усвідомлення учнями готової інформації;
- *репродуктивний* метод передбачає відтворення знань і їх конструювання самими учнями відповідно до завдань (складання плану пояснення вчителя, характеристика по пам'ятці, розташування об'єктів на карті); повторення учнем уже відомої йому діяльності;
- *проблемний* – вчитель на базі підручника та інших джерел не лише подає готові знання, а й так групує матеріал, щоб перед учнями постала певна проблема, а потім, застосовуючи систему доказів, показує шляхи та засоби її розв'язання;
- *частково-пошуковий* – учитель ознайомлює учнів з фактичним матеріалом теми або його частиною і за допомогою відповідних завдань підводить до можливого самостійного аналізу фактів та їх зв'язків, до часткової побудови плану пошуку та висновків;
- *дослідницький* – учні самостійно досліджують поставлену перед ними проблему, шукають шляхи її розв'язання, вивчають літературу з даного питання і фактичний матеріал, самостійно висувують гіпотези та перевіряють їх, підводять підсумки роботи.

Перші два методи цієї класифікації передбачають викладення вчителем і засвоєння учнем готових знань, тому їх ще називають репродуктивними. Всі інші методи – продуктивні, вони розраховані на самостійну пошукову діяльність учнів.

3. Класифікація методів навчання Ю. К. Бабанського на основі діяльнісного підходу

Оскільки, на думку *Ю. К. Бабанського*, будь-яка діяльність завжди має три складових – організацію, стимулювання і контроль, то і методи навчання поділяються на три великі групи:

- методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
- методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
- методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

І. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності

За джерелом передачі і сприймання навчальної інформації:

1. словесні (пояснення, роз'яснення, розповідь, бесіда, лекція, інструктаж, дискусія, диспут);
2. наочні (ілюстрація, демонстрація, спостереження);
3. практичні (досліди, вправи, навчально-продуктивна праця).

За логікою передачі і сприймання навчальної інформації:

- індуктивні;
- дедуктивні;
- аналітичні;
- синтетичні.

За ступенем самостійності мислення учнів у процесі оволодіння знаннями:

- репродуктивні;
- частково-пошукові (евристичні);
- пошукові;
- дослідницькі.

За ступенем управління навчальною діяльністю:

- навчальна робота під керівництвом учителя;
- самостійна робота учнів;
- робота з книгою;
- письмова робота;
- лабораторна робота;
- виконання трудових завдань.

II. Методи стимулювання і мотивації навчання

Методи стимулювання інтересу до навчання:

- пізнавальні ігри;
- навчальні дискусії;
- створення ситуацій емоційно-моральних переживань;
- створення ситуацій пізнавальної новизни;
- створення ситуацій зацікавленості.

Методи стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні:

- переконання в значущості навчання;
- вимоги;
- вправи, спрямовані на виконання вимог;
- заохочення у навчанні;
- засудження недоліків у навчанні.

III. Методи контролю і самоконтролю у навчанні

Методи усного контролю і самоконтролю:

- індивідуальне опитування;
- фронтальне опитування;
- усні заліки;
- усні іспити;
- програмоване опитування.

Методи письмового контролю і самоконтролю:

- контрольні письмові роботи;
- письмові заліки, письмові іспити;
- програмовані письмові роботи.

Методи лабораторно-практичного контролю і самоконтролю:

- контрольні роботи;
- лабораторні роботи;
- машинний контроль.

4. За характером взаємодії між учасниками навчального процесу, насамперед між учителем і учнями методи навчання класифікують О. І. Пометун та Г. О. Фрейман (враховуючи класифікацію Є. Голанта про пасивні й активні методи):

- *пасивні* (умовно-пасивні);
- *активні*;
- *інтерактивні*.

При використанні **пасивних методів** учні виступають в ролі «об'єкта» навчання. Вони засвоюють та відтворюють матеріал, що передається вчителем (такі методи, за І. Лернером, називають пояснювально-ілюстративними і репро-

дуктивними). Як правило, це відбувається шляхом застосування лекції-монологу, читання, демонстрації, опитування учнів щодо вивченого змісту. Учні між собою не спілкуються і не виконують творчих завдань.

При використанні **активних методів**, учні стають «суб'єктами» навчання (виконують творчі завдання, беруть участь у діалозі з учителем). За І. Лернером, до таких методів відносяться частково-пошуковий чи евристичний, проблемний і дослідницький. Хоча учні в цьому випадку більш активні, основною формою взаємодії часто залишається монолог. Спочатку педагог у монологічній формі здійснює передачу знань учням, а потім останні відтворюють ці знання шляхом монологічних відповідей.

При використанні **інтерактивних методів** навчання відбувається взаємодія всіх, хто навчається і навчає. Це навчання у взаємодії та співпраці - співнавчання, в якому і вчитель, і учні є суб'єктами навчання. Учитель виступає організатором і координатором інтерактивної взаємодії.

2. При виборі і поєднанні методів навчання необхідно дотримуватися таких критеріїв:

- Відповідність методів закономірностям і принципам навчання.
- Відповідність меті і завданням навчання.
- Відповідність змісту певної науки і даної теми зокрема.
- Відповідність навчальним можливостям школярів (віковим, фізичним, психічним), рівню підготовки (освіченості, вихованості і розвитку), особливостям класного колективу.
- Відповідність умовам і часу навчання.
- Відповідність можливостям самих учителів.

Таким чином, вибір методів педагогічної діяльності не є довільним актом. Він підпорядкований ряду закономірностей, серед яких першочергове значення мають мета і конкретні навчально-виховні завдання, зміст і принципи, рівень підготовленості класу і його розвиток як колективу, вікові та індивідуальні особливості учнів, особистість педагога, ТЗН та ін.

Умовно можна виділити кілька рівнів вибору вчителем методів навчання:

Рівень	Характеристика рівня ухвалення рішення
Стереотипні рішення	Педагог незмінно віддає перевагу певному стереотипу застосування методів навчання незалежно від специфіки завдань, змісту, особливостей учнів.
Рішення типу проб і помилок	Педагог намагається змінювати вибір методів з урахуванням конкретних умов, але робить це шляхом стихійних проб, допускаючи помилки, обираючи новий варіант, і знову без наукового обґрунтування вибору.
Оптимізовані рішення	Рішення, які ухвалюються шляхом науково обґрунтованого вибору найбільш раціональних методів для даних умов з погляду конкретних критеріїв.

3. Прийоми як види діяльності

Складовою частиною методів є **прийоми** навчальної діяльності вчителя і учнів. Дослідниця О. М. Кабанова-Меллер дає таке визначення поняття «прийоми навчальної роботи» – це ті способи, за допомогою яких навчальна робота виконується учнями і які можуть бути об'єктивно виражені як перелік дій, що входять до складу прийому. Цей перелік дій має характер вказівок, рекомендацій, правил тощо. Прийоми роботи (учіння) учнів залежать від прийомів діяльності вчителя.

За визначенням М. І. Махмутова, *«прийоми навчання – це обумовлені методом конкретні дії вчителя і учня, направлені на вирішення конкретної задачі навчання»*. Методичні прийоми являють собою сукупність прийомів викладання (тобто способів діяльності вчителя) і адекватних їм прийомів учіння (тобто способів діяльності учнів).

Прийоми навчальної роботи мають матеріальний (дії з предметами) або матеріалізований характер (словесні, письмово-графічні дії). Сам прийом можна бачити або чути. Помилки, яких припускаються у використанні прийому, можна виправляти безпосередньо під час роботи, досягаючи точного знання матеріалу школярами.

Вимоги до використання прийомів навчання:

1. Повне і послідовне відображення логічної структури змісту матеріалу який вивчається.
2. Відповідність специфіці змісту матеріалу.
3. Адекватність прийомів навчальному матеріалу (точна передача особливостей матеріалу, повне відтворення його зовнішніх образних і внутрішніх істотних ознак, зв'язків і співвідношень).

На уроці можливе поєднання різноманітних способів і прийомів викладу.

Розповідні прийоми. *Розповідь – це послідовне сюжетне оповідання про події або процеси у їх розвитку, про конкретні дії окремих історичних осіб.*

Сюжетне розповідне оповідання – це детальна емоційна розповідь, що має визначений сюжет, який часто вирізняється драматичністю. Факти відтворюються у ньому образно, динамічно, захоплююче, як у художньому оповіданні. В основі розповіді, як правило, лежить конфліктна ситуація, яка розвивається відповідно до сюжетної схеми подій і вчинків героїв: зав'язка – кульмінація – розв'язка.

Таке оповідання використовується при викладанні найбільш значних подій, наприклад: хрещення Русі, прийняття Конституції України тощо. У нього включаються яскраві епізоди, деталі подій, характеристики їх учасників. У ході оповідання вчитель залучає навчальні картини, аплікації.

Сюжет оповідання може бути правдивим, реалістичним, можливим є часткове залучення вимислу, особливо якщо використовуються прийоми персоніфікації (форма сюжетного оповідання про дії вигаданої особи – селянина, воїна, раба тощо) або драматизації (оповідання ведеться у вигляді діалогу двох осіб, які намагаються вирішити конфліктну ситуацію або організація міні-вистав).

Образне розповідне оповідання, на відміну від сюжетного, містить більше теоретичних відомостей і передає факти у спокійній безконфліктній формі. Такий прийом використовується для викладення явищ і процесів економічного життя суспільства. Причому досить часто воно поєднується із використанням графічної наочності.

Конспективне розповідне оповідання й інформативне повідомлення вчитель використовує на уроках при викладанні неголовних фактів. Для конспективного оповідання характерним є позбавлене образності перерахування фактів, їх просторових, часових і кількісних характеристик.

Таке коротке висвітлення фактів без їх аналізу необхідне для встановлення зв'язків між основними фактами, для створення цілісного уявлення про події. За допомогою карт, схем, графіків конспективно викладаються події політичного життя, військової історії, народних повстань.

Інформативне повідомлення використовують для перерахування фактів, дат, імен, географічних місць пов'язаних один з одним і з головним фактом уроку.

Описові прийоми. *Опис* – виклад істотних рис, ознак, станів, видів, характеру історичних явищ. У ньому є об'єкт, але немає розвитку сюжету. Прийом опису дозволяє використовувати документальні фотографії місцевості, матеріали реконструкції пам'ятників, локальні схеми, документи, художньо-історичну літературу.

Картинним описом називається прийом усного викладу матеріалу, коли з допомогою слова в емоційно-художній формі створюються образи того чи іншого факту, тобто відбувається образне відтворення фактів у вигляді цілісних картин.

Цей вид опису використовується для відтворення картин природи, побуту людей, географічного середовища, а також типових явищ культурного, громадського та господарського життя (наприклад, при вивченні тем соціально-економічного розвитку).

Аналітичний опис – прийом розповіді, в якому подається опис основних частин, деталей, їх функціонального призначення; передаються зовнішні ознаки створюваних цілісних образів, показується взаємодія їх істотних сторін, складових частин.

Він використовується при описі знарядь праці, пам'яток архітектури, військових і господарських об'єктів, а також при поясненні структури держави, її політичної організації. Розповідь супроводжується крейдовими малюнками, схемами, кресленнями, демонстрацією макетів і моделей.

Таким чином, науковцями-методистами та вчителями-практиками проведена велика робота над теоретичними пошуками і емпіричними спостереженнями методів і прийомів навчання. Пошуки і дослідження тривають і сьогодні, а головне – спрямовані вони на впровадження сучасних методів навчання. Пояснюється це надзвичайною складністю самої проблеми і загальним станом методичної науки. Без належного розв'язання цієї проблеми неможливе створення сучасних підручників, навчальних посібників та інших засобів навчання.

Література:

- Кремень В.Г. *Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати.* – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
- Курилів В. *Методика викладання історії - Львів – Торонто: Світ, 2003.*
- Левітас Ф.Л., Салата О.О. *Методика викладання історії. Практикум для вчителя.* – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 112 с.
- Пометун О. *Методика навчання історії в школі / О.І.Пометун, Г.О.Фрейман.* – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
- Старева А.М. *Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: Навчальний посібник.* – Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2007. – 332 с.

СУЧАСНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

*Наочність у навчанні
Навчальна картина
Фотографічне зображення
Політичні плакати. Схеми*

Ефективність застосування різних методів навчання, активізація пізнавальної діяльності учнів значною мірою залежать від засобів навчання.

Засоби навчання – це матеріальний або ідеальний об'єкт, який «розміщено» між учителем та учнем і використовується для засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності. Існують кілька класифікацій засобів навчання.

Пропонуємо для використання **класифікацію засобів навчання за характером джерела:**

- ✓ **друковані засоби навчання** – підручники, навчальні посібники, методична література для вчителя (методичні рекомендації, конспекти уроків тощо), дидактичні матеріали для учнів (банк тестів, комплекти вправ, інформаційні картки тощо), зошити для учнів на друкованій основі, хрестоматії, словники, довідники, документи, науково-популярна та художня література;
- ✓ **наочні засоби навчання** – речові (збірки копій, макети, експозиції музеїв, виставкових залів тощо), образотворчі (картини, альбоми, фото, плакати, піктограми тощо), умовно-графічні (карти, схеми, таблиці, діаграми, аплікації);
- ✓ **технічні засоби навчання** – навчальні кіно-, діапроектори, телевізор, відеомагнітофон, кінофрагменти, діапозитиви, телевізійні передачі, комп'ютер, мультимедіа засоби.

Основним друкованим засобом навчання є підручник.

Принцип наочності сформулював і обґрунтував у XVII ст. Я. А. Коменський: «Все, що тільки можна представити для сприйняття відчуттями, а саме: видиме – для сприйняття зором, чути – слухом, запахи – нюхом, те, що можна скуштувати – смаком, те, чого можна торкнутися – дотиком. Якщо які-небудь предмети можна сприйняти кількома відчуттями, нехай вони охоплюються кількома відчуттями».

Цей принцип залишається актуальним і в наш час. Наочність – все те, що можна сприйняти за допомогою зору, слуху й інших органів чуття.

У процесі навчання суспільно-політичних дисциплін доцільно використовувати різні наочні засоби та їх комбінації, оскільки вони є рівноправними з текстовими джерелами. Вони є абсолютно самостійними і можуть нести інформації не менше, а навіть і більше, ніж текст. До того ж вони набагато легше піддаються різноманітним тлумаченням, дають більше простору для уяви, більш яскраві, а отже – більш придатні для сприйняття сучасним учнем.

Використання наочності доцільне:

- ✓ при вивченні нових для учнів матеріальних об'єктів;
- ✓ за відсутності або нестачі у пам'яті учнів образів, необхідних для створення цілісного уявлення про висловлювані факти;
- ✓ при характеристиці видатних діячів (створенні портретів) або типових представників суспільних верств;

✓ за необхідності виділити факт, підвищити його емоційно-виховну дію, надовго закріпити його в пам'яті учнів;

✓ з метою створення умов для аналізу суспільних явищ, що вивчаються, їх порівняння, дослідження їх розвитку.

Розглянемо методику роботи з найбільш цікавими з точки зору вивчення суспільно-політичних дисциплін засобами наочності.

Навчальна картина. На уроці картина використовується з різною метою: як першопочаткове джерело знання або як зорова опора в розповіді вчителя; як ілюстративне доповнення розповіді або як засіб закріплення.

Види навчальних картин:

відображають певні події – дають уявлення про конкретні одиничні події;

типологічні – відтворюють багаторазово повторювальні факти, події, типові для теми, що вивчається;

культурно-історичні – знайомлять з предметами побуту, пам'ятниками матеріальної культури. На них можуть бути зображені архітектурні пам'ятники й архітектурні стилі, скульптури різних часів з їх особливостями, різноманітні механізми і принципи роботи.

Алгоритм опрацювання навчальної картини може бути різним.

Варіант 1 (Основна роль – вчителя):

1. Вчитель відкриває або вивіщує картину в той момент, коли під час пояснення підходить до опису того, що на ній зображено.

2. Дає учням час для ознайомлення з картиною.

3. Починає розповідь, вказує місце і час дії.

4. Дає загальний опис обстановки, на фоні якої розгортається дія.

5. Виділяє деталі і конкретні особливості.

6. На завершення робить загальний висновок, вказує на суттєві ознаки.

Варіант 2 (Основна роль – учня).

Вчитель показує картину, а учні називають все, що на ній зображено.

За завданням вчителя, учні дають опис окремих елементів і картини в цілому.

Учні придумують для зображення осіб слова та інсценізують окремі сюжети картини.

Учні намагаються уявити, що було раніше того моменту, який зображено на картині, або пізніше (розширюють часові рамки зображення).

Фотоджерела. Алгоритми опрацювання фотоматеріалів можуть бути різними, пропонуємо послідовність кроків дослідження фотографій описану вітчизняним методистом О. П. Мокрогузом.

Аналіз фотографії треба почати з опису того, що можна побачити на ній:

Опишіть осіб, зображених на фотографії, а також їхні дії /чи об'єкти, показані на знімку.

Як згруповані люди і /чи об'єкти?

Опишіть, що ви бачите на другому плані, у центрі, з лівого і правого боку фотографії.

Після опису необхідно *інтерпретувати зображене:*

Що, на вашу думку, відбувається на цій фотографії?

Хто ці люди? Чим вони займаються? Які це об'єкти?

Приблизно вкажіть, коли, на вашу думку, був зроблений знімок (рік, період, подія).

У який час року був зроблений знімок?

Це природна фотографія, чи для неї спеціально позували перед фотокамерою?

Перерахуйте інші історичні джерела, які могли б допомогти вам перевірити правильність ваших висновків щодо цієї фотографії.

Що ви вже знаєте про події, які відбуваються навколо місця дії на фотографії з попередніх уроків історії?

Чи відповідає фотографія на запитання, на які ви б хотіли одержати відповідь?

Карикатура. У процесі навчання суспільно-політичних дисциплін карикатура ефективна тим, що надає дуже цікаву, хоча і неоднозначну інформацію. Вона дозволяє автору за допомогою гумору та іронії висловлювати свої ідеї, поширювати які нерозумно чи небезпечно (наприклад, з політичної точки зору). Особлива цінність карикатур у тому, що вони коротко подають або узагальнюють суть проблеми. *Схема аналізу карикатур складається із наступних питань:*

Опис: Опишіть зображені персонажі та фон. Як зображені персонажі чи об'єкти, за допомогою яких художніх засобів?

Інтерпретація та аналіз:

Чи упізнаєте ви персонажів? Завдяки чому? Якщо це реальні люди – назвіть їх та те становище, яке вони займали у час створення карикатури або під час події, якій присвячено карикатуру.

Перевірте дату створення карикатури. Якій події чи явищу вона присвячена?

Визначте символи, використані карикатуристом. Чому він помістив їх у карикатуру?

Яке ставлення до персонажів відображає карикатура: позитивне чи негативне?

Яку оцінку, інтерпретацію персонажів, подій, явищ подає карикатура? Чи згодні ви з нею?

Які ідеї та погляди сповідує автор? Як це можна визначити?

Що вам уже відомо з інших джерел про події, пов'язані зі змістом карикатури? Як співвідносяться ваші попередні знання з інформацією карикатури?

Політичний плакат. Під час роботи на уроці з плакатами завжди слід пам'ятати і нагадувати учням, що плакат – особливий вид мистецтва. Первинне призначення плакату – викликати певні, запрограмовані почуття, спонукати до певних дій. І ця мета досягалась і змістом, і художніми засобами. У певній мірі завдання плакату – вплинути не тільки на свідомість, а й на підсвідомість глядача. Тому інформація, розміщена на ньому, може бути тільки опосередкованою.

При роботі з плакатом обов'язково потрібно звертати увагу на його текст, пам'ятаючи, що він є суттєвим елементом плакату. В деяких випадках його варто аналізувати окремо.

При роботі учнів з плакатами використовується такий алгоритм роботи:

Назвати і датувати подію, якій присвячений плакат.

Визначити, на чие політичне замовлення та для якої аудиторії він створений.

Проаналізувати зображені персонажі та іншу символіку плаката за такими питаннями:

а) яка фігура (об'єкт) є на передньому плані, а яка (які) на задньому;

б) які фігури (об'єкти) зображені великих розмірів, які – навпаки, і чому;

в) які кольори використані, і чому саме такі;

г) сформулювати послання, яке несе плакат.

Реклама. *Аналізуючи на уроці рекламу, слід відповісти на такі запитання:*

Який товар чи послуги пропонуються?

Яким періодом можна датувати рекламу? Чому ви так вважаєте?

До якої категорії населення належать потенційні споживачі? Поясніть свої міркування.

Які уявлення формує, на які стереотипи спирається реклама?

Яку інформацію про суспільство можна отримати з реклами? В чому «історичність» даної реклами? Які елементи реклами (художні, інформаційні) допомагають зробити висновки? Наскільки ці висновки відповідають іншим джерелам?

Чи звертаєте ви увагу на рекламу? Чому? Що вас у ній приваблює чи, навпаки, відштовхує?

Чи завжди співпадає реклама і реальність? Наведіть приклади. Чи доцільно завжди вірити рекламі? Чому?

Схематичний малюнок – передає найбільш істотні риси предмета, сприяє формуванню понять. Це може бути малюнок на дошці. Як правило, він дуже простий, живий, стрімкий та створює образ матеріальних предметів, людей, військових сутичок, типових сцен господарської діяльності.

За допомогою схематичного зображення вчитель розкриває явище в його логічній послідовності, визначаючи темп і в потрібний момент зупиняючи або поновлюючи зображувальний ряд. Доцільно поєднувати з використанням ілюстрацій, фотографій, аплікацій.

Схема – креслення, яке відбиває істотні ознаки, зв'язки і відношення певних явищ. Використовуються для наочного порівняння явищ, показу тенденцій їх розвитку, а також для узагальнення і систематизації знань.

Статистичні матеріали, представлені у вигляді діаграм, графіків чи таблиць. Статистика – цінне джерело, що містить певний обсяг інформації, дозволяє з'ясувати періодичність, тривалість явища, подає його кількісну характеристику, звертає увагу на темпи, циклічність розвитку тощо.

За допомогою статистики можна побачити багато явищ суспільного життя, які існують одночасно (рівень життя, соціальна структура і таке інше). Однак слід пам'ятати, що статистичні дані, як і будь-яке інше джерело, можуть давати неповну, односторонню, іноді навіть сфальсифіковану інформацію. Тому цифрові матеріали слід розглядати у сукупності з іншими джерелами, звертаючи увагу на достовірність даних.

До використання наочних засобів навчання у процесі навчання суспільно-політичних дисциплін висуваються такі вимоги:

- для уроку необхідно відбирати інформативний і зручний у користуванні наочний матеріал;
- варто пояснити учням методiku роботи з наочним засобом, конкретно визначивши етапи (може бути представлено у вигляді алгоритму на дошці або пам'ятки, яку учень вклеїть у зошити);
- використовувати наочні засоби слід нормовано, не перевантажуючи ними урок.

Література:

- Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. – Запоріжжя: Просвіта, 2004. – 328 с.
- Гончаренко С.У. Методика як наука - Хмельницький: ХГПК, 2000.
- Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
- Курилів В. Методика викладання історії - Львів – Торонто: Світ, 2003.
- Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Практикум для вчителя. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 112 с.
- Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І.Пометун, Г.О.Фрейдман. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
- Старєва А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: Навчальний посібник. – Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2007. – 332 с.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО УРОКУ

*Загальна характеристика основних етапів підготовки вчителя до уроку
Особливості структури та методики складання календарно-тематичного плану уроку.*

Структура та методика складання плану – конспекту уроку.

Загальна характеристика основних етапів підготовки вчителя до уроку

Незалежно від стажу практичної роботи вчитель випереджає кожний навчальний рік, півріччя, чверть і кожне заняття ретельною підготовкою, яка носить стратегічний, проміжний та поточний характер і складається з декількох етапів. Варто чітко уявляти собі ці етапи та їх послідовність.

Стратегічна підготовка здійснюється кожним педагогом і включає:

- ✓ вивчення (перегляд) державного освітнього стандарту, регіонального та, за наявності, шкільного;
- ✓ вивчення (перегляд) навчальної програми і тематичного плану з курсу історії;
- ✓ вивчення (перегляд) підручників, робочих зошитів, хрестоматійних джерел, за якими належить працювати протягом навчального року;
- ✓ вироблення цілей, завдань всього ходу вивчення курсу і т. д.

Проміжна підготовка здійснюється на осінніх, зимових і весняних, а також літніх (після стратегічної підготовки) канікулах і включає:

- ✓ коригування цілей, завдань, всього ходу вивчення історії;
- ✓ складання чергового переліку термінів для вивчення, несуть високий смислове навантаження;
- ✓ складання чергового переліку найбільш важливих подій і фактів, дат, обов'язкових для вивчення;
- ✓ вибір навчальних дисциплін і форм роботи для забезпечення міжпредметних зв'язків.

Поточна підготовка здійснюється напередодні кожного уроку і включає розробку плану його проведення. У плані враховуються:

- ✓ тип, вид, форма уроку;
- ✓ мети уроку (освітні, виховні, практичні, методичні);
- ✓ основний метод проведення занять;
- ✓ запасний метод проведення занять (на випадок непередбаченої неготовності учнів працювати з основним методом);
- ✓ дидактичні матеріали за змістом уроку (проблемні питання і завдання для організації дискусії; варіанти завдань для заповнення біля дошки і т. п.);
- ✓ конспект (тези) матеріалу для викладу лекції;
- ✓ контрольні запитання, тести для перевірки якості засвоєння нового матеріалу і т. д.

Етапи підготовки вчителя до уроку:

I. Усвідомлення значення теми і визначення мети уроку

- вивчення навчальної програми і змісту навчально-методичних посібників;
- зв'язок із раніше вивченим матеріалом;
- визначення мети уроку освітньої, виховної, розвивальної

II. Відбір матеріалу з теми уроку

- відбір змісту й обсягу знань із теми уроку

- підбір до кожного питання доцільних фактів і прикладів
- підготовка наочних посібників і ТЗН, визначення місця порядку і послідовності використання їх
- визначення колективних та індивідуальних форм роботи учнів на уроках

III. Підготовка плану-конспекту уроку

- складання плану уроку
- основні питання нової теми і висновки з них
- визначення обсягу домашнього завдання для учнів
- розподіл часу за етапами уроку і на вивчення кожного питання

IV. Апробація підготовленого уроку

- визначення основних частин змісту, на яких слід акцентувати увагу учнів
- пробне проведення уроку, уточнення його часу і темпу.

Особливості структури та методики складання календарно-тематичного плану уроку.

Підготовка до уроків починається ще до початку навчального року з вивчення Державного стандарту і програм для всіх класів. Тільки в цьому випадку вчитель буде давати не окремі уроки, а систему уроків з теми і курсу в цілому. На основі цих документів учитель виявляє систему фактів і понять, вивчення яких буде поглиблюватися й уточнюватися в міру оволодіння учнями знаннями, вміннями і навичками, розвитку їх особистості. Потім він простежує, як ця система відбита в шкільних підручниках, якою є їхня структура і зміст, характер викладення історичного матеріалу, методичний апарат. Аналіз підручників дасть можливість виявити взаємозалежні уроки, їхню роль і місце в досліджуваному курсі. Більш детальний перегляд Державного стандарту, підручника і програми дозволить з'ясувати освітньо-виховні цілі вивчення розділів і тем курсу.

Таким чином підготовка вчителя до уроку повинна спиратися як на всебічний аналіз програми, де стисло сформульовані цілі і завдання історії, кожного її курсу, так і на знання всіх компонентів змісту підручника.

Планування, як фактор ефективності сучасного навчального заняття, лежить в основі управління пізнавальною діяльністю учнів, відіграє провідну роль у досягненні вчителем поставлених цілей навчання.

Підготовці конкретного уроку передують складання тематичного планування, в якому зміст розбивається на логічно цілісні частини, що підлягають вивченню на кожному уроці з даної теми. Обов'язковими його компонентами повинні бути назва теми і перелік її освітньо-виховних і розвиваючих завдань.

Введення в практику педагогічного процесу системного перспективно-тематичного планування навчальних занять, на тлі вже застосовуваних активних методів навчання, дозволяє комплексно вирішувати проблеми навчання, цілеспрямовано, систематично і планомірно координувати всі сфери впливу на учнів, на їх свідомість, волю і почуття. Воно будується з урахуванням проблемності навчання, поєднання колективного навчання з індивідуальним підходом, поєднання педагогічного контролю з самоконтролем учнів.

Суть планування - завчасний, раціональний розподіл матеріалу кожної теми по заняттях і у визначенні для кожного заняття відповідних його змісту системи методів навчання і навчальних засобів.

Мета перспективно-тематичного планування:

- визначити систему роботи вчителя і учнів, забезпечивши її цілеспрямованість і педагогічно доцільне і економне використання навчального часу для вирішення найважливіших навчально-виховних завдань;
- розробити систему занять з ефективною реалізацією принципів дидактики;
- вибудувати науково обгрунтовану систему методів теорії розвиваючого навчання;
- розробити систему наочних посібників, засобів і форм організації пізнавальної діяльності учнів;
- намітити оптимальні шляхи реалізації основних функцій навчально-виховного процесу - навчальної, розвиваючої, виховної.

Перспективно-тематичне планування навчальної роботи як системи занять допомагає досягти:

- планування навчального процесу на календарний відрізок часу, на дисципліну в цілому.
- підвищення наукового рівня викладання.
- взаємозв'язки навчання, з життям.
- міжпредметних зв'язків, узгодження термінів проходження навчального матеріалу.
- підвищення рівня самостійної роботи учнів.
- широкого використання розроблених форм і методів навчальної роботи.
- сполучення групової та індивідуальної роботи учнів на заняттях.
- здійснення контролю за виконанням програмного матеріалу.
- раціонального застосування технічних засобів навчання.

Компоненти плану визначаються в залежності від навчальної дисципліни і змісту програмного матеріалу теми, навчально-матеріальної бази кабінету, рівня підготовки учнів. План є сполучною елементом в системі навчально-плануючої документації між розгорнутим навчальним планом та планами окремих занять.

Складання тематичних планів належить до виняткової компетентності вчителя. При цьому слід урахувати багато чинників, зокрема рівень підготовки учнів конкретного класу, підручники, за якими працюють навчальному закладі, методика викладання, психолого-емоційний стан, вікові та фізичні можливості учнів. Адміністраціям шкіл повинна ретельно перевіряти календарні плани вчителів із метою виконання всіх вимог щодо якісного планування навчальних занять. Календарне планування навчального матеріалу здійснюється вчителем на підставі навчальних програм.

Бажано, щоб у навчальному закладі календарно-тематичні плани всіх учителів одного предмету були складені за єдиним (найбільш оптимальним для даного закладу) зразком. Це дозволить адміністрації закладу та керівникові методичного об'єднання зробити перевірки планів більш ефективною і якісною, а самим вчителям краще орієнтуватися в них у разі заміни.

При перспективно-тематичному плануванні слід виходити як зі змісту програмного матеріалу, так і з педагогічних завдань його вивчення, враховуючи, що необхідно реалізувати кожну функцію навчання.

Після цього можна скласти тематичне планування уроків – систему їх поєднання з урахуванням історичних і логічних зв'язків, форм і типів занять. Як

правило, вчитель під час складання тематичного планування визначає перспективні цілі вивчення розділів і тем при попередньому ознайомленні з тим чи іншим навчальним курсом. Він визначає теми, зміст яких буде розкривати сам, і теми, доступні для самостійного вивчення учнями. Лише з'ясувавши пізнавальні можливості учнів конкретного класу, вчитель на базі тематичного планування може скласти поурочні плани.

Адміністрація школи (директор, заступник з навчальної роботи) здійснює контроль за підготовкою календарного планування з метою виконання навчального матеріалу. У результаті перевірки календарних планів заступник директора з навчально-виховної роботи готує графік проведення практичних, лабораторних і контрольних робіт із предметів інваріантної складової навчального плану, а також наказ «Про календарне планування вчителями роботи на навчальний рік».

В грудні на нараді при директорі слухається питання «Про виконання навчальних програм за I семестр», а в червні готується наказ «Про виконання навчальних програм в 20__ – 20__ н.р.»

На сьогодні у методичній літературі відсутній однозначний підхід щодо структури календарно-тематичного плану.

О.І. Пометун пропонує вчителю форму тематичного планування вивчення розділу (теми):

	Розділ, тема, основні питання уроку	Основні поняття, провідні ідеї	Уміння і навички, що формуються	Тип уроку	Міжпредметні, міжкурсові та внутрікурсові зв'язки	Обладнання	Література

Одним з найбільш розповсюджених варіантів формування календарно-тематичного плану є:

№	Дата	Тема уроку	Форма організації	Д/з

Підготовка конкретного уроку починається з розбивання на логічні цілісні частини матеріалу, що буде вивчатися на кожному уроці теми. З точки зору деяких науковців, його обов'язковими компонентами повинні бути: назва теми і перелік її освітньо-виховних та розвиваючих завдань:

№ уроку	Дата проведення	Тема уроку	Основні поняття	Основні уміння	Міжпредметні зв'язки	Засоби навчання	Тип уроку

Водночас, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 240 від 23.06.2000 р. «Про затвердження Інструкції з ведення ділової документації у загальноосвітніх навчальних закладах I - III ступенів», календарне планування навчального матеріалу здійснюється вчителем безпосередньо у навчальних програмах. На основі календарних вчителі розробляють поурочні плани, структура і форма яких визначається ними самостійно.

Відповідно до нормативно-правових документів МОН, учитель може:

- самостійно складати календарний план, на основі програм та критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, структуру і форму яких визначати самостійно;

- користуватися календарними планами з друкованою основою (з доопрацюванням), вносити до них, відповідні корективи згідно програм та критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, адаптувати їх до можливостей класу.

Вимоги до перспективного планування:

1. обов'язкове складання плану в кінці серпня – на початку вересня
2. затвердження плану педрадою школи
3. обов'язкове врахування особливостей курсу, його змін, згідно Міністерства, врахування канікул та свят, самостійної роботи учнів
4. врахування розкладу уроків, режиму школи та вікових особливостей

Заступник директора з навчально-виховної роботи відповідно до своїх посадових обов'язків (Посадова інструкція заступника директора з навчально-виховної роботи) керує складанням тематичних планів учителів, затверджує їх, систематично контролює складання поурочних планів і дає вказівки про якість цих планів, учить планувати навчальний процес. Вимога відповідальної особи щодо перевірки поурочних планів є цілком правомірною, з іншого боку прямого обов'язку звіряти ці плани у законодавстві не закріплено.

Структура та методика складання плану – конспекту уроку

На основі тематичного планування учитель може чітко уявити собі місце кожного з уроків у реалізації загальних цілей історичної освіти. Уроку має передувати структурно-методичний аналіз досліджуваного матеріалу, що є особливо важливим для молодого учителя.

У 80-х роках ХХ ст. П.В. Гора ввів у науковий обіг термін «структурно-функціональний аналіз». Під структурним аналізом він розумів логічну обробку змісту уроку вчителем з метою виділення у змісті навчального історичного матеріалу головних історичних фактів і теоретичних положень, що впливають з їх аналізу і узагальнення. Ці висновки й узагальнення можуть бути сформульовані в підручнику чи не сформульовані і сховані у фактах і їхніх зв'язках. Функціональний аналіз є визначенням освітніх, виховних і розвиваючих можливостей, виділених при структурному аналізі компонентів змісту уроку. Якщо доповнити поняття структурно-функціонального аналізу відбором відповідних (адекватних) змісту навчального історичного матеріалу уроку прийомів і засобів навчання, приходимо до проведення операції структурно-методичного аналізу:

План вивчення	Головні і неголовні факти	Результати емпіричного вивчення фактів	Прийоми і засоби навчання	Теорія (поняття, зв'язки, тенденції)	Результати теоретичного вивчення навчального матеріалу	Прийоми і засоби навчання
	Які головні факти виділяються? Чому вони головні? Які	Чи можна створити образи? Які? Чи можна викликати	Якими прийомами та засобами можна забезпечити	Які теоретичні положення, висновки, узагальнення	Які види понять і зв'язків формуються? На якому	Якими прийомами та засобами можна забезпечити

	неголовні факти розкривають головні? Чому вони неголовні?	емоційне переживання? Яке? Яким є вплив фактів на розвиток уяви? У чому розвиток наочно-образного мислення, мови? Розвиток яких умінь і компетенцій учня відбувається?	формування уявлень учнів? Які прийоми та засоби застосувати для викладання неголовних фактів?	аналізуються?	рівні пізнавальної діяльності вже засвоєні учнями дані поняття, зв'язки і тенденції? Які прийоми розумової діяльності будуть розвиватись при роботі над даним теоретичним матеріалом? Чи існують такі міжпредметні, міжкурсіві, внутрікурсіві зв'язки. Що можуть сприяти засвоєнню даного навчального матеріалу? Розвиток яких умінь і компетенцій учнів відбувається? Які ціннісні судження формуються у учнів? Виховання яких поглядів і переконань відбувається?	формування понять, зв'язків та тенденцій?
--	---	--	---	---------------	---	---

Конспект уроку фіксує все те, до чого прийшов вчитель у результаті аналізу спеціальної та методичної літератури, структурно-функціонального аналізу і власних роздумів над майбутнім уроком. Конспект потрібен для підготовки до уроку, так як робота над ним допомагає організувати навчальний матеріал, його логічну послідовність викладу, визначити відповідність ланок уроку, уточнити формулювання і поняття.

У підготовці до конкретного уроку є необхідність дотримуватися певної послідовності, своєрідного алгоритму, що включає такі компоненти:

1. Ознайомлення з навчальною програмою, визначення місця конкретної теми уроку в системі й структурі навчальної дисципліни.

2. Ознайомлення з навчальними підручниками з метою визначення повноти розкриття змісту теми відповідно до вимог програми.

3. Опрацювання методичної літератури щодо оптимізації навчально-виховного процесу в ході опрацювання конкретного навчального матеріалу.

4. Добір і опрацювання додаткового фактичного матеріалу теми уроку.

5. Підбір засобів навчання: таблиць, схем, моделей, предметів, роздаткового матеріалу.

6. Вибір оптимальних методів і прийомів навчання:

а) визначення типу й структури уроку;

б) уявна режисюра структури уроку відповідно до мети, дидактичних завдань, віку учнів;

в) складання плану уроку, в якому потрібно передбачити визначення теми (дидактичної, розвивальної, виховної), виокремлення структурних компонентів відповідно до обраного типу.

Досвідчений учитель, який має достатню психолого-педагогічну, фахову й методичну підготовку, проходить ці етапи швидко. А молодому вчителю необхідно ретельно дотримуватися пропонованої технології. Це забезпечить у майбутньому надійний фундамент для набуття професійної майстерності.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 240 від 23.06.2000 р. «Про затвердження Інструкції з ведення ділової документації у загальноосвітніх навчальних закладах I - III ступенів», поурочний план може бути складений у вигляді конспекту, тез, таблиці тощо.

У поурочному плані об'єктивно виправданими елементами є дата, тема, мета (освітня, виховна, розвиваюча), обладнання уроку. В ньому відображаються основні питання змісту навчального матеріалу, форми, методи й прийоми його опрацювання, навчальні засоби та інші компоненти навчального процесу, які істотно впливають на досягнення мети уроку. Структура поурочного плану залежить від типу уроку (урок засвоєння, нових знань, комбінований, узагальнення і систематизації тощо). При викладанні 2-3-х навчальних предметів учителями малокомплектних шкіл, під час складання поурочних планів варто враховувати, насамперед, що важливим резервом удосконалення навчання є систематичне використання підручника й навчальної книги для організації самостійної пізнавальної діяльності учнів на всіх етапах уроку та під час виконання домашніх завдань.

Структура конспекту уроку розроблена методистами А. Вагіним, Г. Донським, О. Купцовим. Конспект повинен віддзеркалювати педагогічний задум уроку і виступає його моделлю, розкриваючи хід уроку, діяльність вчителя і учнів на всіх його етапах.

Розробляючи конкретне заняття, вчитель повинен пам'ятати, що ефективний урок може бути заснований лише на взаємозалежності, взаємодії, взаємопроникненні змісту уроку та його методики. У практиці підготовки уроку вчитель насамперед визначає його цілі, тип уроку, відбирає необхідне обладнання, навчальні посібники, намічає обсяг і зміст навчального матеріалу, логіку його розкриття. Учитель прагне відібрати до уроку найбільш переконливі факти, яскраві документи, уривки з художньої та мемуарної літератури і т.д.

У плані передбачається місце для коротких записів ходу уроку. Так, після кожного запланованого для обговорення питання залишається місце для поміток про хід та підсумки його відпрацювання. Відзначаються і методичні знахідки,

позитивно проявилися на уроці, невдалі прийоми вивчення матеріалу, опитування учнів і т. п. І, звичайно ж, робляться короткі записи про роботу учнів на уроці.

Плани уроків, поряд із загальними обов'язковими позиціями, відрізняються значною різноманітністю. Тут переслідуються дві мети:

- по-перше, уникнути одноманітності уроків;
- по-друге, одноманітність сценарії уроків, інакше в учнів складається певний стереотип дій, що змушує їх найбільш активну частину усереднюватися, а недбайливу частину уникати поразок, особливо не вникаючи в суть того, що відбувається.

Поурочний план є обов'язковим документом, без наявності якого керівництво школи має право не допустити вчителя до проведення уроку. Поурочний план за формою може бути довільним, але має відбивати мету уроку, його структуру, методи, організаційні форми і засоби, які використовуватимуться на уроці, необхідний навчальний матеріал, педагогічні програмні засоби, домашнє завдання.

Ефективність уроку значною мірою залежить від здатності учителя передбачати його результативність. Тому одним з ключових є формулювання цілей уроку. Формулювання очікуваних результатів уроку для сприяння успішності навчання учнів має відповідати таким вимогам:

- висвітлювати результати діяльності на уроці учнів, а не вчителя і бути сформульованим таким чином: «Після цього уроку учні зможуть ... »;

- чітко відбивати рівень навчальних досягнень, який очікується в результаті уроку. Воно має передбачати:

- 1) обсяг і рівень засвоєння знань учнями, що будуть забезпечені на уроці;
- 2) обсяг і рівень розвитку навичок і умінь, яких буде досягнуто після уроку;
- 3) ставлення (оцінку) учня до явищ, подій, процесів, засвоєних на уроці знань, умінь, навичок, що забезпечує розвиток емоційно-ціннісної сфери дитини, вплив на її переконання, характер, поведінку тощо.

Мета уроку має бути триєдиною: навчальна (пізнавальна), розвиваюча та виховна.

Ю.К. Бабанський визначив шляхи визначення триєдиної мети:

1. Планувати слід конкретні цілі, які витікають із певного змісту учбового матеріалу теми (у ході тематичного планування) і уроку (у ході поурочного планування при підготовці до кожного уроку).
2. При плануванні до мети підходять комплексно, розглядати мету освіти, виховання і розвитку учнів в органічній єдності і взаємозв'язку.
3. Планування цілей повинно опиратися на аналіз основного, головного змісту теми уроку (головних фактів і найважливіших теоретичних положень), внутрішньопредметних, між курсових і міжпредметних зв'язків.
4. У ході аналізу навчального матеріалу вирішується питання, який внесок у реалізацію загально історичних цілей вносить даний урок.

Навчальна мета: які найважливіші знання формуються; що найголовніше із підручника повинен засвоїти учень; відмічаються також повторення, закріплення і поглиблення знань

Виховна мета: який внесок уроку у виховання моральних, естетичних якостей особистості (доброта, чесність, цілеспрямованість, відкритість і т.д.): виховання здійснюється як у процесі усвідомлення змісту учбового матеріалу, так і на протязі

навчальної діяльності, а також спілкування учителя і учня. Учитель, при підготовці до уроку, повинен прогнозувати виховне значення своїх слів, матеріалів, які він демонструватиме учням.

Розвиваюча мета: які уміння розвиваються на основі оперування матеріалом (навчився складати план, в логічній послідовності вивчати матеріал, формулювати питання і т.д.). Сюди відносяться предметні і загально навчальні уміння і навички (компетенції), а також розвиток психіки учнів (інтелекту, волі, емоцій, пізнавальних інтересів).

У формулюванні мети уроку можна використовувати результати структурно-функціонального аналізу навчального матеріалу:

Навчальна мета				Розвивальна мета		Виховна мета	
Інформаційний компонент змісту освіти				Операційний	Творчо-пошуковий	Ціннісно-смісловий	Комунікативний
факти	поняття	Зв'язки, тенденції	сенси	уміння	проблеми	сенси	Форми взаємодії

Це стає основою для структурно-методичного аналізу матеріалу з метою визначення ті методи й засоби навчання, що адекватні компонентам змісту цієї теми і забезпечать їх засвоєння учнями:

Структурні компоненти змісту історичної освіти (результат структурно-функціонального аналізу)					
Інформаційний компонент змісту освіти		Операційний	Творчо-пошуковий	Ціннісно-смісловий	Комунікативний
Метод організації пізнавально-репродуктивної діяльності		Метод організації практично-репродуктивної діяльності	Метод організації творчо-пошукової діяльності	Метод організації ціннісно-сміислової діяльності	Метод організації комунікативної діяльності
Прийоми й засоби формування знань фактів	Прийоми і засоби формування знань теорії	Прийоми і засоби формування умінь	Прийоми і засоби	Прийоми і засоби	Прийоми і засоби

Письмово, використовуючи ці форми, цю роботу слід робити тільки на етапі формування професійного вміння. Досвідчені вчителі опрацьовують навчальний матеріал і обирають до нього прийоми та засоби викладання та учіння подумки.

Потім для кожного класу готується свій методичний варіант уроку. Учитель продумує:

- як буде пояснювати новий матеріал і що в цей час будуть робити учні;
- чи планується опитування, якщо так, то яким чином і в якій частині уроку;
- складаються чи підбираються пізнавальні завдання в залежності від рівня навченості учнів класу;
- яка буде організація повторення;

- кого треба запитати;
- які питання поставити з урахуванням попередніх знань, який буде хід бесіди;
- що і як задати додому.

Важливим є визначення типу уроку та його структури. Реалізуючи його, учитель продумує:

- як почати урок (оргмомент);
- якою буде послідовність розташування елементів уроку навчання, скільки часу варто відвести на кожен етап уроку;
- чим учні будуть займатися на різних етапах уроку;
- як мотивувати пізнавальну діяльність на сприйняття нового;
- до яких видів робіт залучити учнів;
- яка діяльність може викликати інтерес;
- які дати пізнавальні завдання;
- з якого приводу будуть висловлені особисті думки;
- як поставити проблемні питання;
- як організувати домашнє завдання і як воно буде враховувати засвоєння знань уроку.

Результати цієї роботи фіксуються у конспекті уроку.

У конспекті вчитель формулює питання для опитування, записує перехід до початку викладу нового матеріалу, висновки, формулювання й узагальнення. Викладається також той чи інший вид розповіді вчителя на уроці, методика викладання. Вчитель формулює питання і завдання учням походу опрацювання нового, способи роботи з картиною, картою, ілюстрацією, передбачає запис термінів, схем на класній дошці. Усе це дозволяє досягти чіткості і виразності на уроці, зробити урок яскравим, творчим і результативним. Дослівний запис дає можливість підготуватися до вільного (без конспекту) викладення матеріалу на уроці.

Конспект включає назву теми уроку, очікувані результати, перелік обладнання, зміст навчального матеріалу, регламент проведення окремих етапів, методику організації роботи. Решта подається у вигляді таблиці.

Організація роботи на основних етапах уроку

Хід уроку (основні елементи структури уроку)	Зміст і прийоми викладання вчителя	Зміст і прийоми навчальної роботи учнів
--	------------------------------------	---

У першому стовпчику перелічуються основні елементи структури уроку. У другому – записується зміст нового навчального матеріалу, представленого у вигляді сюжетної розповіді, образного опису, що узагальнює характеристики і т. д. Тут же зазначені прийоми роботи вчителя, засоби вивчення нового, висновки і підсумкові узагальнення; пізнавальні завдання; дані вказівки про місце і прийоми роботи з джерелами знань.

Третій стовпчик розкриває пізнавальну діяльність учнів з кожного питання нової теми. У ньому записуються передбачувані відповіді учнів під час перевірки знань; результати виконання завдань по ходу вивчення нового; передбачувані відповіді учнів при закріпленні і повторенні; дані про виконання завдань зі складання схем, таблиць, діаграм. Зміст цього стовпчика допоможе вчителю дати на уроці роз'яснення неправильних, неповних відповідей учнів.

Якщо частина уроку чи урок у цілому присвячені контролю і корекції або систематизації та узагальненню знань, то сторінка конспекту набуває наступного вигляду:

Запитання і завдання учням	Зразковий зміст відповідей
----------------------------	----------------------------

Вимоги до поурочних планів

- чітко визначені тема, мета.
- поурочний план – логічна схема побудови уроку (не обов'язково план уроку писати як конспект викладання нового матеріалу).
- план повинен демонструвати методи, форми, прийоми роботи з класом, спрямовані на досягнення мети.
- чітко вказати форми і методи індивідуальної роботи з сильними і невстигаючими учнями.
- особливу увагу при плануванні треба приділяти самостійній роботі учнів на уроці, самостійному пошуку знань (наше завдання не наповнювати учнів знаннями, а викликати інтерес до знань, навчити здобувати ці знання, творчо мислити).
- повинні бути сформульовані питання, які пропонуються учням на різних етапах роботи на уроці.
- поурочні плани повинні передбачати всі елементи структури обраного типу уроку (урок засвоєння нових знань; урок формувань умінь та навичок; урок засвоєння умінь та навичок; урок узагальнення і систематизації знань; урок перевірки знань, навичок і умінь; комбінований урок).
- поурочні плани повинні бути охайно оформлені.

Зошити слід обов'язково підписувати (предмет, клас, учитель). Бажано, щоб були поля, а після поурочного плану – вільне місце, де можна робити примітки, зауваження по ходу уроку.

Учитель має право самостійно вибрати термін і форму зберігання поурочних планів (урок, тема, місяць, семестр, навчальний рік). Досвідчені педагоги, які мають достатній досвід педагогічної роботи, вищу категорію, педагогічні звання, якісні показники в навчально-виховному процесі, методичні нароби з дозволу шкільної адміністрації (наказ або питання на педагогічній раді) можуть користатися поурочними планами, складеними за попередні роки (за умовою, що використовуються незмінні навчальні програми та підручники), вносити до них у разі потреби відповідні доповнення і корективи.

В останні роки в Україні науково-дослідні інститути, окремі дослідники проводять широку роботу з підготовки й опублікування планів уроків з певних дисциплін для конкретних класів. Зрозуміло, що це хороший методичний матеріал, який допомагає вчителям (особливо молодим) у підготовці до уроків. Проте це зовсім не означає, що вчитель має бездумно користуватися такими планами. Адже педагогічна діяльність вимагає творчого підходу до кожного уроку.

Організація навчально-виховної роботи на уроці залежить від багатьох чинників: рівня фізичного, психічного й соціального розвитку вихованців; наявних засобів навчання; рівня володіння учнями методами самостійної пізнавальної діяльності; від рівня сформованості креативного підходу вчителя до своєї праці та багатьох інших чинників. Педагогічний досвід показує, що проведення уроків у паралельних класах, де мають опрацьовувати один і той же навчальний матеріал,

вимагає деяких відмінностей щодо використання методів і прийомів навчання і навіть структури побудови уроку.

Варто зробити зауваження щодо ще одного важливого аспекту в системі підготовки до уроку. Він стосується раціонального використання робочого часу. На сам процес написання планів уроків витрачається багато часу (в середньому 30 хв на один план). При 18-годинному тижневому навантаженні за рік має бути написано 630 планів, що становить 315 годин на навчальний рік. А з наступного навчального року вчителю доводиться знову витрачати час, папір, чорнило на таку ж копійтку роботи. Досвід творчо працюючих учителів переконує, що цього можна уникнути. Треба виходити з міркувань, що при стабільних навчальних програмах можна користуватися попередньо написаними планами, творчо удосконалюючи їх залежно від змін у змісті навчального матеріалу, складу й можливостей учнів класу, нових методів і засобів навчання.

З цією метою з погляду на перспективу своєї праці варто дотримуватися такої технології: на початковому етапі плани уроків необхідно писати в загальному зошиті з кожної навчальної дисципліни і для певного класу, щоб бачити систему роботи; на розгортці зошита ліву сторінку слід залишати чистою, а заповнювати планом праву сторінку; план-конспект треба складати повний з достатнім розкриттям змісту й ходу уроку, належним методичним забезпеченням; у наступному навчальному році вчитель може скористатися вже готовим планом як власним надбанням, доповнюючи його (на сторінці ліворуч) новими прикладами, схемами, завданнями для самостійної роботи учнів, ефективними методами та ін. У наступні роки така творча робота над планами продовжується. Це непоганий показник становлення творчої лабораторії вчителя й одночасно економне використання робочого часу.

Такий самий підхід до складання робочих планів уроків з перспективою їх використання в наступний період роботи можна реалізовувати, використовуючи комп'ютерну техніку. Кожного року вчитель може доповнювати конспекти уроків, збережені з попередніх років на персональному комп'ютері, новим матеріалом. При цьому доцільно зберігати конспекти за кожний рік в окремих папках.

Література:

- Баханов К.О. *Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія.* – Запоріжжя: Просвіта, 2004. – 328 с.
- Гончаренко С.У. *Методика як наука - Хмельницький: ХГПК, 2000.*
- Кремень В.Г. *Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати.* – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
- Куриль В. *Методика викладання історії - Львів – Торонто: Світ, 2003.*
- Левітас Ф.Л., Салата О.О. *Методика викладання історії. Практикум для вчителя.* – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 112 с.
- Пометун О. *Методика навчання історії в школі / О.І.Пометун, Г.О.Фрейман.* – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
- Старева А.М. *Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: Навчальний посібник.* – Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2007. – 332 с.

МЕТОДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

Методична робота в школі: поняття, напрямки, форми організації
Методоб'єднання істориків: завдання, зміст і напрямки роботи в школі.
Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників
Система роботи з молодими вчителями

Методична робота в школі: поняття, форми, напрямки

Методична робота в школі — спеціально організована діяльність педагогічного колективу, що створює умови для підвищення майстерності педагога.

Якість, результати навчально-виховного процесу школи залежать передусім від учителя, його теоретичної підготовки, педагогічної та методичної майстерності. Методична робота спонукає вчителя до роботи над підвищенням свого фахового рівня, сприяє збагаченню педагогічного колективу педагогічними знахідками, допомагає молодим учителям переймати майстерність у більш досвідчених колег.

Функції методичної роботи в школі:

- визначення системи заходів, спрямованих на досягнення найкращих результатів (планування);
- діяльність щодо удосконалення структури і змісту методичної роботи (організаційна);
- регулярне вивчення співвідношення між рівнем компетентності педагогів, що виявляється в узагальненому результаті їх праці, та вимогами суспільства до якості роботи працівників освіти (діагностична);
- передбачення знань та умінь, необхідних педагогам у майбутньому (прогностична);
- вироблення принципово нових положень навчально-виховної роботи, формування, експериментальна перевірка та впровадження передового досвіду (модельююча);
- відновлення частково забутих або втрачених учителями знань після закінчення навчального закладу (відновлююча);
- виправлення недоліків у діяльності педагогів, пов'язаних з використанням застарілих методик (коригуюча);
- інформування, агітація педагогів щодо впровадження досягнень науки, передового досвіду (пропагандистська);
- налагодження й підтримання зворотного зв'язку, в оцінюванні відповідності наслідків методичної роботи завданням та нормативним вимогам (контрольно-інформаційна).

Методична робота покликана стимулювати підвищення наукового рівня вчителів, їх підготовку до засвоєння змісту нових програм і технологій реалізації, досягнень психолого-педагогічних дисциплін і методик викладання, передового педагогічного досвіду. Вона забезпечує надання вчителю кваліфікованої допомоги з теорії та практичної діяльності.

Внутрішньошкільна методична робота **спрямована на:**

- формування професійної компетентності,
- збереження та розвиток творчого потенціалу всього колективу,
- вироблення інноваційного стилю діяльності,
- підготовку вчителів до пошукової діяльності,

- залучення до науково-дослідницької та експериментальної діяльності з метою впровадження інноваційних особистісно-орієнтованих технологій в навчально-виховний процес.

У сучасній школі методична робота здійснюється за такими **напрямами**:

1. поглиблення філософсько-педагогічних знань, спрямованих на відродження й розвиток національної освіти в Україні, вивчення педагогічної теорії, методики навчання і виховання, психології, етики, естетики, поглиблення науково-теоретичної підготовки з предмета і методики його викладання;

2. вивчення діалектики і принципів розвитку української національної школи; збагачення педагогічних кадрів надбаннями української педагогіки, науки, культури; вивчення теорії та досягнень науки з викладання предметів, володіння сучасними науковими методами; вивчення й практична реалізація оновлених програм і підручників, розуміння їх особливостей;

3. освоєння методики викладання додаткових предметів; випереджувальний розгляд питань методики вивчення складних розділів навчальних програм з проведенням відкритих уроків, використанням наочних посібників, ТЗН, дидактичних матеріалів;

4. освоєння і практичне застосування теоретичних положень загальної дидактики, методики і принципів активізації навчальної діяльності учнів, формування у них наукового світогляду з урахуванням вимог етнопедагогіки;

5. систематичне інформування про нові методичні рекомендації, публікації щодо змісту й методики навчально-виховної роботи, глибоке вивчення відповідних державних нормативних документів;

6. упровадження досягнень етнопедагогіки, психології та окремих методик і передового педагогічного досвіду із зверненням особливої уваги на використання в діяльності педагогічних колективів зразків національної культури і традицій.

Головним у методичній роботі є надання реальної, дієвої допомоги вчителям у процесі розвитку їхньої майстерності як сплаву професійних знань, навичок, вмінь. Для підвищення ефективності функціонування системи методичної роботи у навчальному закладі при плануванні роботи враховувалися **вимоги**, які впливають з об'єктивних закономірностей процесів підвищення професійної компетентності вчителів:

- практична спрямованість;
- науковість;
- конкретність;
- систематичність та системність;
- оперативність;
- оптимальне поєднання різних сучасних форм та методів роботи.

Планування методичної роботи будується на основі діагностики (2 рази на рік); аналізу інформації про стан професійної компетентності педагогів, їхніх потреб та пропозицій. Моделювання динамічної структури, змісту й форм науково-методичної роботи відбувається з урахуванням результатів аналізу, освітніх потреб суспільства, науково-методичної проблеми школи.

Форми організації методичної роботи в школі досить динамічні. Вибір конкретної з них залежить від педагогічної культури вчителів, морально-психологічного клімату в шкільному колективі, матеріально-технічних можливостей

школи, інноваційної відкритості та активності вчителів та керівників школи. Загалом проводять її в індивідуальній, груповій та колективній формах.

Індивідуальна форма методичної роботи. Вона є складовою самоосвіти вчителя, здійснюється за індивідуальними планами з урахуванням його професійних потреб, результатів взаємооцінки, рекомендацій керівництва школи, досвідчених педагогів. Змістом її є систематичне вивчення психолого-педагогічної, наукової літератури, участь у роботі шкільних, міжшкільних та районних методичних об'єднань, семінарів, конференцій, педагогічних читань, розробка проблем, пов'язаних з удосконаленням навчально-виховної роботи, проведення експериментальних досліджень, огляд і реферування педагогічних та методичних журналів, збірників та ін.

У процесі самоосвіти педагог має подбати про зв'язок змісту індивідуального плану з проблемою, над якою працює педагогічний колектив, удосконалення знань та умінь, необхідних для успішного викладання певного навчального предмета, підвищення власної педагогічної майстерності, ефективність самоосвіти залежатиме від того, наскільки педагог буде послідовним у своїх стараннях. Важливим є постійне ускладнення змісту і форм роботи над собою, забезпеченні конкретних її результатів. Ними можуть бути написання реферату, повідомлення на семінарі, науково-практичній конференції, виступ на засіданні педради, публікація в періодиці тощо.

Молоді спеціалісти, які закінчили вищі педагогічні заклади освіти, упродовж першого року роботи за місцем працевлаштування проходять *стажування*.

Планування методичної роботи відображене у річному плані школи. Робота з педагогічними кадрами здійснюється на підставі аналізу діяльності педагогічного колективу за попередній навчальний рік.

На початку навчального року у школі видається наказ про організацію методичної роботи, в якому визначається головна методична проблема школи, охоплення всіх медпрацівників різними формами методичного навчання на шкільному районному, обласному рівнях.

Колективні й групові форми методичної роботи. Метою колективних форм методичної роботи є підвищення майстерності всіх учителів у процесі цілеспрямовано спланованих і реалізованих заходів.

Методична рада. Об'єднує всіх педагогів школи, очолює її найчастіше директор або завуч. Методична рада обговорює і обирає варіанти змісту освіти

Форми методичної роботи

і обирає варіанти змісту освіти (навчальні плани, програми, підручники тощо), форми і методи навчально-виховного процесу та способи їх реалізації. В її компетенції — організація роботи з підвищення кваліфікації та майстерності педагогічних кадрів, розвитку їх творчої ініціативи, впровадження досягнень науки і передового педагогічного досвіду, взаємодія школи з науково-дослідними установами, добровільними товариствами, творчими спілками тощо.

Методичні об'єднання (комісії) вчителів. Вони покликані забезпечити ознайомлення педколективу з новою педагогічною інформацією, передовим досвідом, сприяти впровадженню їх у навчально-виховний процес.

Однією з найпоширеніших колективних форм методичної роботи у школі є відкриті уроки, завданням яких є впровадження у практику вчителів передового педагогічного досвіду і надбань

педагогічної науки. Під час аналізу й обговорення їх необхідно забезпечити цілеспрямованість обговорення, науковість аналізу, принциповість і доброзичливість критичних зауважень, поєднання аналізу уроку з практичними рекомендаціями, підсумовування його кваліфікованими спеціалістами.

Істотне значення у підвищенні педагогічної майстерності має взаємовідвідування вчителями уроків. Сприяє підвищенню майстерності вчителя. Відвідування молодим вчителем уроків досвідченого колеги збагачує його методичний досвід. Досвідчений педагог, відвідавши урок початківця, зможе виявити сильні та слабкі місця в його манері ведення уроку, дати відповідні поради, а інколи й запозичити у молодшого колеги корисне для себе.

У системі шкільних і міжшкільних предметних методичних об'єднань нерідко створюють творчі (проблемні) групи у складі 8—10 добре теоретично підготовлених

учителів, які працюють над розв'язанням актуальних проблем навчально-виховного процесу (наприклад, використання комп'ютера у навчальному процесі, формування світогляду учнів у процесі вивчення навчальної дисципліни, диференційоване навчання та ін.). Вони виникають за ініціативи керівників школи, учених-педагогів, учителів. Спрямовують свої зусилля, на вивчення, узагальнення й поширення передового досвіду як у своїй школі, так і поза нею. Якщо проблемна група розробляє та впроваджує свої концепції або методичної знахідки, то вона орієнтується на основні вимоги науково-дослідної роботи, зосереджуючись на обґрунтуванні проблеми й теми дослідження, формулюванні гіпотези, визначенні основних етапів дослідження та передбаченні проміжних результатів. Важливим при цьому є вибір методів дослідження, визначення контрольних та експериментальних класів. Здебільшого проблемні (інноваційні) групи працюють під науковим керівництвом викладачів вищих навчальних закладів, співробітників науково-дослідних інститутів.

Єдиний методичний день. Проводять його один раз на чверть для всіх педагогів школи. Напередодні випускають тематичний бюлетень, організують виставку методичних розробок, творчих робіт учителів і учнів школи, нової психолого-педагогічної літератури. У програмі заходів такого дня — відкриті уроки і позакласні заняття, розгорнутий аналіз та обговорення їх, огляд нової методичної літератури, підбиття підсумків (засідання "круглого столу" або прес-конференція).

Методичні семінари-практикуми. Орієнтовані вони на забезпечення єдності теоретичної та практичної підготовки вчителя, стимулюють їх самоосвітню діяльність, інтеграцію у сферу педагогічних інновацій. Спрямовані на вивчення сучасних педагогічних теорій, аналіз власного досвіду. Опрацьовані матеріали оформляють у вигляді доповідей, рефератів. Участь учителів у науково-методичних семінарах сприяє ознайомленню з сучасними науковими здобутками, з новими технологіями навчання, що допомагає їм осмислити власний досвід навчально-виховної роботи, прилучитися до науково-пошукової роботи, підвищити свій інтелектуальний і творчий потенціал, обрати і формулювати стратегію самоосвіти, техніку її здійснення.

Школа передового досвіду. Реалізує цілі й завдання індивідуального та колективного наставництва. Основне її призначення полягає в методичній допомозі досвідченого вчителя менш досвідченим колегам. Формується вона на добровільних засадах. Цінність її роботи в двосторонній ефективності. Керівник школи, відвідуючи уроки вчителів, консультуючи їх щодо планування, методики й технології уроку, обговорюючи теоретичні проблеми освіти, удосконалює й власну педагогічну майстерність, переконується в правильності педагогічних позицій. А вчителі мають змогу безпосередньо вивчати творчу лабораторію педагога-майстра.

Школа молодого вчителя. Завдання її полягає у сприянні професійному становленню учителів-початківців. Як правило, їх роботою опікується досвідчений вчитель або керівник школи. Здебільшого зосереджується на питаннях з техніки та методики проведення уроку, позакласного заняття, планування роботи класного керівника, інших аспектах психологічного та професійного самоутвердження молодого педагога.

Науково-педагогічна конференція. Організують її за підсумками роботи на певному проміжку часу або після завершення певного етапу роботи. Автори повідомлень інформують колег про результати своїх пошуків. Інші учасники мають

можливість порівняти їх з результатами своєї роботи, переконалися в ефективності запропонованих прийомів і методів. Конференція може мати урочистий, святковий характер, із заохоченням учителів за результатами дослідницької та методичної роботи, запрошенням педагогів з інших шкіл, представників громадськості, науки.

Творчі звіти вчителів. Проводять перед атестацією педагогічних працівників. Учитель у звіті про свій методичний доробок знайомить з власним досвідом.

Нетрадиційні форми методичної роботи. До них належать:

- педагогічні ігри (дидактичні, виховні, ділові, рольові);
- моделювання педагогічних ситуацій;
- олімпіади методичних інноваційних розробок уроків, виховних заходів, методичні "мости", літературні ярмарки педагогічних підручників, методичних рекомендацій, аукціон методичних розробок;

- конкурсні виставки методичних розробок (уроків, виховних заходів).

Вони сприяють залученню педагогів до пошукової методичної роботи; розвитку уміння спілкуватися з колегами, учнями, батьками сприяють попередженню конфліктів у педагогічних колективах.

Методоб'єднання істориків: завдання, зміст і напрямки методичної роботи в школі

Предметні методичні об'єднання вчителів або предметні комісії — центр методичної роботи, вивчення і втілення досягнень теорії та передового досвіду в практику навчання конкретних навчальних дисциплін. У їх компетенції – організація консультацій для молодих учителів, заслуховування звітів учителів про виконання індивідуальних планів самоосвіти. Вони створюються у великих школах, де один предмет викладають кілька вчителів.

Вони покликані забезпечити ознайомлення педколективу з новою педагогічною інформацією, передовим досвідом, сприяти впровадженню їх у навчально-виховний процес. Створюють їх при методичній раді школи, на свої засідання вони збираються один-два рази на чверть. Керують ними досвідчені вчителі-методисти. Зміст їх діяльності визначається блоком навчальних предметів, що вивчаються в школі, методикою їх викладання.

Діяльність спрямована на **вирішення таких завдань:**

- забезпечення засвоєння й використання найраціональніших методів і прийомів навчання та виховання школярів;

- постійне підвищення рівня загальнодидактичної й методичної підготовки педагогів для організації та здійснення навчально-виховного процесу ;

- обмін досвідом, пропаганда та здійснення нових підходів до організації навчання й виховання;

- забезпечення постійного засвоєння сучасної педагогічної теорії і практики;

- створення умов для самоосвіти вчителів і здійснення керівництва творчою діяльністю педагогів.

Робота методичних об'єднань передбачає:

- діагностику утруднень вчителів, вихователів, класних керівників і вибір форм підвищення кваліфікації на основі аналізу потреб;

- вдосконалення педагогічної майстерності;

- розробку основних напрямків і форм активізації пізнавальної, науково - практичної діяльності учнів (олімпіади, конкурси, предметні тижні, аукціони знань);

- вивчення, узагальнення, впровадження кращого перспективного досвіду;

- створення банку даних інноваційних технологій;

- здійснення моніторингу ефективної діяльності членів методичного об'єднання;

- наставницький супровід становлення педагогічної майстерності, професійної компетентності молодих вчителів;

- участь в атестації педагогічних працівників.

Відбувається робота в двох напрямках:

1. теоретична частина - запровадження інноваційних технологій у навчальний процес, використання новітніх технологій; обговорення питань організації та здійснення контрольних зрізів знань.

2. практична частина - відкриті уроки, самоосвіта, творчі звіти тощо.

Реалізація запланованої роботи методоб'єднання відбувається через усі вище зазначені форми, провідними з яких є:

1. Робота методоб'єднань з питань теорії та методики навчальних предметів.

2. Виявлення, апробація та впровадження передового педагогічного досвіду.

3. Вивчення рівня знань, умінь і навичок учнів.

4. Керівництво творчою роботою учнів.

5. Робота наставників з молодими вчителями.

6. Робота творчих груп.

7. Взаємовідвідування уроків.

8. Вивчення методичних, психолого-педагогічних новинок.

9. Проведення відкритих уроків з проблем, які поставлено на засіданнях МО.

10. Захист проекту уроку, позакласного заходу.

11. Участь в методичних виставках.

12. Рефлексія своєї діяльності.

13. Орієнтування педагогів на самоконтроль та аналіз педагогічної діяльності результатів учбового процесу.

14. Методичні оперативки.

15. Проведення методичних тижнів.

16. Обмін досвідом.

17. Курсова підготовка та атестація.

18. Проведення творчих уроків - одна з нових форм творчого виявлення вчителя.

Вся робота методоб'єднань пронизана практичною направленістю. Життя наполегливо вимагає творчого підходу до підбору тем, над якими працюють протягом навчального року вчителі. Важливо, що поряд з питаннями конкретно-методичного характеру, в полі зору знаходять місце питання психології молодшого школяра, проблеми дидактики уроку. Без цього сучасний учитель не може повною мірою забезпечити високу якість знань, умінь і навичок учнів.

Методичні об'єднання обговорюють найважливіші розділи і теми нових програм та підручників, експериментальні варіанти освітніх програм; організують відкриті уроки та виховні заходи, взаємовідвідування уроків та позаурочних заходів,

предметні олімпіади, предметні тижні ("Тиждень історії", "Тиждень народних традицій" та ін.). Особливий напрям їх діяльності — вивчення, узагальнення і запровадження вітчизняного та зарубіжного передового педагогічного досвіду. Цій меті підпорядковують різні форми своєї роботи, в тому числі й конкурси кращих методичних розробок, тематичні науково-практичні конференції.

Системність, послідовність їх роботи забезпечується завдяки спеціальному планові, який охоплює загальну характеристику педагогічної діяльності вчителів певного предмета, якості знань учнів, мету і завдання на навчальний рік, основні організаційно-педагогічні заходи (оформлення кабінетів, експертиза дидактичного матеріалу, затвердження текстів контрольних робіт), тематику науково-практичних доповідей, відкритих уроків, позакласних занять, форми і терміни контролю за якістю знань, умінь і навичок учнів. План роботи методичного об'єднання складають на навчальний рік. На першому організаційному засіданні обирають голову і секретаря терміном на один рік, обговорюють проект плану роботи і доповнюють його, обмінюються досвідом з питань підготовки до нового навчального року.

Бажано, щоб на кожному з чотирьох засідань методичного об'єднання було проведено відкриті уроки різних типів із складних тем програми досвідченими учителями. Одну із запланованих для обговорення доповідей варто присвятити темі відкритого уроку. На засіданнях необхідно виробити й ухвалити рекомендації з обговорюваного питання, впровадження яких у практичну діяльність членів об'єднання перевіряє голова методичного об'єднання. На останньому з них обговорюють додатки до екзаменаційних білетів, підводять підсумки діяльності об'єднання за рік, накреслюють завдання на наступний навчальний рік.

Об'єднання бувають не тільки предметними (цикловими), але й профільними, наприклад, методичне об'єднання класних керівників, вихователів груп подовженого дня, учителів початкових класів, керівників гуртків за інтересами та ін.

З розвитком шкіл нового типу (ліцеїв, гімназій, коледжів, альтернативних приватних навчальних закладів), в яких, згідно зі Статутом, створюються факультети з відповідними щодо профілю навчання кафедрами, відпала необхідність у предметних (циклових) об'єднаннях, оскільки кафедри є своєрідними предметними (наприклад, кафедра хімії) або цикловими (наприклад, кафедра природничих дисциплін) об'єднаннями, вирішуючи методичні проблеми, беручи участь у колективних формах методичної роботи.

Під час проведення засідань МО розглядаються наступні питання:

- вивчаються зміст навчальних програм, підручників, посібників, інструктивні та методичні листи міністерства освіти і науки України;
- затверджуються плани роботи МО, шкільних предметно-методичних секцій, творчих груп, профоб'єднань (майстер-класів, педмайстерень, консультпунктів);
- заслуховуються і обговорюються доповіді з актуальних питань навчання та виховання, літератури з предмету;
- розглядаються досягнення психолого-педагогічної науки, передовий педагогічний досвід, презентації досягнень та наробок вчителів, які атестуються у поточному навчальному році на вищу категорію та педагогічні звання;
- аналізуються результати досягнень учнів з предмету, результати стартової, проміжної та підсумкової діагностики за даними моніторингу;

- обговорюються тексти контрольних робіт, завдань стартової діагностики, наочних посібників, електронних підручників, методичних рекомендацій;
- обговорюються окремі статті, книжки, що становлять фаховий інтерес, матеріали дослідницької діяльності вчителів;
- плануються питання організації і проведення олімпіад, участі у творчих конкурсах, підготовки до ДПА, ЗНО випускників.

На засіданні МО можуть розглядатися різноманітні проблеми навчання і виховання, а саме: організація профільного навчання, використання компетентісно-орієнтованого підходу при викладанні предмету, організація самостійної роботи учнів, нетрадиційні форми проведення навчальних занять, використання методу проектів, тестових технологій на уроці, реалізація міжпредметних зв'язків, шляхи підвищення ефективності уроку, виховання у учнів здорового способу життя та інше.

У період між засіданнями діяльність МО проводиться за планом роботи, можуть проводитися методичні тижні, відкриті уроки, індивідуальні і групові консультації, конкурси фахової майстерності, творчі звіти, учнівські предметні олімпіади, семінари, бесіди, круглі столи, тренінги, організаційно-ділові ігри, методичні оперативки, фестивалі, виставки.

Методичні кабінети — створюють у великих основних і середніх школах для надання вчителям і вихователям методичної допомоги. Вони знайомлять учителів з досягненнями педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. В методичних кабінетах збирають кращі зразки тематичних та поурочних планів, методичні розробки класних годин, розробки складних тем навчальних програм, зразки художньої й технічної творчості учнів, саморобні прилади, матеріали з узагальнення досвіду навчально-виховної роботи кращих педагогів та ін.

Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників

Підвищенню фахового рівня сприяє також їх систематична атестація педагогічних працівників, яку проводять з метою визначення відповідності педагогів посаді, рівневі кваліфікації, залежно від якого (а також від стажу педагогічної роботи) їм встановлюють кваліфікаційні категорії, визначають тарифікаційний розряд оплати праці, присвоюють педагогічне звання.

Підвищення кваліфікації, методичної майстерності педагогів відбуваються завдяки внутрішкільній системі методичної роботи та навчанню з відривом від основного місця роботи.

Атестацію щороку проводять атестаційні комісії, які створюють при навчально-виховних закладах і місцевих органах державного управління освітою. Педагогічних працівників атестують при навчальному закладі, атестаційна комісія при органі управління освітою розглядає клопотання комісії навчального закладу та приймає рішення в межах своєї компетенції щодо результатів атестації певних категорій педагогів.

Кожний педагог, незалежно від закладу, в якому працює, повинен один раз на 4—5 років проходити підвищення кваліфікації в закладах післядипломної освіти, на відповідних факультетах педагогічних інститутів, курсах, на факультетах підвищення кваліфікації на базі педагогічних університетів. Школи направляють педагогів відповідно до термінів перепідготовки та офіційного набору певних груп за профілем перепідготовки. Підвищення кваліфікації керівників шкіл здійснюється

у спеціальних групах (на факультетах, в інститутах), які зосереджують свою роботу на вивченні сучасної теорії управління (менеджменту).

Внутрішкільну методичну роботу здійснюють певного дня тижня, у найзручніший для всіх членів педагогічного колективу час.

Для стимулювання діяльності вчителів щодо підвищення їх професійної кваліфікації, методичної майстерності, спрямованості до якісних результатів у навчанні й вихованні школярів, починаючи з 1972 р., запроваджено їх атестацію.

Атестація педагогічних працівників - це система заходів, спрямована на всебічне комплексне оцінювання їх педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання.

Атестація педагогів — комплексна перевірка, що здійснюється спеціальною атестаційною комісією з метою визначення рівня кваліфікації педагога, що дає їм змогу претендувати на присвоєння більш високого кваліфікаційного рівня.

Метою атестації є стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, росту їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу й авторитету, забезпечення ефективності навчально-виховного процесу.

Атестація педагогічних працівників навчальних та інших закладів є обов'язковою.

Умовою чергової атестації педагогічних працівників є обов'язкове проходження не рідше одного разу на п'ять років підвищення кваліфікації на засадах вільного вибору форм навчання, програм і навчальних закладів.

Ця вимога не розповсюджується на педагогічних працівників, які працюють перші п'ять років після закінчення вищого навчального закладу.

Позачергова атестація проводиться за заявою працівника з метою підвищення кваліфікаційної категорії (тарифного розряду) або за поданням керівника чи педагогічної ради навчального закладу з метою присвоєння працівнику кваліфікаційної категорії, педагогічного звання та у разі зниження ним рівня професійної діяльності. Позачергова атестація з метою підвищення кваліфікаційної категорії може проводитися не раніш як через два роки після присвоєння попередньої.

Передбачає визначення відповідності педагогічних працівників зайнятій посаді, рівню кваліфікації, залежно від якого та стажу педагогічної роботи їм встановлюють кваліфікаційну категорію, визначають тарифний розряд оплати праці, присвоюють педагогічне звання.

Атестація проводиться відповідно до Закону України "Про освіту" з метою стимулювання діяльності педагогічних працівників, щодо підвищення кваліфікації, професіоналізму, розвитку творчої ініціативи. Вона є дієвим стимулом підвищення педагогічної майстерності.

Система атестаційних комісій має таку ієрархічну структуру: головна, створена органом управління освітою на рівні країни, краю, області, автономії; районна (окружна, міська), яка створюється відповідним органом управління освітою; атестаційна комісія освітнього закладу, яка створюється педагогічною радою закладу. Кожна з комісій розглядає коло питань у межах своєї компетенції, тобто присвоює відповідні кваліфікаційні категорії: вищу (головна атестаційна

комісія); першу (районна (окружна, міська) комісія); другу (атестаційна комісія освітнього закладу).

Відповідно встановлено **кваліфікаційні категорії**:

- спеціаліст,
- спеціаліст другої категорії,
- спеціаліст першої категорії,
- спеціаліст вищої категорії,

а також **педагогічні звання**:

- "викладач-методист",
- "учитель-методист",
- "вихователь-методист",
- "педагог-організатор-методист",
- "практичний психолог-методист",
- "керівник гуртка - методист",
- "старший викладач",
- "старший учитель"
- "старший вихователь",
- "майстер виробничого навчання I категорії",
- "майстер виробничого навчання II категорії" та інші.

Кваліфікаційна категорія "спеціаліст" присвоюється педагогічним працівникам з повною вищою освітою, діяльність яких характеризується: здатністю забезпечувати засвоєння учнями навчальних програм; знанням основ педагогіки, психології, дитячої та вікової фізіології; знанням теоретичних основ та сучасних досягнень науки з предмета, який вони викладають; використанням інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових освітніх ресурсів у навчально-виховному процесі; вмінням вирішувати педагогічні проблеми; вмінням установлювати контакт з учнями (вихованцями), батьками, колегами по роботі; додержанням педагогічної етики, моралі. Випускникам вищих навчальних закладів, які отримали повну вищу освіту, при прийомі на роботу встановлюється кваліфікаційна категорія "спеціаліст".

Кваліфікаційна категорія "спеціаліст другої категорії" присвоюється педагогічним працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією "спеціаліст", та які постійно вдосконалюють свій професійний рівень; використовують диференційований та індивідуальний підхід до учнів; володіють сучасними освітніми технологіями, методичними прийомами, педагогічними засобами, різними формами позаурочної (позанавчальної) роботи та їх якісним застосуванням; застосовують інноваційні технології у навчально-виховному процесі; знають основні нормативно-правові акти у галузі освіти; користуються авторитетом серед колег, учнів та їх батьків.

Кваліфікаційна категорія "спеціаліст першої категорії" присвоюється педагогічним працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією "спеціаліст другої категорії", та які використовують методи компетентнісно-орієнтованого підходу до організації навчального процесу; володіють технологіями творчої педагогічної діяльності з урахуванням особливостей навчального матеріалу і здібностей учнів; впроваджують передовий педагогічний досвід; формують навички самостійно здобувати знання й застосовувати їх на

практиці; уміють лаконічно, образно і виразно подати матеріал; вміють аргументувати свою позицію та володіють ораторським мистецтвом.

Кваліфікаційна категорія "спеціаліст вищої категорії" присвоюється працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією "спеціаліст першої категорії", та які володіють інноваційними освітніми методиками й технологіями, активно їх використовують та поширюють у професійному середовищі; володіють широким спектром стратегій навчання; вміють продукувати оригінальні, інноваційні ідеї; застосовують нестандартні форми проведення уроку (навчальних занять); активно впроваджують форми та методи організації навчально-виховного процесу, що забезпечують максимальну самостійність навчання учнів; вносять пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в навчальному закладі.

Педагогічні звання "старший викладач", "старший учитель", "старший вихователь" можуть присвоюватися педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційні категорії "спеціаліст вищої категорії" або "спеціаліст першої категорії" та досягли високого професіоналізму в роботі, систематично використовують передовий педагогічний досвід, беруть активну участь у його поширенні, надають практичну допомогу іншим педагогічним працівникам.

Присвоєння кваліфікаційних категорій за результатами атестації здійснюється послідовно. Педагогічні працівники, які в міжатестаційний період мають особливі заслуги (підготували переможців всеукраїнських або міжнародних олімпіад, конкурсів, МАН), а також стали переможцями або лауреатами конкурсів фахової майстерності, мають наукові ступені, вчені або почесні звання, атестуються без додержання послідовності в присвоєнні кваліфікаційних категорій та строку проведення позачергової атестації.

З розвитком ринку праці помітилася реальна диференціація в оплаті праці вчителів різних кваліфікаційних категорій, конкуренція при працевлаштуванні у школи нового типу.

Атестація педагогічних працівників на сучасному етапі передбачає системність і цілісність експертних оцінок, відкритість, колегіальність, єдність вимог. Суть їх сформульовано в кваліфікаційних характеристиках, затверджених Міністерством освіти і науки, регіональними органами управління освітою.

Атестацію проводять одноетапно (з теоретичних і практичних питань одночасно) або в два етапи.

На першому організують теоретичні кваліфікаційні випробування (іспити, співбесіди, захист власного творчого звіту) або дослідні (експериментальні розробки). Мета їх — з'ясувати рівень теоретичної підготовки педагога (спеціальних знань, методики викладання предмета, психолого-педагогічних знань, володіння новими педагогічними технологіями, уміння використовувати знання у власній діяльності).

Другий етап передбачає перевірку та оцінювання практичних професійних умінь педагога (результативність праці в навчально-виховному процесі). З цією метою члени комісії відвідують заняття, проводять анкетування учнів, батьків, колег атестуючого, адміністрації школи. Використання психолого-педагогічних методик дає змогу об'єктивно визначити реальний кваліфікаційний рівень педагога, його творчий потенціал. Атестація робочого місця є одним із елементів атестації педагогічного працівника. Якість навчально-виховного процесу школи, його

результати певною мірою залежать від учителя, його теоретичної підготовки, педагогічної та методичної майстерності.

Керівник навчального закладу до 1 березня подає до атестаційної комісії характеристику діяльності педагогічного працівника у міжатестаційний період. Характеристика повинна містити оцінку виконання педагогічним працівником посадових обов'язків, відомості про його професійну підготовку, творчі та організаторські здібності, ініціативність, компетентність, організованість, морально-психологічні якості, дані про участь у роботі методичних об'єднань, інформацію про виконання рекомендацій, наданих попередньою атестаційною комісією, тощо.

За результатами атестації атестаційні комісії приймають такі рішення:

- 1) педагогічний працівник відповідає займаній посаді;
- 2) присвоїти педагогічному працівнику кваліфікаційну категорію;
- 3) педагогічний працівник відповідає (не відповідає) раніше присвоєній кваліфікаційній категорії;
- 4) присвоїти педагогічному працівнику педагогічне звання;
- 5) порушити клопотання перед атестаційною комісією (вищого рівня) про присвоєння педагогічному працівнику кваліфікаційної категорії та/або педагогічного звання або про відповідність працівника раніше присвоєній кваліфікаційній категорії, та/або відповідність працівника раніше присвоєному педагогічному званню;
- 6) педагогічний працівник відповідає (не відповідає) раніше присвоєному педагогічному званню;
- 7) педагогічний працівник відповідає займаній посаді за умови виконання ним заходів, визначених атестаційною комісією;
- 8) педагогічний працівник не відповідає займаній посаді.

Система роботи з молодими вчителями

Важливою часткою системи навчально-методичної роботи школи є робота з молодими та малодосвідченими вчителями, яка має носити творчий конструктивний характер. Зрозуміло, що молоді спеціалісти мають досить неповне уявлення про методику, форми роботи з класом загалом та з кожним учнем окремо, тому що теоретичні знання, які вони отримали в ВНЗ, не підкріплені повною мірою практичними навичками роботи в школі. Тому кропітка систематична робота з ними сприяє становленню фахівців сучасного рівня, які володіють найновішими методиками навчання та виховання.

Мета роботи: створювати умови для якісного освітньо-кваліфікаційного забезпечення навчально-виховного процесу; здійснювати керівництво діяльності педагогічних працівників; створювати умови для становлення педагогічної майстерності, безперервного вдосконалення фахової освіти і кваліфікації, підвищення педагогічної компетенції.

Задачі:

1. формувати й виховувати у молодих вчителів потребу у неперервності освіти, сприяти формуванню індивідуального стилю творчої діяльності;
2. реалізовувати знання, отримані в процесі самоосвіти;

3. допомагати молодим вчителям впроваджувати сучасні підходи й передові технології в освітній процес.

Основні етапи работ з молодими вчителями:

Перший етап — ознайомлення молодого вчителя з вимогами до професії, його включення в самостійну професійну діяльність, зіставлення рівня готовності до роботи з вимогами навчально-виховного закладу.

Другий етап — процес подолання труднощів у навчальній діяльності та початок формування майстерності молодого вчителя.

Третій етап — етап високої адаптованості, яка склалася як результат ефективної діяльності вчителя на попередньому етапі. Молодий вчитель характеризується високим рівнем самостійності, творчим підходом до навчальної діяльності.

На всіх трьох етапах молодий вчитель знаходиться у протиріччі між зростаючими вимогами до професійної майстерності педагогів та недостатнім рівнем власної кваліфікації. Тому вчитель-початківець потребує особливої уваги з боку адміністрації, педагогічного колективу.

Робота з молодими вчителями, які прибувають у школу, починається вже під час першої зустрічі, яка має велике значення. Під час цієї зустрічі педагоги-початківці в бесіді з директором та його заступниками отримують інформацію про школу, традиції колективу, Статут та Правила внутрішнього розпорядку школи. Для початківців у школі слід підготувати папку з набором пам'яток, анкет, рекомендацій щодо складання тематичних, поурочних планів, структури та типології уроків, методичних прийомів і форм роботи вчителя на уроках та в позаурочний час. Таке попереднє знайомство з молодим учителем допомагає йому швидше зорієнтуватися в умовах його педагогічної діяльності й адаптуватися до них.

Результативною формою роботи є **Школа молодого вчителя**, мета якої — допомога вчителю в розв'язанні конкретних проблем щодо методики викладання, ознайомлення його з сучасними методиками й технологіями навчання, ППД, особливостями роботи зі шкільною документацією. Вважаючи, що методична тема закладу пов'язана з упровадженням засад громадянської освіти учнів. Молоді вчителі залучені й до складу учасників семінарів з інтерактивних методик.

Змістовну роботу з молодими вчителями проводять у предметних методичних об'єднаннях, де вони збагачують свої знання з теорії та методики, опановують педагогічну майстерність, завдяки чому можуть забезпечити ефективний процес навчання й виховання школярів. На засіданнях МО обговорюють найбільш цікаві методичні новинки. В їхніх планах на поточний навчальний рік визначено проблеми самоосвіти, над розв'язанням яких працюють молоді вчителі. Звіт щодо роботи над розв'язанням проблеми подають у вигляді інформаційно-методичних карток адміністрації школи та творчих звітів членів МО. В цих картках є інформація про проблему, над якою працює вчитель, про конкретні дії (уроки, позакласні заходи, участь у роботі методичної ради, методичних об'єднань, нарад, оперативок тощо) щодо реалізації цієї проблеми. Накопичення щорічних інформаційно-методичних карток та їх аналіз дозволяє адміністрації школи контролювати й спрямовувати самоосвітню роботу вчителів школи. Вона є елементом удосконалення вчителя, який в її процесі ознайомлюється з останніми розробками вітчизняних та

зарубіжних фахівців, необхідною умовою формування творчого, активного вчителя, який працює нестандартно.

Особливу увагу слід приділити організації **стажування вчителів-початківців**, яке здійснюється під керівництвом наставників з числа вчителів вищої категорії. Педагогічне наставництво дає змогу управляти становленням молодого педагога, сприяє розвитку його професійних здібностей, набуттю педагогічної майстерності. Педагогічне шефство, наставництво дає можливість управляти процесом професійного становлення молодого педагога, допомагає досвідченому вчителю працювати з молодими спеціалістами у тісному контакті, за якого передача останнім знань, умінь і навичок, розвиток їхніх професійних здібностей, набуття педагогічної майстерності є найбільш ефективною.

Загальне управління стажуванням молодих спеціалістів здійснюють районний відділ освіти і райметодкабінет, які складають і реалізують план організації допомоги та контролю за стажуванням молодих спеціалістів.

Провідна роль у забезпеченні стажування молодих спеціалістів належить адміністрації шкіл. Відповідальність за його проведення покладається на директора чи його заступника з навчально-виховної роботи.

Наставників молодих учителів призначають наказом по школі, їхню роботу контролює заступник директора з НВР.

Орієнтовний алгоритм організації стажування

1. Директор із числа найкращих учителів призначає наставника (враховуються побажання досвідченого вчителя й початківця), який є безпосереднім керівником стажування.

2. Розробляється пам'ятка для наставника і стажиста.

3. Наставник розробляє спільно зі стажистом індивідуальний план роботи і подає його на-затвердження директору чи заступнику директора.

4. Затверджується індивідуальний план стажування молодого спеціаліста з урахуванням методичної теми, над якою працює школа.

5. Під час складання розкладу уроків враховується необхідність взаємовідвідування уроків стажистом і його наставником.

6. Здійснюється внутрішньошкільний контроль за діяльністю наставника і стажиста та управління нею.

7. Підбиваються підсумки стажування молодого спеціаліста і розробляється план підвищення рівня його педагогічної майстерності протягом наступних 2 років.

Основні функції учителя наставника:

- професійно-освітня (наставник надає допомогу молодому вчителю в удосконаленні його професійних умінь, підвищенні рівня загальнонаукової та методичної підготовки, у формуванні педагогічної спостережливості й уяви, педагогічного такту);

- виховна (наставник активно впливає на формування ціннісних орієнтацій, залучення до системи самоосвітньої роботи);

- функція впливу авторитету наставника (грунтовно вивчивши здібності молодого вчителя, його нахили, інтереси, ставлення до колективу тощо, наставник повинен намагатися стати авторитетом для нього, стимулом для його самовиховання, більш швидкого включення до колективу);

- самоосвітня (наставник вчиться сам для того, щоб допомогти молодому вчителю бути в курсі новітніх досягнень у галузі психологічної і педагогічної науки, викладання, методики спеціальних дисциплін).

Педагогічне шефство передбачає також виховання в учительській молоді високих моральних якостей, розвиток творчості й самостійності. У процесі спілкування з досвідченим колегою педагог-початківець не тільки переймає досвід, зразки, прийоми праці, а й виробляє власний стиль діяльності.

Особливу увагу наставники приділяють запобіганню негативним проявам поведінки молодого вчителя: зарозумілості, вередливості, зверхньому ставленню до колег, учнів, батьків, безвідповідальності щодо виконання повсякденних обов'язків. І в той же час підтримують ініціативу, творчий пошук.

Основні методи роботи наставників:

- бесіда з молодими вчителями за конкретними розділами педагогіки з питань наукового змісту предмета, методики викладання;
- обмін думками щодо змісту нових здобутків психолого- педагогічної науки, педагогічної практики;
- обговорення можливості застосування на уроках різноманітних форм та методів, спільне прогнозування уроків з визначенням конкретних методик;
- спільне моделювання системи уроків з теми або окремого уроку, виховного заходу;
- випереджувальне проведення уроків для молодого колеги;
- спільна підготовка з питань добору дидактичного матеріалу;
- взаємовідвідування уроків наставника та молодого вчителя з їх подальшим детальним аналізом;
- консультування молодого педагога щодо організації навчально-виховного процесу.

Велику увагу слід надавати у школі поповненню методичної скарбнички та ознайомленню з нею вчителів. Вважаючи, що важливою умовою самоосвітньої роботи є наявність бібліотеки з методичними новинками.

Працівники бібліотеки повинні складати анотації до наявних матеріалів, вести картотеку цікавих досліджень у методичному кабінеті школи. Постійно проводити тематичні виставки методичних видань у бібліотеці та в методичному кабінеті школи.

На базі методичного кабінету щомісяця слід проводити методичні оперативки та наради вчителів, повинен працювати психолого-педагогічний семінар. Крім того, в методичному кабінеті школи зібрано найбільш цікаві розробки, матеріали до атестації вчителів школи, ознайомлюючись із якими, молоді вчителі вивчають педагогічний досвід своїх колег, що, безперечно, спонукає їх до самовдосконалення та творчості. На базі методкабінету періодично організовувати педагогічні виставки, ярмарки ідей учителів школи.

Така система організації роботи з молодими вчителями забезпечує їх послідовне, поступове фахове становлення, полегшує адаптацію до роботи в умовах сучасної школи.

Література:

- Баханов К.О. *Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія.* – Запоріжжя: Просвіта, **2004.** – **328** с.
- Гончаренко С.У. *Методика як наука - Хмельницький: ХГПК, 2000.*
- Кремень В.Г. *Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати.* – К.: Грамота, **2005.** – **448** с.
- Курилів В. *Методика викладання історії - Львів – Торонто: Світ, 2003.*
- Левітас Ф.Л., Салата О.О. *Методика викладання історії. Практикум для вчителя.* – Х.: Вид. група «Основа», **2007.** – **112** с.
- Пометун О. *Методика навчання історії в школі / О.І.Пометун, Г.О.Фрейдман.* – К.: Генеза, **2006.** – **328** с.
- Старєва А.М. *Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: Навчальний посібник.* – Миколаїв: Вид-во «Ліон», **2007.** – **332** с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Лекція - одна з основних форм навчальних занять у вищій школі, систематичне, послідовне усне викладення певного розділу навчальної дисципліни. Лекція як спосіб подачі матеріалу має чимало переваг. Історія як наука відрізняється великою кількістю думок, підходів та способів вирішення наукових проблем. Поряд із положенням, що визначаються всіма й не викликають сумнівів, існують і дискусійні питання та погляди. Розібратися у цих, часто протилежних, твердженнях здобувачу вищої освіти буває доволі складно. І саме лекція дає можливість викладачу зорієнтувати слухачів у темі, що розглядається, розкрити її найважливіші сторони, дати аналіз різних поглядів та теоретичних концепцій з проблем, вказати найбільш значні наукові праці, присвячені зазначеній темі. Серед інших переваг лекції слід назвати безпосереднє спілкування студентів з досвідченими викладачами, котрі, як правило, самі є дослідниками.

Лекційне заняття - ефективний та емоційний спосіб передачі знань, що передбачає активну розумову діяльність здобувача вищої освіти. Головне його завдання - засвоїти сутність теми, що розглядається, вловити логіку міркувань лектора. Під час лекції здобувач вищої освіти має оцінити аргументацію та сформулювати власну думку щодо почутої інформації, співвіднести почуте з тим, що вже вивчено.

Під час лекційного заняття здобувач освіти повинен конспектувати запропонований лектором матеріал, що потребує певних умінь та навичок. Так, не варто намагатися записати все, що говорить викладач - це неможливо зробити, а лише призведе до порушення логіки сприймання матеріалу. Слід формувати свої думки лаконічно та власними словами, записуючи тільки найголовніше. Необхідно навчитися робити це на слух. Записи повинні бути стислими, логічно зв'язаними, на зразок розгорнутого плану лекції. Схеми, таблиці варто вносити до конспекту обов'язково. Під час викладення матеріалу викладач виділяє особливо важливі моменти, які варто виділяти і у конспекті, використовуючи при цьому різні типи підкреслювань, виокремлень, за допомогою кольору, різні позначки ("важливо", "уточнити", "звернути увагу") тощо.

У конспекті слід залишити береги, на яких пізніше можна дописувати уточнення, коментарі та доповнення. Використовуйте "червоний рядок" для виділення смислових частин у записах. Створіть власну систему скорочень та позначень, що часто зустрічаються у тексті, або замінійте їх певними знаками. Це надасть час для уважного сприйняття та обдумування матеріалу лекцій. Відразу ж після лекції намагайтеся переглянути записи і відтворити пропущене, зробити необхідні записи.

**ТЕМИ СЕМІНАРІВ
ТА ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ОБГОВОРЕННЯ**

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ

Важливою складовою університетської освіти є семінарські заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Основне завдання семінарських занять з курсу «Теорія та методика навчання історії» полягає у виробленні у здобувачів освіти практичних умінь та навичок, необхідних для забезпечення високої ефективності викладання історії у закладах загальної середньої освіти.

Семінарські та лабораторні заняття спрямовані на закріплення поглиблення і розширення теоретичних знань у курсі вивчення методики, на оволодіння майбутніми вчителями історії необхідних умінь і навичок викладання, організації навчальної діяльності.

Під час підготовки до семінарських занять здобувачів повинні опанувати прийоми та методи самостійної роботи з джерелами інформації, засвоїти навички дослідної роботи. Готуючись до семінарського заняття, необхідно опрацювати монографічні дослідження та наукові статті, які передбачені у рекомендованій літературі до кожного заняття, скласти конспект опрацьованих джерел та тези відповідно до сформульованих проблем, докладний план виступу, підготувати повідомлення або реферат на одну із запропонованих тем.

Працюючи з науковою літературою, слід користуватися порадами запорізького методиста *С. Терно* до роботи з джерелами інформації:

- здійснити попередній огляд матеріалу: ознайомтесь із обсягом та проблематикою, структурними частинами;
- сформулюйте запитання до джерела: дуже часто проста трансформація назви дає можливість сформулювати адекватні запитання;
- прочитайте текст, шукаючи відповіді на сформульовані запитання;
- осмислити прочитане, тобто встановіть зв'язки між новою інформацією і тією, що вже відома, спробуйте підібрати приклади до нових ідей;
- перекажіть основний матеріал, відповідаючи на запитання, що були сформульовані перед читанням;
- зробіть підсумковий огляд, пригадайте основні ідеї тексту та чітко сформулюйте відповіді на запитання.

Робота над складанням плану-конспекту та плану доповіді потребує ретельної праці з боку здобувача вимагаючи залучення певних прийомів обробки інформації. Осмислене навчання потребує використання систематичних процесів для кодування та зберігання інформації у довготривалій пам'яті і для вилучення її звідти.

До таких способів відносяться: резюмування (узагальнення); уточнення (конкретизація); схематизація та організація.

Резюмування – це спосіб вилучення основної ідеї частини або цілого тексту. Уточнення є протилежним процесом, оскільки збагачує абстрактне положення конкретними прикладами, ілюстраціями, кресленням, аналогією та ін. Схематизація являє собою рамки або код для структурування інформації для того, щоб її можна було і зрозуміти, і зберегти у пам'яті. Необхідно продумати, як зберегти у пам'яті хронологічний матеріал, як зафіксувати поняття і терміни тощо. Будь-яке

твердження, яке студент збирається повідомити на занятті, повинно бути обов'язково доведене, спиратися на аргументи. Всі записи повинні бути оформлені у спеціальному зошиті для семінарських занять, а повідомлення чи реферати – здані викладачу або зберігатися у портфоліо студента, для пред'явлення викладачу у кінці вивчення курсу.

Порядок роботи на семінарському занятті. Семінарські заняття проводяться у формі бесіди, рецензування та обговорення рефератів, доповідей, передбачають дискусію з вузлових питань теми. На виступ студента з доповіддю на семінарському занятті відводиться від 5 до 10 хвилин. Доповідь повинна бути логічно завершеною, обґрунтованим і систематизованим викладом наукового питання, тобто необхідно чітко зазначити проблему, обґрунтувати її місце в археологічній науці, розкрити суть питання, зробити відповідні висновки.

Якщо студент виступив із доповіддю або ємним чи дискусійним повідомленням, то такий виступ підлягає обговоренню у студентській групі та рецензуванню. Для реалізації даного порядку роботи студенти повинні підготувати дискусійні питання доповідачу, брати участь в обговоренні, рецензувати доповідь.

Отримані студентами оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни. Опанування матеріалом семінарських занять у повному обсязі є обов'язковим для кожного студента. У випадку неготовності або пропуску семінару (незалежно від причин) студент зобов'язаний самостійно опрацювати відповідну тему.

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Поняття та сутність методики навчання..

Об'єкт і предмет ТМНІ як науки.

Місце й зв'язок ТМНІ з іншими педагогічними науками.

Література:

Гончаренко С.У. Методика як наука. Хмельницький, 2000.

Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2004.

Концепція національної системи освіти. //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія. Київ, 2003.

Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ, 2005.

Нікора А.О. Шкільний курс «Історія України» та методика його викладання Миколаїв, 2013.

Рекомендація Rec (2001) 15. Комітету міністрів Ради Європи «Про викладання історії у XXI столітті в Європі»
[http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec\(2001\)15_uk](http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec(2001)15_uk)

Старева А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: навчальний посібник. Миколаїв, 2008.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ІСТОРІЇ

Закон України «Про загальну середню освіту»

Державний стандарт загальної середньої освіти та його структура.

Навчальний план та місце в ньому шкільних предметів галузі «Громадянська та історична освіта» (базовий, навчальний та робочий навчальний план).

Заповнити таблицю: «Зміни та новації Закону України «Про загальну середню освіту»

Критерії для порівняння	Закон України «Про загальну середню освіту» 2011 рік	Закон України «Про загальну середню освіту» 2021 року

Заповнити таблицю: «Державний стандарт середньої освіти»

Критерії для порівняння	Державний стандарт середньої освіти 2011 рік	Державний стандарт середньої освіти 2021 рік

Література:

Закон України «Про повну загальну середню освіту» (станом на 13.04.2021)

Державний стандарт базової середньої освіти, 2020 (вступає в дію з 01.09.2022)

Навчальна програма з історії для 5-9 класів [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

Навчальна програма з історії для 10-11 класів [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

Проект концепції історичної освіти середньої загальноосвітньої 12 – річної школи.
Розробники: І. Мішина, Л. Жарова. //Історія в школах України, 2002 (1).

Концепція національної системи освіти. //Історія української школи і педагогіки:
Хрестоматія. Київ, 2003.

Нікора А.О. Шкільний курс «Історія України» та методика його викладання
Миколаїв, 2013.

Рекомендація Rec(2001) 15. Комітету міністрів Ради Європи «Про викладання історії
у XXI столітті в Європі»
[http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec\(2001\)15_uk](http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec(2001)15_uk)

РОЗВИТОК ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Розвиток ШІО та методика її викладання:

Період кінця XVIII – початку XX ст..

1917 рік – початок 30-х років XX ст..

Середина 30-х – середина 50-х років XX ст..

Кінець 50-х – початок 80-х років XX ст..

Середина 80-х XX ст. – по сьогоднішній день.

Світові, європейські та вітчизняні орієнтири сучасної ШІО та методика її викладання на початку XXI ст..

Заповнити таблицю «Формування і трансформації шкільної освітньої галузі «Суспільствознавство» в Україні»

Період / роки	Новачія	Чим зумовлена	Характерні ознаки	Позитиви/що давала	Ризики / слабкі сторони	Актуальність на сьогодні (оцінити в балах від 0 до 5)

Література:

Желіба О. Шкільна історична освіта та методика викладання за кордоном // Історія та правознавство. 2017. (30.490).

Концепція національної системи освіти. // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія. Київ, 2003.

Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2003. (24)

Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ, 2005.

Нікора А.О. Шкільний курс «Історія України» та методика його викладання Миколаїв, 2013.

Старева А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: навчальний посібник. Миколаїв, 2008.

ЗМІСТ ШКІЛЬНОГО КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ» ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИКЛАДАННЯ

Загальна характеристика змісту шкільного курсу історії України

5 клас

7 клас

8 клас

9 клас

10 клас

11 клас

«Історія рідного краю» в шкільному курсі історії

Заповнити таблицю «Шкільний курс історії України»

Критерії для порівняння	Навчальна програма, чинна на 01.09.2021 р.	Модульна навчальна програма

Література:

Навчальні програми для 5-9 класів URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року) URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

Желіба О. Теорія та методика навчання історії: курс лекцій. Урок історії у системі процесу навчання // Історія в школі. – 2012. - №10. – С. 24-31.

Желіба О. Урок історії: спроба відповіді на виклик сьогодення // Історія в рідній школі. 2015 (4).

Мисан В. Сучасний урок історії. Київ: Шкільний світ, 2010. – 120 с.

Нікора А.О. Шкільний курс «Історія України» та методика його викладання – Миколаїв: Іліон, 2013. – 286 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. -К.: Генеза, 2005 – 328 с.

Старева А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: навчальний посібник. – Миколаїв: Іліон, 2008. – 332 с.

ЗМІСТ ШКІЛЬНОГО КУРСУ «ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ» ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИКЛАДАННЯ

Загальна характеристика змісту шкільного курсу «Всесвітня історія»

6 клас

7 клас

8 клас

9 клас

10 клас

11 клас

«Історія рідного краю» в шкільному курсі історії

Заповнити таблицю «Шкільний курс Всесвітня історія»

Критерії для порівняння	Навчальна програма, чинна на 01.09.2021 р.	Модульна навчальна програма

Література:

Навчальні програми для 5-9 класів URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року) URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

Нікора А.О. Шкільний курс «Історія України» та методика його викладання Миколаїв, 2013.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2005.

Старева А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: навчальний посібник. Миколаїв, 2008.

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ У БАЗОВІЙ ШКОЛІ

Урок як основна форма навчання історії

Класифікація уроків .

Структура уроку. Елементи уроків різних типів.

Вимоги до сучасного уроку.

Інтегровані уроки

Нетрадиційні уроки

Позаурочні форми організації навчального процесу з історії

Факультативні заняття.

Навчальна екскурсія.

Додаткові групові, індивідуальні заняття.

Предметні гуртки

Самостійна робота учнів з історії

Поняття та різновиди самостійної роботи учнів.

Практичне використання самостійної роботи на уроках історії.

Домашня робота учнів.

Заповнити таблицю «Методи позакласної роботи з історії»

Назва	Визначення	Приклад

Література:

Баханов К. Лабораторно-практичні роботи у викладанні історії України. Київ, 1996.

Баханов К. Сучасна шкільна історична освіта: інноваційні аспекти. Донецьк, 2005.

Желіба О. Теорія та методика навчання історії: курс лекцій. Урок історії у системі процесу навчання // Історія в школі. 2012 (10).

Желіба О. Урок історії: спроба відповіді на виклик сьогодення // Історія в рідній школі. 2015 (4).

Курилів В. Методика викладання історії. Львів, Торонто, 2003.

Левітас Ф. Позакласні заходи з історії. Харків, 2004.

Мельник Л. Г. Методика викладання історії в середній школі. Київ, 1974.

Мисан В. Сучасний урок історії. Київ, 2010.

Нікора А.О. Шкільний курс «Історія України» та методика його викладання. Миколаїв, 2013.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2005.

Старева А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: навчальний посібник. Миколаїв, 2008.

Ткачик С. Організаційно-педагогічні форми і методи позаурочної роботи // Позакласний час. 2008 (8).

Харківська Н. Позакласні заходи з історії. Харків, 2005.

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Поняття про методи навчання та їх класифікація.

Класифікація методів навчання за джерелами знань (за О. О. Вагіним та П.В. Гора)

Класифікація методів навчання за типом (характером) пізнавальної діяльності (І.Я. Лернер, М.Н. Скаткін)

Класифікація методів навчання Ю. К. Бабанського на основі діяльнісного підходу.

Класифікація методів навчання за характером взаємодії між учасниками навчального процесу (О.І. Пометун, Г.О. Фрейман)

Вибір оптимальної комбінації методів навчання на уроках історії.

Прийоми як види діяльності на уроках історії.

Заповнити таблицю «**Методи вивчення історичного матеріалу з історії**»

Назва	Визначення	Приклад

Література:

Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя, 2004.

Біла С.Я. Методи навчання історії в школі. Дрогобич, 2009.

Горохівський П. Теорія та методика навчання історії. Умань, 2013.

Курилів В. Методика викладання історії. Львів – Торонто, 2003.

Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Практикум для вчителя. Харків, 2007.

Нікора А.О. Шкільний курс «Історія України» та методика його викладання. Миколаїв, 2013.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2006.

Старева А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: Навчальний посібник. Миколаїв, 2007.

Сучасна українська школа і педагогіка у поняттях і термінах: Довідник : навчальний посібник / автори-укладачі: О.А. Кузнецова, А.О. Нікора. Миколаїв, 2013.

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ У БАЗОВІЙ ШКОЛІ

Шкільний підручник: структура, зміст, вимоги.

Методика використання на уроці можливостей підручника.

Навчання за допомогою різних типів навчальних текстів

Класифікація текстів та особливості використання підручника на уроці історії.

Методика роботи з історичним документом.

Художня та науково-популярна література у навчанні історії.

Проблема інтерпретації навчальних тестів на уроках історії.

Сучасні засоби навчання: характеристика та особливості застосування на уроках

Література:

Баханов К.О. Сучасний шкільний підручник з історії України: проблеми ідейної послідовності // Історія та правознавство. 2008 (25)

Горохівський П. Теорія та методика навчання історії. Умань, 2013.

Мисан В. Шкільний підручник як історичне джерело // Історія в школах України. 2008 (1).

Мороз П. Мороз І. Функції сучасного шкільного підручника з історії. // Історія в школі. 2007 (1).

Муценко Я. Шкільний підручник з історії: європейське бачення // Історія в школах України. 2003 (6).

Пометун О. Як раціонально використати на уроці методичні можливості підручника нового покоління // Історія в школах України. 2004 (3).

Приходько А. Яким бути шкільному підручнику // Історія в школі. 2007 (1).

Савченко О. Я. Без якісного підручника якісна шкільна освіта неможлива // Проблеми сучасного підручника. 1999 (24).

Терно С. Методичний апарат підручника: яким він має бути // Історія в школах України. 2004 (7).

Терно С. Як обрати підручник? (Поради вчителю) // Історія в школах України. 2004 (5).

ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ З ІСТОРІЇ

Сутність контролю у навчальному процесі. Функції контролю знань.

Види контролю: попередній, поточний, тематичний, періодичний, підсумковий.

Методи і форми контролю.

Функції оцінювання: навчальна, розвивальна, виховна, соціально-практична.

Нові вимоги до принципів і методів оцінювання в умовах модернізації мети і змісту освіти.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з історії України і всесвітньої історії за 12-бальною системою оцінювання.

Тематичне оцінювання з історії: мета, завдання, форми проведення.

Тести, їхні типи.

Зовнішнє незалежне оцінювання з історії.

Література:

Баханов К.О. Облік індивідуальних досягнень учнів у навчанні історії // Історія в школах України. 1999 (2).

Біла С.Я. Методи навчання історії в школі. Дрогобич, 2009.

Власов В. Уроки тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів з історії: що і як оцінювати // Історія в школах України. 2003 (2)

Горохівський П. Теорія та методика навчання історії. Умань, 2013.

Курилів В. Методика викладання історії. Львів – Торонто, 2003.

Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Практикум для вчителя. Харків, 2007.

Нікора А.О. Шкільний курс «Історія України» та методика його викладання. Миколаїв, 2013.

Осадчук Р. Сутність і види контролю і перевірки знань учнів // Історія в школі. 2001 (2)

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2006.

Старева А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід: Навчальний посібник. Миколаїв, 2007.

ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ ПОНЯТЬ

Зміст шкільної історичної освіти.

Історичні факти і їх класифікація.

Теоретичний матеріал в історичних курсах

Емпіричний та теоретичний рівні засвоєння учнями навчального історичного матеріалу.

Співвідношення фактів і теорії в курсах основної школи

Література:

Баханов К. Учнівські компетентності як складова програм з історії для 12-річної школи // Історія в школах України. 2044 (7).

Геллер Т. Вивчення життєдіяльності історичних особистостей як один із напрямів формування аксіологічної компетентності учнів URL <http://www.myshared.ru/slide/1175949/>

Десятов Д. Оволодіти історичним простором (з досвіду організації практичних робіт з історичною картою) // Історія в школах України. 2005 (10).

Козлова Н. Карта на уроках історії // Історія та правознавство. 2007 (12).

Курилів В. Методика викладання історії. Львів, Торонто, 2003.

Люшин М. Історію творять особистості: методичні рекомендації щодо вивчення особистості на уроках історії // Історія України. 2007 (4).

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2006.

Терно С. Технологія формування історичних понять в учнів 9-го класу загальноосвітньої школи. Запоріжжя, 2002.

Терно С.О. Формування методологічної культури учнів у процесі навчання історії // Історія в школі. 2000 (5-6).

Фідря О. Чи можливо з'ясувати історію? (Методологія історії та формування хронологічних і просторових компетенцій учнів) // Історія в школах України. 2004 (5).

Фідря О., Фідря Н. Просторова компетенція й картографічні вміння та навички у курсах шкільної історії // Історія в школах України. 2009 (5).

Юницька В. Формування хронологічних вмінь у процесі роботи з хронологічною та синхроністичною таблицями // Все для вчителя. 2010 (4).

Горохівський П. Методика викладання історії. Умань, 2013.

В зошиті з лекційних занять

1. На основі матеріалу одного з параграфів підручника скласти таблицю та обґрунтувати її зміст:

Таблиця 1

Складний факт	Простий факт	Елементарні факти

Таблиця 2

Факт-подія	Факт-явище	Факт-процес

Таблиця 3

	ЗВ'ЯЗКИ			ТЕНДЕНЦІЇ
	Причино-наслідкові	Просторові	Часові	
приклади				

2. Прочитайте уважно матеріал на с.71 Варіант 1. (Пометун О.І.). Висловіть власну думку, у зошиті за методом «ПРЕС» або технологією «ПОПС-формула» (дивись додаток)

ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ УМІНЬ І КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Пізнавальні вміння як компонент змісту ШО.

Види пізнавальних вмінь, що формуються у шкільних курсах історії.

Методика формування пізнавальних вмінь.

Хронологічні вміння в системі предметно-історичних умінь з історії та засоби вивчення хронології.

Поняття і суть просторових компетенцій. Історична карта як засіб їх формування.

Розкриття у шкільному курсі історії ролі народних мас та історичних діячів.

Література:

Баханов К. Учнівські компетентності як складова програм з історії для 12-річної школи // Історія в школах України. 2044 (7).

Геллер Т. Вивчення життєдіяльності історичних особистостей як один із напрямів формування аксіологічної компетентності учнів URL <http://www.myshared.ru/slide/1175949/>

Десятов Д. Оволодіти історичним простором (з досвіду організації практичних робіт з історичною картою) // Історія в школах України. 2005 (10).

Козлова Н. Карта на уроках історії // Історія та правознавство. 2007 (12).

Курилів В. Методика викладання історії. – Львів, Торонто, 2003.

Люшин М. Історію творять особистості: методичні рекомендації щодо вивчення особистості на уроках історії // Історія України. 2007 (4).

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2006.

Терно С. Технологія формування історичних понять в учнів 9-го класу загальноосвітньої школи. Запоріжжя, 2002.

Терно С.О. Формування методологічної культури учнів у процесі навчання історії // Історія в школі. 2000 (5-6).

Фідря О. Чи можливо з'ясувати історію? (Методологія історії та формування хронологічних і просторових компетенцій учнів) // Історія в школах України. 2004 (5).

Фідря О., Фідря Н. Просторова компетенція й картографічні вміння та навички у курсах шкільної історії // Історія в школах України. 2009 (5).

Юницька В. Формування хронологічних вмінь у процесі роботи з хронологічною та синхроністичною таблицями // Все для вчителя. 2010 (4).

Горохівський П. Методика викладання історії. Умань, 2013.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Зміст поняття “критичне мислення”.

Методи і прийоми розвитку критичного мислення.

Особливості організації навчального процесу з розвитку критичного мислення.

Структура уроку з використанням методів критичного мислення.

Практичне завдання:

1. Підготувати фрагмент уроку для учнів з елементами формування критичного /креативного мислення
2. Підготувати повідомлення про прийом критичного мислення

Література:

Ліпман, М. Чим може бути критичне мислення? // Вісник програм шкільних обмінів. 2006 (27).

Основи критичного мислення. Тернопіль, 2010.

Пометун, О. Основи критичного мислення: навчальна програма курсу за вибором для учнів профільних класів суспільно-гуманітарного напрямку. // Історія України. 2010 (25-27).

Терно С. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. Запоріжжя, 2012.

Терно С. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії). Запоріжжя, 2011.

Технології розвитку критичного мислення. Київ, 2006.

Тягло О. Критичне мислення. Харків, 2008.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Гра як форма організації навчальної діяльності та розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії.

Класифікація ігор.

Прийоми ігрової діяльності.

Дидактична гра як засіб організації пізнавальної діяльності.

Методика практичного використання ігор та ігрових завдань на уроках історії.

Практичне завдання:

Підготувати фрагмент уроку за вибором:

- ✓ *гра-вправа*
- ✓ *вікторини*
- ✓ *ігри-загадки*
- ✓ *ігри-змагання*
- ✓ *ділові ігри*
- ✓ *гра-подорож*

Література:

Баханов К. Модель навчання у грі // Історія в школі. 2000 (10).

Кожемяка О.Л. Інтелектуальні ігри на уроках історії. Харків, 2005..

Малецька Т.В. Ігрові технології навчання на уроках історії України. Тернопіль-Харків, 2012.

Осадчук Р.І. Дидактичні ігри в навчальному процесі школи // Педагогіка і психологія. 1996 (4.13).

Сухомлинский В.А. Методика виховання колектива // Избранные произведения: В 5 т. Т. 1.

Таранова А. Дидактичні ігри на уроках історії для старшої школи // Актуальні проблеми психології і педагогіки: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції: (м. Харків, Україна, 13–14 листопада 2020 р.). Харків, 2020.

Таранова А. Ігри на уроках історії під час актуалізації знань та мотивації навчальної діяльності // Актуальні проблеми сучасної освіти: реалії та перспективи: Матеріали Всеукраїнської конференції студентів та викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти. Тези доповідей учасників конференції. Маріуполь, 2020.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Сутність і функції дослідницького методу навчання.

Принципи організації науково-дослідної роботи школярів на уроках історії.

Форми та методи організації дослідницької роботи на уроках історії

Методичні прийоми дослідження історичних джерел на уроках історії.

Організація самостійної роботи учнів на уроках історії

Практичне завдання:

1. Підготувати різноманітні завдання для учнів, що мають досліджувати:

- ✓ *фотокартки*
- ✓ *карикатури*
- ✓ *історичні карти*
- ✓ *історичний документ*

2. Скласти тези до науково-дослідної роботи (тема курсової роботи)

Література:

Баханов К. О. Дослідницька робота учнів на уроках історії. Харків, 2004.

Баханов К.О. Лабораторно-практичні роботи з історії України. Київ, 1996.

Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя, 2000.

Баханов К.О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. Харків, 2005.

Волкова Н.П. Педагогіка. Київ, 2002.

Комаров Ю. Використання історичних джерел у викладанні історії // Історія України. 2004 (36).

Курилів В. Методика викладання історії. Львів-Торонто, 2003.

Левітас Ф., Салата О. Методика викладання історії. Практикум для вчителя. Харків, 2007.

Мисан В.О. Сучасний урок історії: навчально-методичний посібник. Київ, 2010.

Нікітіна І.П. Науково-дослідницька діяльність учнів. 5 – 11 класи. Харків, 2006.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2006.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Що таке інтерактивне навчання? Його необхідність у навчальному процесі.

Педагогічні умови реалізації інтерактивного навчання.

Вимоги до інтерактивного уроку.

Інтерактивні технології кооперативного навчання.

Інтерактивні технології колективно-групового навчання.

Технологія опрацювання дискусійних питань та технології ситуативного моделювання.

Практичне завдання:

1. Підготувати фрагмент уроку для учнів із застосуванням інтерактивних приймів і методів:

- ✓ на етапі актуалізації знань
- ✓ на етапі засвоєння нових знань
- ✓ на етапі узагальнення та систематизації знань

2. Підготувати повідомлення про інтерактивний прийом

Література

Гадецький М.В., Хлебнікова Т.М. Організація навчального процесу в сучасній школі. Харків, 2004.

Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007.

Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. Київ, 2004.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2006.

Камлова О.Є Вимоги до розвитку вмінь і навичок учнів на уроках історії та поради молодим вчителям // Історія. 2005 (2).

Шашура Л. Нестандартні уроки з історії України та всесвітньої історії в школі. Тернопіль, 2004.

Михайлів Т.В. Нетрадиційні уроки з історії // Історія та правознавство. 2006 (5).

Наволокова Н.П., Андреева В.М. Практична педагогіка для вчителя. Харків, 2009.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ДО УРОКУ

Структура та зміст навчальної програми з історії
Основні етапи підготовки вчителя до уроку
Календарно-тематичний план: структура, вимоги
План-конспект уроку історії: основні складові, правила оформлення

Література:

- Андреева В.М. Чи потрібен учителю проект уроку // *Географія*. 2006 (3).
- Бондарчук Г. Оптимізація сучасного уроку на інноваційних засадах (Технологія досвіду) // *Історія України*. 2012 (15).
- Вердіна С., Панченко А. Секрети педагогічної майстерності: уроки для вчителя. Харків, 2008.
- Горб О. Структура уроку – складова педагогічної технології // *Рідна школа*. 2002 (12).
- Горохівський П. Методика викладання історії. Умань, 2013.
- Зязюн І. Моєму колезі – молодому вчителю // *Урядовий кур'єр*. 2008 (4 березня).
- Комаров В. Нові програми, нові підходи... Думки вголос // *Історія в школі*. 2019 (1, 2, 4).
- Курилів В. Методика викладання історії. Львів-Торонто, 2003.
- Мельник Л.Г. Методика викладання історії в середній школі. Київ, 1974.
- Мисан В. Урок історії: план-конспект // *Історія в школах України*. 2008 (4).

ШКІЛЬНИЙ КАБІНЕТ ІСТОРІЇ

*Кабінет історії та його місце в організації навчання історії.
Вимоги до кабінету історії та робочого місця вчителя
Планування роботи кабінету історії
Обладнання кабінету історії*

Література:

- Андреева В.М. Чи потрібен учителю проект уроку // *Географія*. 2006 (3).
- Бондарчук Г. Оптимізація сучасного уроку на інноваційних засадах (Технологія досвіду) // *Історія України*. 2012 (15).
- Вердіна С., Панченко А. Секрети педагогічної майстерності: уроки для вчителя. Харків, 2008.
- Горб О. Структура уроку – складова педагогічної технології // *Рідна школа*. 2002 (12).
- Горохівський П. Методика викладання історії. – Умань, 2013. 284 с.
- Зязюн І. Моєму колезі – молодому вчителю // *Урядовий кур'єр*. 2008 (4 березня).
- Комаров В. Нові програми, нові підходи... Думки вголос // *Історія в школі*. 2019 (1, 2, 4).
- Курилів В. Методика викладання історії. Львів-Торонто, 2003.
- Мельник Л.Г. Методика викладання історії в середній школі. Київ, 1974.
- Мисан В. Урок історії: план-конспект // *Історія в школах України*. 2008 (4).

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

Сутність педагогічної діяльності: особливості, структура

Права і обов'язки вчителя на сучасному етапі

Функції учителя історії та основні вимоги до нього на сучасному етапі

Педагогічна спрямованість вчителя історії: поняття, структура, типи

Професіограма і професійна компетентність учителя історії

Професійно-значущі якості сучасного учителя історії.

Література:

Болсун С. Вчительські манери: сутність та вимоги до них. // Рідна школа, 2001(8).

Волкова Н.П. Педагогіка. Київ, 2001.

Дубасенюк А.А. Професіональне становлення педагога. Житомир, 1993.

Дубасенюк О.А. Психолого-педагогічні фактори професійного становлення вчителя. Житомир, 1995.

Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. Москва, 1987.

Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя. Москва, 1998.

Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал (психологические проблемы). Москва, 1994.

МЕТОДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

Методична робота в школі: поняття, завдання, функції, напрямки
Традиційні та нетрадиційні форми колективної та групової методичної роботи в школі
Самоосвіта як одна з ключових форм методичної роботи в школі
Методоб'єднання істориків: завдання, зміст і напрямки роботи в школі.
Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників
Система роботи з молодими вчителями

Практичне завдання:

- скласти план роботи методоб'єднання вчителів історії на один семестр;
- розробити план самоосвіти вчителя історії на навчальний рік

Література:

Волкова Н.П. Педагогіка. Київ, 2001.

Галузьяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка. Вінниця, 2001.

Жерносек І. П. Організація методичної роботи в школі. Київ, 1995.

Завягинский В. Й. Учитель как исследователь. Москва, 1980.

Колективні форми методичної роботи // Школа. 2006 (2).

Красовицкий Ю. М. От педагогической науки к практике. Киев, 1990.

Методична діяльність в школі. Електронний ресурс. Режим доступу:
<http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14561>

Николенко Л. Самообразование учителя Електронний ресурс. Режим доступу:
<http://pedsovet.org/forum/topic302.html>

Основні форми методичної роботи в школі Електронний ресурс. Режим доступу:
http://ualib.com.ua/br_3388.html

Педагогічний пошук. Київ, 1989.

Татаурова Р.Ш. Самоосвіта вчителя сільської школи Електронний ресурс. Режим доступу: http://koncept.org.ua/articles.php?article_id=95

Фіцула М.М. Педагогіка. Київ, 2000.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З КУРСУ

Рекомендації щодо самостійної роботи здобувачів освіти

Представлений я навчального матеріалу з дисципліни «Теорія та методика навчання історії» сукупністю кредитів обумовлено необхідністю розкладання будь-якої складної інформації на кредити (порції), усередині яких матеріал має завершений логічний зв'язок. Ця вимога пов'язана з особливостями короткочасної пам'яті. При цьому засвоєння навчального матеріалу здійснюється в процесі поетапної переробки інформації з наступним її закріпленням у довгостроковій пам'яті

Як скласти план, тези і конспекти

1. Прочитайте текст, визначте його тему та основну думку.
2. Поділіть текст на логіко-сміслові частини.
3. Доберіть заголовки до кожної частини і отримайте план тексту.
4. Поставте до кожної логіко-сміслові частини тексту запитання: «Про що тут йде мова?»
5. Знайдіть у тексті відповідь на поставлені запитання. Запишіть її стисло власними словами або словами автора і отримайте тези.
6. Доповніть тези конкретними матеріалами, фактами із тексту, цитатами і отримайте конспект.
7. Складаючи план, тези чи конспект, записуйте прізвище автора, повну назву роботи, рік, видавництво, назву журналу чи газети, в якому вона надрукована.
8. Виділяйте у конспекті розділи, параграфи, пункти, відокремлюйте їх один від одного.
9. Після кожної закінченої частини робіть інтервал (сюди можна виписати нові замітки).
10. Виділіть основні тези, ідеї різними кольорами, підкресленням, значками тощо.

План – найкоротший запис логічної структури тексту із зазначенням опорних пунктів у розгортанні теми, переліком питань, на які в тексті дають відповідь. Це своєрідний шлях через текст від факту до факту, від думки до думки. У ньому обов'язково фіксуються усі структурні частини джерела: вступ, основна частина, висновок.

Основні правила складання плану

1. План складається в довільній формі питальними чи розповідними реченнями або у змішаному вигляді.
2. Уважно прочитайте текст, визначте головну думку.
3. Поділіть текст на сміслові частини, визначте мікротеми.
4. Сформулюйте пункти плану.
5. Спробуйте переказати текст, керуючись складеним планом.

Залежно від того, якою мірою дрібні змістовні групи тексту відбито в плані, він буває більш або менш розгорнутий. Розрізняють прості і складні плани.

Тези – це стислі, лаконічно сформульовані основні положення доповіді, повідомлення тощо. Вони включають виклад основних думок праці від початку до кінця, а не лише її дослідницькі частини. У тезах однією-двома фразами

обґрунтовують тему, викладають історію питання, методику дослідження та його результати.

Окремі тези – це розгорнуті висновки.

Залежно від поширеності тез, їх поділяють на:

- ✓ *основні* – принципово важливі головні положення, що узагальнюють зміст джерела;
- ✓ *прості* – головні думки в змістовній частині тексту; до кожної основної тези можна дібрати кілька простих, що її розв'язують;
- ✓ *складні* – запис, що включає в себе як основні, так і прості тези.

Тези можуть бути цитатними, вільними (формулювання того, хто виконує тези), комбінованими (цитати і власні формулювання).

Етапи складання тез

1. Після попереднього ознайомлення прочитайте текст вдруге.

2. Під час повторного читання розбивайте текст на змістовні частини, роблячи відповідні помітки олівцем; звертайте увагу на шрифтові виділення, це допоможе вам у роботі.

3. Осмислюючи кожний уривок, виділіть подумки в ньому найсуттєвіші положення. Рекомендуємо підкреслювати або виписувати головні думки даної частини тексту: це застереже від хибного висновку про сутність основної тези.

4. Сформулюйте власними словами або випишіть цитатою основні тези визначених частин. Виділяйте пропуском одну тезу від іншої – це полегшує подальшу роботу з ними.

5. Виконуючи складні тези, виписуйте побіжні думки (прості тези) так, щоб вони роз'яснювали, аргументували основні.

6. Інколи низку положень необхідно об'єднати не в порядку реальної послідовності у тексті, а в їх логічному зв'язку. Біля таких композиційно зміщених тез варто зазначити сторінки джерела (навіть абзаци, а якщо потрібно, й окремі рядки), де вони викладені.

Конспект – це короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо. Конспект складається з плану, стисло викладених основних положень, фактів і прикладів. Від тез конспект відрізняється тим, що поряд з основними даними тексту в ньому коротко наводяться докази цих положень і висновків.

Види конспектів

1. План-конспект – це стислий, складений у формі плану переказ прочитаного чи почутого.

2. Текстуальний (цитатний) конспект – це конспект, створений з уривків оригіналу тексту – цитат.

3. Вільний конспект – це поєднання виписок, цитат, тез.

4. Тематичний конспект – це конспект відповіді на поставлене запитання або конспект навчального матеріалу теми.

5. Схематичний конспект – це узагальнення матеріалу у вигляді схем, графіків, таблиць, що дають змогу розкрити сутність предмету дослідження, відкинувши другорядні деталі.

Правила конспектування книги, статті:

1. Уважно прочитайте текст. Супроводжуйте читання зазначенням незрозумілих місць, незнайомих слів, нових імен, дат.
2. Запишіть на першій сторінці паспортні дані книги, статті, над якою працюєте (бібліографічний опис).
3. Поділіть сторінку на дві частини (праву і ліву).
4. Ліворуч записуйте: назви глав, параграфів, підзаголовків, номери сторінок; формулюйте самостійно основні проблеми, якщо ці формулювання відсутні в тексті.
5. Праворуч записуйте: свої висновки й коментарі, посилання на інші наявні у вас матеріали.
6. Поділіть текст на логічно-сміслові частини. Під час читання тексту складіть простий детальний план – послідовний перелік основних думок автора. (В основі плану – конспекту може бути зміст книги, вміщений у кінці або на початку видання).
7. Записуйте тільки основне: спочатку головну думку, потім (дуже стисло) докази і приклади.
8. Намагайтеся, щоб записи були чіткими, змістовними і лаконічними. Для цього використовуйте схеми, таблиці.
9. Для зручності користування конспектом, підкреслюйте найважливіші думки, навіть окремі фрази, словосполучення, слова; до розділів і підрозділів підбирайте заголовки.
10. Цитуйте правильно і точно, зазначайте сторінку, з якої взято цитату.
11. Робіть помітки, які виявляють ваше ставлення до того, що конспектуєте. Використовуйте для цього свої умовні позначки.
12. Вчитися конспектувати відразу начисто.

Самостійна робота до Кредиту 1

1. Конспект «Методичних рекомендацій щодо викладання історії у навчальному році»

1. На сайті МОН методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у поточному навчальному році.

2. Уважно ознайомитися з рекомендаціями щодо кожного навчального предмету.

3. Зробити конспект щодо викладання предметів шкільної освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

4. Виконуємо на комп'ютері або рукописно у зошиті з курсу

5. Для відкритої сторінки текстового редактору натисніть на клавіатурі кнопку PrintScreen (або зробіть фото рукопису).

6. Збережіть у форматі ***jpeg**

7. Прикріпіть отримане зображення до відповідного завдання та натисніть кнопку ЗДАТИ.

2. Словник термінів

1. На сайті МОН знайти Державний стандарт середньої освіти та ЗУ "Про освіту"

2. Переписати у зошит з лекційних занять основні поняття та терміни

3. Виконуємо рукописно у зошиті з курсу

4. Зробіть фото рукопису.

5. У Moodle для відкритого завдання додайте фото.

6. Натисніть кнопку ЗДАТИ.

3. Повідомлення

Підготуйте повідомлення про шкільну історичну освіти у країні світу (*країну обираєте за власним бажанням, головне, щоб вони не повторювалися*).

1. Оберіть тему повідомлення.

2. Опрацюйте літературу наявну в бібліотеці МНУ імені В.О. Сухомлинського

3. Опрацюйте нові публікації наявні у мережі Internet.

4. Оформіть повідомлення відповідно до вимог.

5. Збережіть у форматі ***pdf**

6. Прикріпіть файл до відповідного завдання у Moodle та натисніть кнопку ЗДАТИ

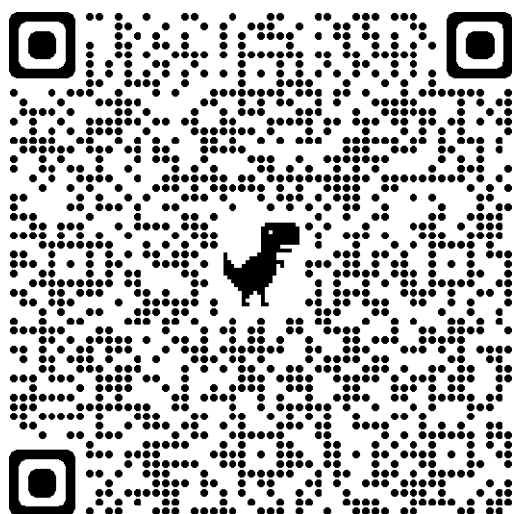
Самостійна робота до Кредиту 2

1. Портфоліо

Підготуйте кейс методів, які на Вашу думку бажано використовувати у навчальному процесі з вивчення історії у школі при роботі із **різними засобами навчання**

1. Виконуємо за допомогою сервісів Book Creator або Ourboox
2. У завдання додайте посилання на виконану роботу.
4. Натисніть кнопку ЗДАТИ.

Для покращення роботи, радимо ознайомитися з матеріалами сайту

2. Розробка до уроку

1. До Вашої розробки уроку за допомогою сучасних сервісів створити:
 - ✓ Хмаринку слів
 - ✓ Timeline
2. Прописати, як саме плануєте використовувати на уроці історії.
3. До завдання прикріпити документ із методичними рекомендаціями та посиланням на розроблені засоби навчання

Для оптимізації роботи, рекомендую ознайомитися із матеріалами:

<https://naurok.com.ua/post/5-zruchnih-servisiv-dlya-stvorenniya-strichok-chasu>

http://hmarnitexnologii.blogspot.com/p/blog-page_11.html

<https://naurok.com.ua/post/internet-resursi-dlya-stvorenniya-hmar-sliv-vlasnoruch>

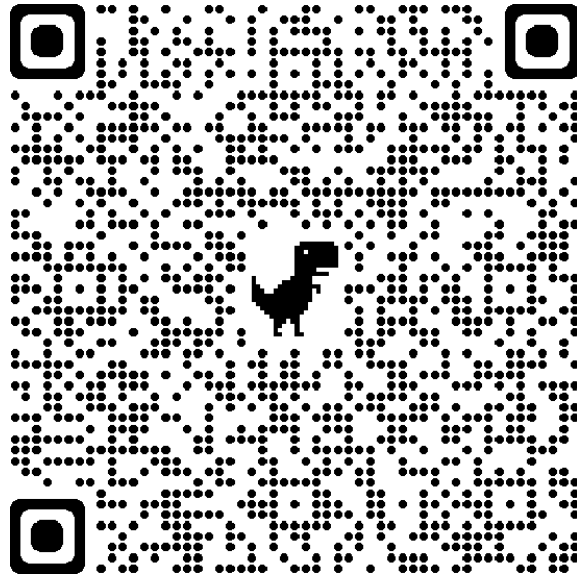
http://hmarnitexnologii.blogspot.com/p/blog-page_58.html

3. Розробка форми контролю знань

1. До розробленого Вами конспекту уроку розробити контроль знань (*на 10 питань різного типу*), за допомогою онлайн сервісів за Вашим вибором.

2. До завдання прикріпити посилання на Вашу розробку.

Для оптимізації роботи, рекомендую ознайомитися із матеріалами за [ПОСИЛАННЯМ](#)

Самостійна робота до Кредиту 3

1. Календарно-тематичне планування

До кредиту 3 маємо розробити КТП на *10 уроків*

1. Знаходимо на сайті МОН програму для свого класу

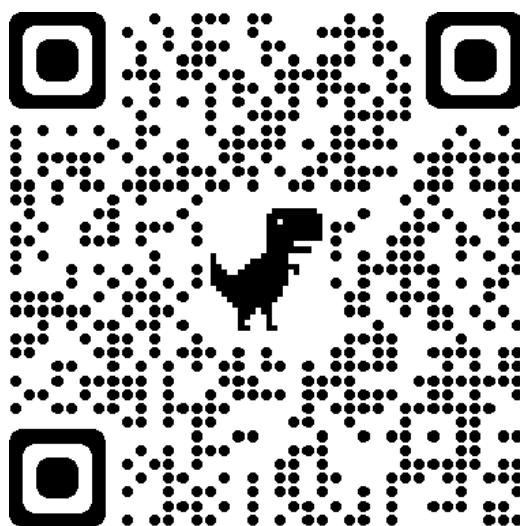
2. Знаходимо тему свого уроку

3. Визначаємо 4 уроки до вашого уроку + 5 уроків після вашої теми = всього 10 тем для створення КТП

4. КТП розробляємо на Google-drive за схемою Пометун О.І. (шаблон таблиці додається)

5. До завдання у Moodle додати посилання на Google-документ

Для покращення роботи радимо ознайомитися із змістом відео за посиланням <https://youtu.be/m8pxOFp3Euu>

2. Саморозвиток вчителя

1. Переглянути відео "Педагогіка співробітництва" (<https://youtu.be/gwwCSY5WJZw>)
2. Зробити **схему** до змісту відео *рукописно* у зошиті з курсу.
3. Розробити план вашого власного саморозвитку як майбутнього вчителя історії на 202_ рік (*можна на комп'ютері*).
4. Виконуємо на комп'ютері або рукописно у зошиті з курсу
5. Для відкритої сторінки текстового редактору натисніть на клавіатурі кнопку PrintScreen (або зробіть фото рукопису).
6. Збережіть у форматі ***jpeg**
7. Прикріпіть отримане зображення до відповідного завдання та натисніть кнопку ЗДАТИ.

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ
ДО ТЕМ 3 КУРСУ (тестування)

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

1. Навчити школярів самостійно здобувати та застосовувати отримані знання для перетворення освітнього середовища (участі в житті суспільства) мета школи якого періоду:
 - кінця XVIII – початку XX ст..
 - 1917 рік – початок 30-х років XX ст..
 - Середина 30-х – середина 50-х років XX ст..
 - Кінець 50-х – початок 80-х років XX ст..
 - Середина 80-х XX ст. – по сьогоднішня.
2. Науково-дослідний інститут педагогіки створено:
 - 1913
 - 1930
 - 1933
3. Оберіть методи навчання характерні для періоду 1917-1930 рр.
 - дослідницький
 - лабораторний
 - репродуктивний
 - трудовий
 - усний
4. Форма контролю знань учнів в кінці кожного навчального року в період 1917-1930 рр.
 - звітні конференції
 - іспити
 - контрольні роботи
 - тестування
5. Постанову ЦК ВКП(б) «Про початкову і середню освіту» прийнято:
 - 1931
 - 1932
 - 1934
6. Документ що визначав методичні основи викладання історії в школах СРСР та УРСР:
 - Постанова «Про викладання громадянської історії в школах СРСР» (15 травня 1934 р.)
 - Постанова «Про навчальні програми та режим у початковій і середній школі» (25 серпня 1932 р.)
 - Постанова «Про початкову і середню освіту» (5 вересня 1931 р.)
7. Головна мета шкільної історичної освіти «марксистсько-ленінське розуміння історії» проголосувалась в період:
 - кінця XVIII – початку XX ст..
 - 1917 рік – початок 30-х років XX ст..
 - Середина 30-х – середина 50-х років XX ст..
 - Кінець 50-х – початок 80-х років XX ст..
 - Середина 80-х XX ст. – по сьогоднішня.

8. З якого року почав видаватися журнал «Історія в середній школі»?

1931

1932

1934

9. В якому році прийнято Закон «Про укріплення зв'язків школи з життям та про подальший системи народної освіти в СРСР»

1934

1954

1958

10. Концентрична структура вивчення історії в школі вводилась

Постанова «Про викладання громадянської історії в школах СРСР» (15 травня 1934 р.)

Постановою «Про деякі зміни у викладання історії в школах» (8 жовтня 1959 р.)

Постанова «Про зміни порядку викладання історії в школах» (14 травня 1965 р.)

11. Головна мета навчання історії - формування в учнів наукового світогляду, проголошувалась в період:

кінця XVIII – початку XX ст..

1917 рік – початок 30-х років XX ст..

Середина 30-х – середина 50-х років XX ст..

Кінець 50-х – початок 80-х років XX ст..

Середина 80-х XX ст. – по сьогоднішнього дня.

12 Введення 11-річного навчання регламентувалося:

Закон України «Про загальну середню освіту» (1999)

Закон України «Про освіту» (1996)

Положенням «Основні напрямки реформи загальноосвітньої та професійної школи» (1984)

13. 12-бальну шкалу оцінювання, побудовану з урахуванням підвищення рівня особистих досягнень учня введено:

1 вересня 2000 р.

1 вересня 2001 р.

1 вересня 2010 р.

14. Головна мета шкільної історичної освіти - формування в учнів поважного й діяльнісного ставлення до цивілізаційного доробку людства, зокрема в галузі духовної та матеріальної культури; особистого емоційного зв'язку зі спадщиною попередніх поколінь; доброзичливого, толерантного ставлення до інших культур та народів, проголошувалась в період:

кінця XVIII – початку XX ст..

1917 рік – початок 30-х років XX ст..

Середина 30-х – середина 50-х років XX ст..

Кінець 50-х – початок 80-х років XX ст..

Середина 80-х XX ст. – по сьогоднішнього дня.

15. Головна мета навчання історії – сприяти вивченню історії краю рідного і монархії; вивченню найважливіших подій в розвитку людства; формуванню патріотичних почуттів в учнів, проголошувалась в період:

кінця XVIII – початку XX ст..

1917 рік – початок 30-х років XX ст..

Середина 30-х – середина 50-х років ХХ ст..

Кінець 50-х – початок 80-х років ХХ ст..

Середина 80-х ХХ ст. – по сьогоднішня.

16. Початкові народні училища створено у

1764

1864

1964

17. Вислів «Історія – це наука, яка має пізнавальне і виховне значення» належить:

Грушевський М.

Драгоманов М.

Костомаров М

Прокопович Ф.

18. Вислів «Істинна любов історика до своєї вітчизни може виявлятися тільки в суворій повазі до правди», говорить про відстоювання його автором принципу об'єктивності, належить:

Грушевський М.

Драгоманов М.

Костомаров М

Прокопович Ф.

19. Оберіть методи навчання характерні для періоду кінця ХVІІІ – початку ХХ ст..

біографічний

дослідницький

екскурсії

лабораторний

прогресивний

регресивний

репродуктивний

Порівняйте:

Тенденції щодо викладання історії у школах в період 1917-1930 рр. та кінця 50-х – початку 80-х років ХХ ст..

Порівняйте:

Тенденції щодо викладання історії у школах в період середина 30-х – середина 50-х років ХХ ст. та кінця ХVІІІ – початку ХХ ст..

НОРМАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Закон України «Про загальну середню освіту» прийнято

1996

1999

2001

2017

Останні зміни до Закону України «Про загальну середню освіту» прийнято

1996

1999

2001

2017

Зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до освіченості учнів і випускників шкіл на відповідному рівні загальної середньої освіти та гарантії держави у її досягненні

Державний стандарт загальної середньої освіти

Закон України «Про загальну середню освіту»

Закон України «Про освіту»

Концепція «Нова українська школа»

Державний стандарт загальної середньої освіти переглядається та затверджується:

кожні п'ять років

один раз на десять років

щороку

Як називають курсу історії, що вивчається в 5 класі

інтегрований

пропедевтичний

синхронний

Як називають курсу історії, що вивчається в 6 класі

інтегрований

пропедевтичний

синхронний

З якого класу передбачається профільне навчання

9

10

11

Співвіднесіть хронологічні межі історичних курсів з класами, в яких вони вивчаються

7 клас

ранньомодерний період

8 клас

9 клас

10 клас

11 клас

1939 р. – по сьогодні

період середніх віків

пізня нова доба

початок ХХ ст.. – 1939 р.

Співвіднесіть кількість годин, виділених на вивчення історичних курсів, з класами, в яких вони вивчаються

5 клас

6 клас

7 клас

8 клас

9 клас

35

70

35*35

35*52

Документ, що визначає набір навчальних предметів, які вивчаються у закладі освіти, їх розподіл, тижневу й річну кількість годин, відведених на кожний навчальний предмет, структуру навчального року

Документ, що визначає зміст і обсяг знань, умінь і навичок з кожного навчального предмета, зміст розділів і тем з розподілом їх за роками навчання

Складова базового навчального плану формується на державному рівні і є обов'язковою для реалізації в усіх навчальних закладах, що дають повну загальну середню освіту

Складова базового навчального плану формується загальноосвітнім закладом з урахуванням особливостей регіону та індивідуальних освітніх запитів учнів

Перерахуйте документи, що розробляються на основі Державного стандарту

Перерахуйте освітні галузі, які включає Державний стандарт

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ІСТОРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ТА МЕТОДИКА ЇХ ФОРМУВАННЯ

Оберіть компоненти історичного знання:

- відношення учнів до історичних подій та діячів
- історична дата
- історична уява
- історична постать
- історичні закономірності
- історична свідомість
- історичні поняття
- оволодіння методами і прийомами роботи з історичним матеріалом
- формування знань про саму історичну науку

Результат складної психічної діяльності: відчуттів, сприйняття, пам'яті, уяви, емоції, осмислення, що утворюють у свідомості дитини картину, яскравий образ минулого

- історичне знання
- історичний образ
- історичні уявлення

Почуттєво-емоційний та раціонально-логічний відбиток історичної дійсності у свідомості дитини, існуючий у вигляді уявлення про речі, людей, середовища, історичну подію.

- історичне знання
- історичний образ
- історичні уявлення

Спосіб раціонального відтворення та оцінювання соціумом руху суспільства в часі.

- індивідуальна історична свідомість
- історична свідомість
- історичні уявлення

Результат прилучення до знання про минуле, осмислення минулого та генерації почуття причетності до нього.

- індивідуальна історична свідомість
- історична свідомість
- історичні уявлення

Послідовність подій в часі, а також перелік дат цих подій

- метрологія
- періодизація
- хронологія

Виділення в історичному процесі відносно цілих і завершених етапів (періодів)

- метрологія
- періодизація
- хронологія

Ключове слово (ключові слова), у яких відображено головні, важливі, найбільш суттєві сторони історичних подій та явищ.

термін
історичне поняття
наукове поняття

Слово (або сполучення слів), що є точним визначенням певного поняття якої-небудь спеціальної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо

історичне поняття
наукове поняття
термін

Оберіть основні методичні вимоги до характеристики історичної особи вивчення оцінок особистості її сучасниками та нинішніми дослідниками використання портретів історичних осіб для формування особистісних ідеалів. вплив на учня через емоції та логіку викладу дотримання історизму та об'єктивності джерел запам'ятовування прізвища, імені ознайомлення з етапами та змістом діяльності особистості показ історичних осіб у їх багатогранності показ людина як живої особистості характеристика на тлі епохи

У шкільному вивченні історії дати умовно поділяють на

На які види поділяються історичні поняття

Запропонуйте схему вивчення історичної постаті

Запропонуйте схему по вивченню нового історичного поняття

Запропонуйте варіанти роботи над формуванням хронологічної компетентності.

УРОК ТА ПОЗАУРОЧНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ІСТОРІЇ

Спосіб організації навчальної діяльності, який регулюється певним, наперед визначеним розпорядком:

- a) індивідуальна форма організації навчання
- b) колективна форма організації навчання
- c) форма організації навчання

Уроки у школі, лекції та семінарські заняття у вузі, екскурсії, факультативні заняття

- a) індивідуальна форма організації навчання
- b) колективна форма організації навчання
- c) форма організації навчання

Самостійна робота, дипломні та курсові проекти тощо, які суттєво відрізняються за ступенем самостійності пізнавальної діяльності учнів і ступенем керівництва навчальною діяльністю з боку вчителя/викладача.

- a) індивідуальна форма організації навчання
- b) колективна форма організації навчання
- c) форма організації навчання

Логічно закінчена, цілісна, обмежена в часі частина навчально-виховного процесу, яку проводять за розкладом під керівництвом учителя з постійним складом учнів

- a) лекція
- b) урок
- c) факультатив

Форма організації педагогічного процесу, спрямована на вивчення учнями поза межами школи і під керівництвом учителя явищ, процесів через безпосереднє їх сприймання.

- a) екскурсія
- b) урок
- c) факультатив

Навчальний курс, не обов'язковий для відвідування

- a) екскурсія
- b) урок
- c) факультатив

Науково-освітні гуртки, організовані з метою розширення й поглиблення знань учнів з різних предметів навчального плану школи й розвитку в них інтересу до відповідних галузей науки, художньої літератури й мистецтва, техніки тощо

- a) екскурсія
- b) предметні гуртки
- c) факультатив

Самостійне виконання учнями навчальних завдань після уроків.

- a) домашня робота
- b) предметні гуртки
- c) факультатив

Оберіть структурні компоненти відповідних уроків

- a) Уроки засвоєння нового навчального матеріалу.
- b) Уроки формування і вдосконалення вмінь та навичок.

- c) Уроки закріплення та застосування знань, умінь та навичок.
- d) Уроки узагальнення та систематизації знань.
- e) Уроки контролю і корекції знань, умінь та навичок.
- f) Комбіновані уроки.

1. *Організаційний момент*
2. *Актуалізація опорних знань, умінь та уявлень учнів або підготовка школярів до сприйняття нової теми*
3. *Мотивація навчальної діяльності*
4. *Оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів*
5. *Вивчення нового матеріалу (його первинне сприйняття)*
6. *Осмислення нових знань і умінь*
7. *Систематизація й узагальнення нових знань і умінь на перетворюючому та творчому рівнях*
8. *Перевірка знань і умінь*
9. *Підбиття підсумків уроку*
10. *Інструктаж з домашнього завдання*

Які 6 типів уроків виділяють, спираючись на дидактичну концепцію:

Які структурні компоненти уроків виділяють:

Перерахуйте основні організаційні ознаки класно-урочної системи в Україні

Розкрийте позивні та негативні особливості класно-урочної системи

Розкрийте принципи позакласної та поза навчальної роботи учнів

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ВИВЧЕННЯ І СТОРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

1. Спосіб організації навчального матеріалу і взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів у процесі навчання:
 - a) метод
 - b) методика
 - c) прийом
 - d) технологія
2. Впорядкована за певною ознакою система методів:
 - a) класифікація
 - b) методика
 - c) прийом
 - d) технологія
3. Обумовлені методом конкретні дії вчителя і учня, направлені на вирішення конкретної задачі навчання
 - a) методи
 - b) методика
 - c) прийоми
 - d) технологія
4. Який метод навчання передбачає ознайомлення учнів з фактичним матеріалом за допомогою різних джерел, підведення їх до самостійного аналізу фактів?
 - a) наочний
 - b) пояснювально-ілюстративний
 - c) проблемний виклад
 - d) частково-пошуковий
5. Які методи навчання виділяють за логікою передачі і сприймання навчальної інформації?
 - a) умовно-пасивні, активні, інтерактивні
 - b) індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні
 - c) репродуктивні, частково-пошукові, пошукові, дослідницькі
 - d) словесні, наочні, практичні.
6. Які з перелічених методів належать до словесних?
 - a) спостереження, ілюстрація
 - b) виготовлення макетів, накреслення схем
 - c) розповідь, бесіда
 - d) пояснення, демонстрація
7. Які з перелічених методів належать до наочних?
 - a) спостереження, ілюстрація
 - b) виготовлення макетів, накреслення схем
 - c) розповідь, бесіда
 - d) пояснення, демонстрація
8. Які з перелічених методів належать до практичних?
 - a) спостереження, ілюстрація
 - b) виготовлення макетів, накреслення схем
 - c) розповідь, бесіда
 - d) пояснення, демонстрація

9. Співвіднесіть класифікацію методів навчання з їх автором:

- a) за джерелами знань
- b) за типом (характером) пізнавальної діяльності
- c) на основі діяльнісного підходу
- d) за характером взаємодії між учасниками навчального процесу

- 1) Вагін О.О., Гора П.В.
- 2) Бабанський Ю.К.
- 3) Плметун О.І., Фпейман Г.О.
- 4) Лернер І. Я. , Скаткін М. Н.

10. Співвіднесіть методів навчання з їх класифікацією:

- a) за джерелами знань
- b) за типом (характером) пізнавальної діяльності
- c) на основі діяльнісного підходу
- d) за характером взаємодії між учасниками навчального процесу

- 1) організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання і мотивації навчання; контролю і самоконтролю.
- 2) пасивні (умовно-пасивні); активні; інтерактивні.
- 3) пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемний; частково-пошуковий; дослідницький.
- 4) словесні; наочні; практичні.

11. Визначте критерії, яких повинен дотримуватися вчитель при виборі та поєднання методів навчання.

12. Визначте вимоги до використання прийомів навчання.

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

1. Які з названих засобів наочності відносять до сучасних?

карикатуру
історичний анекдот
історичні картини
рекламу

2 До яких умінь належить вміння учня працювати з джерелами?

аксіологічних
інформаційних
мовленневих
поведінкових

3 Які з перелічених засобів належать до наочних?

підручники, навчальні посібники
карти, схеми
діафільми, комп'ютерні програми
художня література, картини

4 Які з перелічених засобів належать до аудіовізуальних?

підручники, навчальні посібники
карти, схеми
діафільми, комп'ютерні програми
художня література, картини

5 До документів актового характеру належать:

літописи, хронічки, листи
грамоти, закони, договори
міфи, байки, пісні
літописи, закони, пісні

6 До документів описового характеру належать:

літописи, хронічки, листи
грамоти, закони, договори
міфи, байки, пісні
літописи, закони, пісні

7 До пам'яток художнього слова належать:

літописи, хронічки, листи
грамоти, закони, договори
міфи, байки, пісні
літописи, закони, пісні

8 Який з перерахованих художніх творів не належить до літературних пам'яток?

«Каменярі» І. Франка
«Сорочинський ярмарок» М. Гоголя
«Сон» Т. Шевченка
«Маруся Чурай» Л. Костенко

9 Який з перерахованих художніх творів належить до літературних пам'яток?

«Маруся Чурай» Л. Костенко
«Роксолана» П. Загребельного
«Сон» Т. Шевченка

«Чорна рада» П. Куліша

10 Який з перерахованих художніх творів належить до історичної белетристики?

«Каменярі» І. Франка

«Сорочинський ярмарок» М. Гоголя

«Сон» Т. Шевченка

«Маруся Чурай» Л. Костенко

11 Який з художніх творів не належить до історичної белетристики?

«Чорна рада» П. Куліша

«Роксолана» П. Загребельного

«Сон» Т. Шевченка

«Маруся Чурай» Л. Костенко

12 З поданого переліку особливостей сучасних підручників історії оберіть позитивні:

академічний стиль викладу матеріалу

відповідність діючій програмі

наявність джерельної бази

недосконале методичне забезпечення

наявність аналізу та узагальнень

перевантаження змісту

наявність аналізу та узагальнень

13 Опишіть методику вивчення історичних постатей у процесі навчання історії.

14 Сформулюйте вимоги до використання навчальної картини на уроках історії.

15 Сформулюйте вимоги до підбору та використання на уроці історії творів художньої літератури.

16 Сформулюйте основні вимоги до сучасного підручника з історії.

МЕТОДИ І ФОРМИ КОНТРОЛЮ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ

1 Результат співвідношення того, що учень знає, з тим, що він повинен знати на даний момент навчання?

аналіз знань

контроль знань

оцінка знань

перевірка знань

2 Діяльність вчителя, спрямована на виявлення рівня засвоєння учнями вже вивченого матеріалу

діагностика знань

контроль знань

оцінювання навчальних досягнень

перевірка знань

3 Методичний прийом щодо оцінки результатів того чи іншого завдання (найбільше властиві навчальні цілі)

діагностика знань

контроль знань

оцінювання навчальних досягнень

перевірка знань

4 Вид контролю, що проводиться напередодні переходу до наступного класу

періодичний

підсумковий

попередній

поточний

5 Вид контролю, що проводиться після вивчення кожної теми

періодичний

підсумковий

тематичний

поточний

6 Вид контролю, що проводиться на передодні переходу до наступного класу або ступеня навчання

періодичний

підсумковий

тематичний

поточний

7 Вид контролю, що проводиться на кожному уроці, систематична перевірка засвоєння знань, умінь, навичок, оцінювання результатів навчання на уроці.

періодичний

підсумковий

тематичний

поточний

8 Передбачає оперативне, найчастіше усне опитування всіх учнів перевірка. –

9 Усне опитування окремого учня, спрямоване на виявлення глибини і повноти опанування ним навчального матеріалу. Передбачає безпосереднє спілкування вчителя з учнем перевірка – .

10 Діагностика пізнавальної діяльності учнів включає три види: поточну діагностику (первинна перевірка), періодичну та діагностику – .

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ ДО КРЕДИТІВ З КУРСУ

Тести до Кредиту 1
Науково-педагогічні основи теорії та методики навчання історії
Нормативні джерела змісту шкільної історичної освіти
Основні складові історичного матеріалу та методика їх формування

► Базовий рівень

Тестові питання закритого типу з одним правильним варіантом відповіді

1. Закон України «Про загальну середню освіту» прийнято
 - a) 1996
 - b) 1999
 - c) 2017
2. Державний стандарт загальної середньої освіти переглядається та затверджується:
 - a) кожні п'ять років
 - b) один раз на десять років
 - c) щороку
3. З якого року почав видаватися журнал «Історія в середній школі»?
 - a) 1931
 - b) 1932
 - c) 1934
4. Як називають курсу історії, що вивчається в 5 класі
 - a) інтегрований
 - b) пропедевтичний
 - c) синхронний
5. Як називають курсу історії, що вивчається в 6 класі
 - a) інтегрований
 - b) пропедевтичний
 - c) синхронний
6. Спосіб раціонального відтворення та оцінювання соціумом руху суспільства в часі.
 - a) індивідуальна історична свідомість
 - b) історична свідомість
 - c) історичні уявлення
7. Результат прилучення до знання про минуле, осмислення минулого та генерації почуття причетності до нього.
 - a) індивідуальна історична свідомість
 - b) історична свідомість
 - c) історичні уявлення
8. Слово (або сполучення слів), що є точним визначенням певного поняття якої-небудь спеціальної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо
 - a) історичне поняття
 - b) наукове поняття
 - c) термін
9. Виділення в історичному процесі відносно цілих і завершених етапів (періодів)
 - a) метрологія
 - b) періодизація
 - c) хронологія

10. Ключове слово (ключові слова), у яких відображено головні, важливі, найбільш суттєві сторони історичних подій та явищ.

- a) термін
- b) історичне поняття
- c) наукове поняття

> Середній рівень

Тестові питання закритого типу з одним правильним варіантом відповіді

11. Форма контролю знань учнів в кінці кожного навчального року в період 1917-1930 рр.

- a) звітні конференції
- b) іспити
- c) контрольні роботи
- d) тестування

12. Зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до освіченості учнів і випускників шкіл на відповідному рівні загальної середньої освіти та гарантії держави у її досягненні

- a) Державний стандарт загальної середньої освіти
- b) Закон України «Про загальну середню освіту»
- c) Закон України «Про освіту»
- d) Концепція «Нова українська школа»

13. Головна мета шкільної історичної освіти - формування в учнів поважного й діяльнісного ставлення до цивілізаційного доробку людства, зокрема в галузі духовної та матеріальної культури; особистого емоційного зв'язку зі спадщиною попередніх поколінь; доброзичливого, толерантного ставлення до інших культур та народів, проголошувалась в період:

- a) кінця XVIII – початку XX ст..
- b) 1917 рік – початок 30-х років XX ст..
- c) Середина 30-х – середина 50-х років XX ст..
- d) Кінець 50-х – початок 80-х років XX ст..
- e) Середина 80-х XX ст. – по сьогоднішнього дня.

14. Головна мета навчання історії – сприяти вивченню історії краю рідного і монархії; вивченню найважливіших подій в розвитку людства; формуванню патріотичних почуттів в учнів, проголошувалась в період:

- a) кінця XVIII – початку XX ст..
- b) 1917 рік – початок 30-х років XX ст..
- c) Середина 30-х – середина 50-х років XX ст..
- d) Кінець 50-х – початок 80-х років XX ст..
- e) Середина 80-х XX ст. – по сьогоднішнього дня.

Тестові питання закритого типу з множинним вибором (в яких дві і більше правильних відповіді) та тестові питання на встановлення відповідності

15. Оберіть методи навчання характерні для періоду кінця XVIII – початку XX ст..

- a) біографічний
- b) дослідницький
- c) екскурсії
- d) лабораторний
- e) прогресивний

- f) регресивний
 - g) репродуктивний
16. Оберіть методи навчання характерні для періоду 1917-1930 рр.
- a) дослідницький
 - b) лабораторний
 - c) репродуктивний
 - d) трудовий
 - e) усний

17. Оберіть компоненти історичного знання:
- a) відношення учнів до історичних подій та діячів
 - b) історична дата
 - c) історична уява
 - d) історична постать
 - e) історичні закономірності
 - f) історична свідомість
 - g) історичні поняття
 - h) оволодіння методами і прийомами роботи з історичним матеріалом
 - i) формування знань про саму історичну науку

Тестові питання відкритого типу з простою відповіддю (одне слово, термін, число, цифра)

18. Документ, що визначає набір навчальних предметів, які вивчаються у закладі освіти, їх розподіл, тижневу й річну кількість годин, відведених на кожний навчальний предмет, структуру навчального року

19. 12-бальну шкалу оцінювання, побудовану з урахуванням підвищення рівня особистих досягнень учня введено

20. Складова базового навчального плану формується на державному рівні і є обов'язковою для реалізації в усіх навчальних закладах, що дають повну загальну середню освіту

► Високий рівень

Тестові питання закритого типу з одним правильним варіантом відповіді

21. Вислів «Історія – це наука, яка має пізнавальне і виховне значення» належить:

- a) Грушевський М.
- b) Драгоманов М.
- c) Костомаров М
- d) Прокопович Ф.

22. Вислів «Істинна любов історика до своєї вітчизни може виявлятися тільки в суворій повазі до правди», говорить про відстоювання його автором принципу об'єктивності, належить:

- a) Грушевський М.
- b) Драгоманов М.
- c) Костомаров М
- d) Прокопович Ф.

Тестові питання на встановлення відповідності

23. Співвіднесіть хронологічні межі історичних курсів з класами, в яких вони вивчаються

- a) 7 клас
- b) 8 клас

c) 9 клас	2) період середніх віків
d) 10 клас	3) пізня нова доба
e) 11 клас	4) початок XX ст.. – 1939 р.
1) 1939 р. – по сьогодні	5) ранньомодерний період

24. Співвіднесіть кількість годин, виділених на вивчення історичних курсів, з класами, в яких вони вивчаються

a) 5 клас
b) 6 клас
c) 7 клас
d) 8 клас
e) 9 клас
1) 35
2) 70
3) 35*35
4) 35*52

Тестові питання відкритого типу з простою відповіддю (одне слово, термін, число, цифра)

25. Документ, що визначає зміст і обсяг знань, умінь і навичок з кожного навчального предмета, зміст розділів і тем з розподілом їх за роками навчання

26. Складова базового навчального плану формується загальноосвітнім закладом з урахуванням особливостей регіону та індивідуальних освітніх запитів учнів

27. Результат складної психічної діяльності: відчуттів, сприйняття, пам'яті, уяви, емоції, осмислення, що утворюють у свідомості дитини картину, яскравий образ минулого

28. Почуттєво-емоційний та раціонально-логічний відбиток історичної дійсності у свідомості дитини, існуючий у вигляді уявлення про речі, людей, середовища, історичну подію.

Тестові питання-есе відкритого типу

29. Запропонуйте схему вивчення історичної постаті

30. Запропонуйте схему по вивченню нового історичного поняття

Тести до Кредиту 2
Урок та позаурочні форми організації навчального процесу з історії
Методи і прийоми вивчення історичного матеріалу
Сучасні засоби навчання історії.
Методи і форми контролю у процесі навчання історії в школі

► **Базовий рівень**

Тестові питання закритого типу з одним правильним варіантом відповіді

1. Уроки у школі, лекції та семінарські заняття у вузі, екскурсії, факультативні заняття
 - d) індивідуальна форма організації навчання
 - e) колективна форма організації навчання
 - f) форма організації навчання
2. Форма організації педагогічного процесу, спрямована на вивчення учнями поза межами школи і під керівництвом учителя явищ, процесів через безпосереднє їх сприймання.
 - d) екскурсія
 - e) урок
 - f) факультатив
3. Навчальний курс, не обов'язковий для відвідування
 - d) екскурсія
 - e) урок
 - f) факультатив
4. Спосіб організації навчальної діяльності, який регулюється певним, наперед визначеним розпорядком:
 - d) індивідуальна форма організації навчання
 - e) колективна форма організації навчання
 - f) форма організації навчання
5. Самостійна робота, дипломні та курсові проекти тощо, які суттєво відрізняються за ступенем самостійності пізнавальної діяльності учнів і ступенем керівництва навчальною діяльністю з боку вчителя/викладача.
 - d) індивідуальна форма організації навчання
 - e) колективна форма організації навчання
 - f) форма організації навчання
6. Логічно закінчена, цілісна, обмежена в часі частина навчально-виховного процесу, яку проводять за розкладом під керівництвом учителя з постійним складом учнів
 - d) лекція
 - e) урок
 - f) факультатив
7. Науково-освітні гуртки, організовані з метою розширення й поглиблення знань учнів з різних предметів навчального плану школи й розвитку в них інтересу до відповідних галузей науки, художньої літератури й мистецтва, техніки тощо
 - d) екскурсія
 - e) предметні гуртки
 - f) факультатив
8. Самостійне виконання учнями навчальних завдань після уроків.

- d) домашня робота
 - e) предметні гуртки
 - f) факультатив
9. Які з перелічених засобів належать до аудіовізуальних?
- a) діафільми, комп'ютерні програми
 - b) карти, схеми
 - c) підручники, навчальні посібники
 - d) художня література, картини
10. До пам'яток художнього слова належать:
- a) грамоти, закони, договори
 - b) літописи, закони, пісні
 - c) літописи, хронічки, листи
 - d) міфи, байки, пісні

> Середній рівень

Тестові питання закритого типу з одним правильним варіантом відповіді

11 Який з перерахованих художніх творів належить до літературних пам'яток?

- a) «Маруся Чурай» Л. Костенко
- b) «Роксолана» П. Загребельного
- c) «Сон» Т. Шевченка
- d) «Чорна рада» П. Куліша

12 Який з перерахованих художніх творів належить до історичної белетристики?

- a) «Каменярі» І. Франка
- b) «Маруся Чурай» Л. Костенко
- c) «Сон» Т. Шевченка
- d) «Сорочинський ярмарок» М. Гоголя

13 Який з перерахованих художніх творів не належить до літературних пам'яток?

- a) «Каменярі» І. Франка
- b) «Маруся Чурай» Л. Костенко
- c) «Сон» Т. Шевченка
- d) «Сорочинський ярмарок» М. Гоголя

Тестові питання закритого типу з множинним вибором (в яких дві і більше правильних відповіді) та тестові питання на встановлення відповідності

14 З поданого переліку особливостей сучасних підручників історії оберіть позитивні:

- a) академічний стиль викладу матеріалу
- b) відповідність діючій програмі
- c) наявність аналізу та узагальнень
- d) наявність аналізу та узагальнень
- e) наявність джерельної бази
- f) недосконале методичне забезпечення
- g) перевантаження змісту

15 Які методи навчання виділяють за логікою передачі і сприймання навчальної інформації?

- e) умовно-пасивні, активні, інтерактивні
- f) індуктивні, дедуктивні,
- g) аналітичні, синтетичні
- h) словесні, наочні, практичні.

16 Які з перелічених методів належать до словесних?

- e) виготовлення макетів,
- f) накреслення схем
- g) розповідь,
- h) бесіда
- i) демонстрація

Тестові питання відкритого типу з простою відповіддю (одне слово, термін, число, цифра)

17 Спосіб організації навчального матеріалу і взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів у процесі навчання

18 Обумовлені методом конкретні дії вчителя і учня, направлені на вирішення конкретної задачі навчання

19 Вид контролю, що проводиться напередодні переходу до наступного класу

20 Вид контролю, що проводиться після вивчення кожної теми

► Високий рівень

Тестові питання закритого типу з одним правильним варіантом відповіді

21 Який з художніх творів не належить до історичної белетристики?

- a) «Маруся Чурай» Л. Костенко
- b) «Роксолана» П. Загребельного
- c) «Сон» Т. Шевченка
- d) «Чорна рада» П. Куліша

22 Який метод навчання передбачає ознайомлення учнів з фактичним матеріалом за допомогою різних джерел, підведення їх до самостійного аналізу фактів?

- e) наочний
- f) пояснювально-ілюстративний
- g) проблемний виклад
- h) частково-пошуковий

Тестові питання на встановлення відповідності

23. Співвіднесіть класифікацію методів навчання з їх автором:

- e) за джерелами знань
- f) за типом (характером) пізнавальної діяльності
- g) на основі діяльнісного підходу
- h) за характером взаємодії між учасниками навчального процесу

5) Вагін О.О., Гора П.В.

6) Бабанський Ю.К.

7) Плметун О.І., Фпейман Г.О.

8) Лернер І. Я. , Скаткін М. Н.

24. Співвіднесіть методів навчання з їх класифікацією:

- e) за джерелами знань
- f) за типом (характером) пізнавальної діяльності
- g) на основі діяльнісного підходу
- h) за характером взаємодії між учасниками навчального процесу

- 5) організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання і мотивації навчання; контролю і самоконтролю.
- 6) пасивні (умовно-пасивні); активні; інтерактивні.
- 7) пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемний; частково-пошуковий; дослідницький.
- 8) словесні; наочні; практичні.

Тестові питання відкритого типу з простою відповіддю (одне слово, термін, число, цифра)

- 25 Вид контролю, що проводиться на кожному уроці, систематична перевірка засвоєння знань, умінь, навичок, оцінювання результатів навчання на уроці
- 26 Передбачає оперативне, найчастіше усне опитування всіх учнів перевірка.
- 27 Усне опитування окремого учня, спрямоване на виявлення глибини і повноти опанування ним навчального матеріалу. Передбачає безпосереднє спілкування вчителя з учнем перевірка.
- 28 Діагностика пізнавальної діяльності учнів включає три види: поточну діагностику (первинна перевірка), періодичну та діагностику.

Тестові питання-есе відкритого типу

- 29 Сформулюйте вимоги до використання навчальної картини на уроках історії.
- 30 Сформулюйте основні вимоги до сучасного підручника з історії

Тести до Кредиту 3

Урок та позаурочні форми організації навчального процесу з історії. Методи і прийоми вивчення історичного матеріалу. Сучасні засоби навчання історії. Методи і форми контролю у процесі навчання історії в школі.

► Базовий рівень

Тестові питання закритого типу з одним правильним варіантом відповіді

1 Об'єднує всіх педагогів школи, обговорює і обирає варіанти змісту освіти (навчальні плани, програми, підручники тощо), форми і методи навчально-виховного процесу та способи їх реалізації.

- a) методична рада
- b) методичне об'єднання вчителів
- c) творчі (проблемні) групи

2 Забезпечує ознайомлення педколективу з новою педагогічною інформацією, передовим досвідом, сприяє впровадженню їх у навчально-виховний процес.

- a) методична рада
- b) методичне об'єднання вчителів
- c) творчі (проблемні) групи

3 Працюють над розв'язанням актуальних проблем навчально-виховного процесу, у складі 8-10 вчителів

- a) методична рада
- b) методичне об'єднання вчителів
- c) творчі (проблемні) групи

4 Форма методичної роботи в школі, що проводиться один раз на чверть для всіх педагогів школи

- a) єдиний методичний день
- b) методичний семінар-практикум
- c) науково-педагогічна конференція

5 Форма методичної роботи в школі, що спрямована на вивчення сучасних педагогічних теорій, аналіз власного досвіду, забезпечення єдності теоретичної та практичної підготовки вчителя, стимулюють їх самоосвітню діяльність, інтеграцію у сферу педагогічних інновацій

- a) єдиний методичний день
- b) методичний семінар-практикум
- c) науково-педагогічна конференція

6 До форм організації методичної роботи в школі не належить:

- a) індивідуальна
- b) колективна
- c) парна

7 Серед кваліфікаційних категорій педагогічних працівників є:

- a) вчитель-методист
- b) спеціаліст
- c) старший вчитель

8 Чергова атестація педагогічних працівників проводиться один раз на:

- a) 2 роки
- b) 3 роки
- c) 5 років

9 До складу технологічної картки плану-конспекту уроку не входить:

- a) мета уроку
- b) тип уроку
- c) час уроку

10 У структурі триєдиної мети уроку відсутня:

- a) виховна мета
- b) наукова мета
- c) розвиваюча мета

➤ Середній рівень

Тестові питання закритого типу з одним правильним варіантом відповіді

11 Які з названих засобів наочності відносять до сучасних?

- a) історичний анекдот
- b) історичні картини
- c) карикатуру
- d) рекламу

12 Які з перелічених засобів належать до наочних?

- a) діафільми, комп'ютерні програми
- b) карти, схеми
- c) підручники, навчальні посібники
- d) художня література, картини

13 До документів актового характеру належать:

- a) грамоти, закони, договори
- b) літописи, закони, пісні
- c) літописи, хронічки, листи
- d) міфи, байки, пісні

Тестові питання закритого типу з множинним вибором (в яких дві і більше правильних відповіді) та тестові питання на встановлення відповідності

14 З поданого переліку прав та обов'язків педагогічних працівників оберіть ті, що відносяться до прав педагогічних працівників:

- a) вільний вибір форм, методів, засобів навчання, виявлення педагогічної ініціативи
- b) забезпечувати умови для засвоєння учнями навчальних програм на рівні обов'язкових вимог щодо змісту, рівня та обсягу освіти, сприяти розвиткові здібностей дітей
- c) захист професійної честі, гідності
- d) користування подовженою оплачуваною відпусткою
- e) одержання службового житла
- f) постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру

15 З поданого переліку прав та обов'язків педагогічних працівників оберіть ті, що відносяться до обов'язків педагогічних працівників:

- a) вільний вибір форм, методів, засобів навчання, виявлення педагогічної ініціативи
- b) готувати учнів до свідомого життя в душі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами

- с) забезпечувати умови для засвоєння учнями навчальних програм на рівні обов'язкових вимог щодо змісту, рівня та обсягу освіти, сприяти розвиткові здібностей дітей
- d) користування подовженою оплачуваною відпусткою
- e) одержання службового житла
- f) постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру

16 Оберіть основні типи поведінки вчителя історії у сучасній школі:

- a) авторитарний
- b) демократичний
- с) деспотичний
- d) ліберальний
- e) анархічний
- f) тоталітарний

Тестові питання відкритого типу з простою відповіддю (одне слово, термін, число, цифра)

17 Етап підготовки вчителя до уроку, що передбачає ознайомлення з державним стандартом, навчальними програмами, підручниками тощо

18 Етап підготовки вчителя до уроку, який здійснюється напередодні кожного уроку і включає розробку плану його проведення

19 Етап підготовки вчителя до уроку, який включає коригування змісту, цілей та завдань навчального курсу

20 Інтегральна характеристика праці вчителя, в ній виражається прагнення педагога до самореалізації, до зростання та розвитку в сфері педагогічної життєдіяльності. Вона значною мірою стає мотивацією вдосконалення у найбільш "ефективних вчителів".

► Високий рівень

Тестові питання закритого типу з одним правильним варіантом відповіді

21 До яких умінь належить вміння учня працювати з джерелами?

- a) аксіологічних
- b) інформаційних
- с) мовленнєвих
- d) поведінкових

22 До документів описового характеру належать:

- a) грамоти, закони, договори
- b) літописи, закони, пісні
- с) літописи, хронічки, листи
- d) міфи, байки, пісні

Тестові питання на встановлення відповідності

23 Рівні педагогічної рефлексії

репродуктивний - педагог може викласти, представити послідовність своїх педагогічних дій на природній, життєвій мові. При цьому педагог не вміє оцінити актуальність і складність педагогічних проблем; уважає будь-яку педагогічну задачу такою, яку легко розв'язати; поведінку й інтелектуальний рівень учнів оцінює суб'єктивно (подобається - не подобається);

аналітичний - педагог уміє проаналізувати свою педагогічну діяльність відповідно до того алгоритму, який освоїв на даний момент. При цьому правильно

використовує найбільш відомі категорії психолого-педагогічних наук, здійснює цілеспрямоване педагогічне спостереження, організує досвідну роботу; уміє розробляти (проекувати) та коректувати навчально-програмну документацію; оцінює діяльність учнів за її результатами;

прогностичний - педагог уміє самостійно вичленувати та сформулювати педагогічну проблему, адекватно оцінити її актуальність і складність; уміє вибрати методiku аналізу педагогічного процесу з кількох відомих йому; використовує для аналізу педагогічної й навчальної діяльності загальнонаукові методи, наприклад, системний підхід. На основі проведеного аналізу намічає шляхи, методи та засоби педагогічного впливу. А застосування загальнонаукових методів дозволяє прогнозувати результати цього впливу з більшою чи меншою точністю;

філолофсько-конструктивний - педагог визначає соціальні, загальнолюдські змісти своєї діяльності.

24 Типи педагогічної спрямованості вчителя історії

Гуманістична спрямованість характеризується позитивним ставленням особистості до себе і суспільству. В середині цього типу автори виділяють два підтипи: з альтруїстичної акцентуацією, при якій центральним мотивом поведінки є інтереси інших людей або соціальної спільності, і з індивідуалістичної акцентуацією, при якій для людини найбільш важливим є він сам, оточуючі люди при цьому не ігноруються, але їх цінність, в порівнянні з власною, дещо нижче.

Егоїстична спрямованість характеризується позитивним ставленням до себе і негативним - до суспільства. У середині цього типу також виділяють два підтипи: з індивідуалістичної акцентуацією - цінність для людини власної особистості також висока, як і при гуманістичної спрямованості з індивідуалістичної акцентуацією, але при цьому цінність оточуючих ще нижча (негативне ставлення до оточуючих), хоча про абсолютну відкиданні та ігноруванні їх мови немає; з езопової акцентуацією - цінність власної особистості для людини не дуже висока, концентрується він тільки на собі самому; суспільство для нього не представляє майже ніякої цінності, ставлення до суспільства різко негативне.

Депресивна спрямованість особистості характеризується тим, що для людини він сам не представляє ніякої цінності, а його ставлення до суспільства можна охарактеризувати як терпиме.

Суїцидальна спрямованість спостерігається в тих випадках, коли ні суспільство, ні особистість для самої себе не представляють ніякої цінності.

Тестові питання відкритого типу з простою відповіддю (одне слово, термін, число, цифра)

25 Опис техніко-технологічних, економічних, правових характеристик конкретної діяльності та професійно-значущих медичних, психологічних і педагогічних показників і протипоказань до роботи

26 Знайомлять учителів з досягненнями педагогічної науки і передового педагогічного досвіду, збирають кращі зразки тематичних та поурочних планів, методичні розробки класних годин, розробки складних тем навчальних програм, зразки художньої й технічної творчості учнів, саморобні прилади, матеріали з узагальнення досвіду навчально-виховної роботи кращих педагогів та ін.

27 Стиль педагогічного спілкування характеризується прагненням педагога не брати на себе відповідальність. Формально виконуючи свої обов'язки, учитель, що обрав цей стиль, намагається самоусунутись від керівництва колективом школярів, уникає ролі вихователя, обмежується виконанням лише викладацької функції

28 Стиль педагогічного спілкування передбачає зорієнтованість на розвиток активності учня, залучення кожного до розв'язання спільних завдань. В основі керівництва – опора на ініціативу класу

Тестові питання-есе відкритого типу

29 Охарактеризуйте основні етапи підготовки вчителя до уроку

30 Розкрийте та проаналізуйте елементи професіоналізму вчителя

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Різновид гри з правилами, що спеціально створені педагогікою для навчання та виховання дітей

- a) дидактичні ігри
- b) репродуктивні
- c) творча діяльність

Назвіть автора книги «Педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учня»

- a) Баханов К.
- b) Кожем'яка О.
- c) Селевко Г.

Співвіднесіть класифікацію педагогічних ігор з її автором
Селевко Г. інтелектуальні, трудові, соціальні, психологічні, фізичні
Баханов К. за методикою проведення та за дидактичною метою
Борзова Л. за ігровою сутністю (за умовністю проведення)
Короткова М.

Встановіть відповідність

Ігри на основі заданого алгоритму ребус, кросворд, шарада
Настільні ігри лото, поле чудес
Тренінгові вікторини, загадки

Оберіть дидактичні принципи організації ігор:

- a) доступність
- b) масштабність
- c) посиленість
- d) системність
- e) сюжетність
- f) цікавість

Ігри, мета яких – відтворення в пам'яті, поглиблення, удосконалення знань.
Діяльність на уроці контролює вчитель.

- a) проблемно-пошукові
- b) репродуктивні
- c) творчі

Ігри, які передбачають елементи пошуку, здійснення логічних операцій на основі наявних в учнів знань, систематизації фактів. Ініціатива переходить до учнів, а вчитель виступає у ролі посередника, який стимулює діяльність учнів.

- a) проблемно-пошукові
- b) репродуктивні
- c) творчі

Ігри, мета яких – виявлення нових випадків прояву загального в конкретному; застосування узагальнення до пояснення явищ; використання навчальних завдань і запитань у нестандартних ситуаціях.

- a) проблемно-пошукові
- b) репродуктивні
- c) творчі

Оберіть групи ігор, які виділяють за характером педагогічного процесу навчальні, тренувальні, контролюючі та узагальнюючі пізнавальні, виховні, розвиваючі репродуктивні, продуктивні, творчі комунікативні, діалогічні та інші

Оберіть групи ігор, які виділяють за характером ігрової методики ділові та предметні імітаційні та мотиваційні функціональні організаційно-діяльнісні

Розкрийте функції, які виконує ігрова діяльність у людській практиці:

Розкрийте зміст цілей, на досягнення яких орієнтовано використання ігор в початковому

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Спосіб організації пошукової творчої діяльності учнів із розв'язання нових для них проблем.

- a) діяльнісний метод
- b) дослідницький метод
- c) методи інтерактивного навчання

З якого століття дослідницький метод використовується в дидактиці

- a) кінець XVIII століття
- b) кінець XIX століття
- c) кінець XX століття

На початку XX століття методисти дослідницького підходу вважали основним джерелом знань для учнів

- a) вчитель
- b) історичний документ
- c) підручник

Сукупність фактів (закономірностей, засобів діяльності та методів пізнання, норм ставлення до різноманітних явищ і оцінок їхнього значення в ряді інших), вибраних із джерел знань методами, властивими історичній науці (порівняльно-історичним, виявленням мети за діями, реконструкції цілого на основі частини тощо)

- a) зміст наукової роботи
- b) зміст ігрової вправи
- c) зміст лабораторно-практичної роботи

Перша назва дослідницького методу – лабораторний

У 1903 р. А. Гартвіг у книзі «Шкільна реформа знизу» закликав усунути _____ з навчального процесу, залишивши учням можливість самим активно працювати.

Охарактеризуйте використання «Дальтон плану» на уроках історії

Охарактеризуйте використання бригадно-лабораторного методу на уроках історії

Перерахуйте функції дослідницького методу навчання

Визначте істотні ознаки лабораторно-практичних робіт з історії

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО ТА КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

1. Кому належить вираз: "Критичне мислення - це ознака тренованого розуму, коли він вміє враховувати думку, не поділяючи її»
 - a) Аристотель
 - b) Енштейн А.
 - c) Терно С.
2. Кому належить вираз: "Критичне мислення - наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та зважених рішень стосовно довіри до будь-якого твердження: чи мусимо ми його сприйняти, чи відкинути або відкласти, а також ступінь упевненості, з яким ми це робимо»
 - a) Аристотель
 - b) Енштейн А.
 - c) Терно С.
3. Оберіть ключові етапи формування критичного мислення:
 - a) актуалізація
 - b) виклик
 - c) організаційний момент
 - d) осмислення
 - e) підсумок
 - f) рефлексія
4. Автор методу "6 капелюхів"
 - a) Бенджамін Блум
 - b) Едвард де Боно
 - c) Бернард Шоу
5. Автор методу "Ромашка запитань" чи "Кубик запитань"
 - a) Бенджамін Блум
 - b) Бернард Шоу
 - c) Едвард де Боно
6. Метод "Fishbone" - це метод структурного аналізу причино-наслідкових зв'язків, за авторства
 - a) Бенджамін Блум
 - b) Бернард Шоу
 - c) Едвард де Боно
 - d) Ішікава
7. Оберіть з переліку основні частини структури уроку з розвитку критичного мислення:
 - a) актуалізація
 - b) виклад нового матеріалу
 - c) вступна
 - d) основна
 - e) перевірка знань
 - f) підсумкова

8. Які питання пропонуються у "Ромашці запитань"
9. Оберіть прийоми розвитку критичного мислення:
- a) INSERT
 - b) Алфавіт
 - c) Асоціативний куц
 - d) Кластер
 - e) Метод АБВ
 - f) ПОПС-формула
 - g) Сенкан
 - h) Снігова куля
10. Здатність народжувати надзвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко розв'язувати проблемні ситуації - це
- a) кліпове мислення
 - b) креативне мислення
 - c) критичне мислення

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ВИКЛАДАННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІСТОРІЇ

1. Якими нормативно-правовими актами регулюється процеси формування нових підходів
 - a) Адміністративний кодекс України
 - b) Закон України «Про інноваційну діяльність»
 - c) Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»
 - d) Конституція України

2. Технологія навчання, за якою основне засвоєння нового матеріалу учнями відбувається вдома, а час аудиторної роботи виділяється на виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальні консультації вчителя тощо:
 - a) кейс-технологія
 - b) перевернутий клас
 - c) проектна діяльність

3. Технологія навчання, в рамках якої учень отримує знання і самостійно (онлайн), і очно (з викладачем). Цей підхід у навчанні дає можливість контролювати час, місце, темп і шлях вивчення матеріалу.
 - a) змішане навчання
 - b) кейс-технологія
 - c) проектна діяльність

4. Вид перевернутого класу, за яким діти отримують завдання переглянути певні відеоролики або матеріали інтернет-ресурсів, а на уроці вчитель організовує обговорення отриманої інформації
 - a) груповий
 - b) орієнтований на дискусію
 - c) псевдоперевернутий

5. Вид перевернутого класу, за яким, діти дивляться відео на уроці й після цього виконувати відповідні завдання
 - a) груповий
 - b) орієнтований на дискусію
 - c) псевдоперевернутий

6. Прийом навчання, спосіб передачі інформації через розповідання історій.
 - a) BYOD
 - b) STEAM
 - c) STEM
 - d) Storytelling

7. Технологія навчання, в основі якої лежить використання конкретних випадків (ситуацій, історій) для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень учнями з певного розділу навчання дисципліни
 - a) кейс-технологія

- b) перевернутий клас
- c) проектна діяльність

8. Технологія навчання, спрямована на розвиток критичного мислення, пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, зорієнтована на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову, яку вони виконують протягом певного відрізка часу.

- a) кейс-технологія
- b) перевернутий клас
- c) проектна діяльність

9. Оберіть методи Кейс-технології

- a) боротьба з монстром
- b) історія Попелюшки
- c) квест
- d) метод інциденту
- e) метод розбору ділової кореспонденції
- f) метод ситуаційного аналізу

11. Стежить за процесом від початку і до кінця, не організує проект, але може дати поради та іншу підтримку в разі потреби; працює з усією командою проекту, допомагає звернути увагу на індивідуальні цілі

12. Його основне завдання полягає в стимулюванні та направленні процесу самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів. Його мета - організувати спілкування всіх учасників обговорення з нейтральної сторони, налагодити ефективний обмін думками таким чином, щоб зіткнення думок перейшли в конструктивне русло, розбіжності були успішно подолані й прийнятне рішення було вироблено.

13. Веде індивідуальні або групові заняття з учнями, репетитор, наставник. Ключова фігура в дистанційному навчанні.

14. Допомагає учневі свідомо та відповідально ставитися до поставлених цілей навчання, сприяє досягнення особистих та групових цілей. Розвиває самостійність, відповідальність.

10. Розкрийте основні структурні елементи навчальної історії:

11. Розкрийте зміст понять та можливості їх використання на уроках історії

flipped classroom

blended learning

BYOD

STEM

STEAM

STREAM

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Візуальне відтворення списку слів, міток чи категорій на єдиному спільному зображенні, який успішно можна використати в навчальній роботі.

- a) інтелект-карта
- b) тайм-лайн
- c) хмаринка слів/тегів

Інструмент, що дозволяє: ефективно структурувати і обробляти інформацію; мислити, використовуючи весь свій творчий та інтелектуальний потенціал.

- a) інтелект-карта
- b) тайм-лайн
- c) хмаринка слів/тегів

Інструмент для створення навчального матеріалу у хронологічній послідовності:

- a) інтелект-карта
- b) тайм-лайн
- c) хмаринка слів/тегів

Оберіть інструменти для створення хмаринки слів

- a) Coggle
- b) Google-диск
- c) WordClouds

Оберіть інструменти для створення стрічок часу

- a) Coggle
- b) Google-диск
- c) WordClouds

Сервіс для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів. Ці модулі можуть використовуватись безпосередньо як навчальні ресурси або для самостійної роботи:

- a) Coggle
- b) LearningApps.org
- c) Office 365

Kahoot! – сервіс, що дозволяє створити:

- a) інтерактивні мітки
- b) стрічку часу
- c) тести

Quizizz – сервіс, що дозволяє створити:

- a) інтерактивні мітки
- b) стрічку часу
- c) тести

Онлайн-сервіс, який дозволяє наносити на зображення інтерактивні мітки (текст, посилання на інші ресурси, зображення, відео).

- a) Coggle
- b) LearningApps.org

- c) Office 365
- d) ThingLink

Оберіть сервіси для спільної кооперативної роботи учнів

- a) Kahoot!
- b) Linoit
- c) Poplet
- d) Quizizz

Оберіть хмарні сервіси для спільної кооперативної роботи учнів

- a) Kahoot!
- b) Linoit
- c) Office 365
- d) Poplet
- e) Google-диск
- f) Quizizz

Оберіть додатки, за допомогою яких можна здійснювати обмін повідомленнями всім учасниками чату одночасно

- a) Hangouts
- b) Kahoot!
- c) Linoit
- d) Quizizz
- e) Telegram
- f) Vaber

Оберіть сервіси, за допомогою яких можна створити інтерактивне початкове відео

- a) Prezzi
- b) Triventy
- c) Wizer.Me
- d) YouTube

Сервер або мережа, де зберігаються дані та програми, що з'єднуються з користувачами через Інтернет

Безкоштовний мережевий офісний пакет, розроблений корпорацією Google, що включає текстовий, табличний редактор, службу для створення презентацій, малюнків та форм для опитування

Самостійний, багатофункціональний пристрій працює від батареї або електромережі. Для роботи не потребує допоміжних пристроїв

Допоміжний пристрій, що виконує одну або декілька примітивних функцій, для роботи якого може знадобитися додаткові пристрої

Це веб-сайт, головний зміст якого — записи, зображення чи мультимедіа, що регулярно додаються.

Це сукупність програмних, інформаційних, а також медійних засобів, логічно пов'язаних між собою. Віддзеркалення успішності педагога, його обличчя

Він в 1954 році ввів аббревіатуру SMART.

КАБІНЕТ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ

1 Організація навчальних занять у загальноосвітній школі, за якою уроки з усіх предметів проводяться у навчальних кабінетах, обладнаних і устаткованих навчально-наочними посібниками, літературою, дидактичним матеріалом, технічними засобами, меблями та пристосуваннями кабінет

кабінетна система

класно-урочна-система

2 Навчальний підрозділ середнього загальноосвітнього навчального закладу, оснащений наочними посібниками, навчальним обладнанням, меблями і пристроями, що стосуються конкретного навчального предмета.

a) кабінет

b) кабінетна система

c) класно-урочна-система

3 До змінних експозицій кабінету історії не належить:

виставка кращих робіт учнів;

матеріали до тем наступних уроків;

критерії оцінювання навчальних досягнень учнів ;

результати учнівських конкурсів, олімпіад.

4 До навчально-методичного забезпечення кабінету належить:

виставка кращих робіт учнів;

державна символіка;

навчальні програми;

портрети видатних учених

5 До навчально-методичного забезпечення кабінету не належить:

виставка кращих робіт учнів;

навчальні програми;

навчальні посібники;

підручники

6 До постійних експозицій кабінету історії належить:

виставка кращих робіт учнів;

матеріали до тем наступних уроків;

критерії оцінювання навчальних досягнень учнів ;

результати учнівських конкурсів, олімпіад.

7 До навчально-методичного забезпечення кабінету історії не належить:

наочні посібники;

шкільні меблі;

навчальна документація

джерела і література.

8 До навчально-методичного забезпечення кабінету належить:
виставка кращих робіт учнів;
навчальні програми
державна символіка
портрети видатних учених.

9 Компетентність, що передбачає вміння учнів працювати з різними джерелами інформації:
Інформаційна
Хронологічна
Мовленнєва
просторова.

10 Певна сукупність дій, що сформована шляхом повторень і виконуваних з високою часткою автоматизму:
Знання
навичка
вміння
компетентність.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО
КОНТРОЛЮ

Орієнтовний перелік питань до іспиту з курсу

Вимоги до інтерактивного уроку.

Вимоги до матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення кабінету
Виховання у загальноосвітній школі: поняття, мета, завдання, принципи та основні напрямки

Виховні цілі і завдання предмету «Історія»

Гра як форма організації навчальної діяльності та розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії.

Дидактична гра як засіб організації пізнавальної діяльності.

Загальні вимоги до навчального кабінету.

Зміст поняття “критичне мислення”.

Змішане навчання

Інтерактивні технології колективно-групового навчання.

Інтерактивні технології кооперативного навчання.

Кейс-технології

Класифікація ігор.

Класифікація ключових компетентностей учнів.

Компетентність як педагогічне явище. Поняття та сутність компетентності.

Конспект виховного заходу з історії: структура, вимоги до нього

Концепція історичної освіти в Україні.

Коучинг в сучасній школі

Методи і прийоми розвитку критичного мислення.

Методика застосування ІКТ на уроках історії.

Методика практичного використання ігор та ігрових завдань на уроках історії.

Методична робота в школі: поняття, завдання, функції, напрямки

Методичні прийоми дослідження історичних джерел на уроках історії.

Методоб'єднання істориків: завдання, зміст і напрямки роботи в школі.

Навченість учнів: поняття, рівні, методика діагностики.

Наукові основи інновацій в освіті

Нормативно-правове регулювання сучасної системи освіти в Україні.

Обладнання кабінету історії в школі.

Організація самостійної роботи учнів на уроках історії

Основні підходи до структурування шкільної історичної освіти в Україні.

Особливості організації навчального процесу з розвитку критичного мислення.

Педагогіка партнерства

Педагогічний сторітелінг

Педагогічні умови реалізації інтерактивного навчання.

Перевернутий клас

Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників

Планування виховної роботи з історії. Тиждень історії в школі

Прийоми ігрової діяльності.

Принципи організації науково-дослідної роботи школярів на уроках історії.

Проблема визначення мети і завдань шкільної історичної освіти в Україні.

Проектна діяльність

Самоосвіта як одна з ключових форм методичної роботи в школі

Система роботи з молодими вчителями

Структура уроку з використанням методів критичного мислення.

Сутність і функції дослідницького методу навчання.

Теоретико-методологічні засади навчання історії з використанням ІКТ.

Технологія опрацювання дискусійних питань та технології ситуативного моделювання.

Традиційні та нетрадиційні форми колективної та групової методичної роботи в школі

Тьюторинг в школі

Учнівські компетенції з історії.

Форми та методи організації дослідницької роботи на уроках історії

Що таке інтерактивне навчання? Його необхідність у навчальному процесі.

STEM освіта

Запропонуйте алгоритм роботи та варіанти різнорівневих завдання для учнів, що мають досліджувати фотокартки

Запропонуйте алгоритм роботи та варіанти різнорівневих завдання для учнів, що мають досліджувати карикатури

Запропонуйте алгоритм роботи та варіанти різнорівневих завдання для учнів, що мають досліджувати історичні карти

Запропонуйте алгоритм роботи та варіанти різнорівневих завдання для учнів, що мають досліджувати історичний документ

Запропонуйте варіанти застосування інтерактивних приймів і методів на етапі актуалізації знань

Запропонуйте варіанти застосування інтерактивних приймів і методів на етапі засвоєння нових знань

Запропонуйте варіанти застосування інтерактивних приймів і методів на етапі узагальнення та систематизації знань

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Автономія - право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що проводиться в порядку та межах, визначених законом

Академічна доброчесність - сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень

Академічна мобільність - можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами

Академічна свобода - самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом

Академічна свобода - самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом

Асинхронний режим навчання — взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо

Безоплатна освіта - освіта, яка здобувається особою за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів згідно із законодавством

Булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого

Викладацька діяльність - діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору

Вища освіта - сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої

освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти

Галузь знань - гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти широка предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей

Дидактичний тест – підготовлений відповідно до певних вимог комплекс стандартизованих завдань, що дозволяє виявити в учасників тестування рівень компетенцій за попередньо встановленими критеріями.

Дидактичні принципи – вихідні положення, які визначають зміст, організаційні форми і методи навчального процесу відповідно законів і закономірностей навчання

Дистанційна освіта – комплекс освітніх послуг, що надається широким верствам населення в країні й за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, яке базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (супутникове телебачення, радіо, комп'ютерний зв'язок та ін.).

Дистанційна форма здобуття освіти - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій

Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства

Електронний підручник (посібник) - електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) - система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС

Заклад освіти - юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність

Засновник закладу освіти - орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа, рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника

Здобувачі освіти – вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти

- Індивідуальна освітня траєкторія** – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план
- Індивідуальна програма розвитку** - документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання
- Індивідуальний навчальний план** - документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів
- Інклюзивне навчання** - система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників
- Інклюзивне освітнє середовище** - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей
- Історичні знання** – це сукупність відкритих історичних наукових фактів та сформованих на їх основі уявлень, понять, умовиводів, концепцій та теорій
- Компетентність** - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватись, проводити професійну та/або подальшу навчальну діяльність
- Компетентність** - здатність особи успішно соціалізуватись, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей
- Контроль** – процес порівняння, звірення, установлення однаковості чи відмінності об'єкта й еталона.
- Корекційно-розвиткові послуги (допомога)** - комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення
- Мережева форма здобуття освіти** - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах
- Методи навчання** – це способи організації навчального матеріалу і взаємопов'язаної діяльності вчителя та здобувачів освіти у процесі навчання

- Навчальна екскурсія** – форма організації педагогічного процесу, спрямована на вивчення здобувачами освіти поза межами школи і під керівництвом вчителя явищ, процесів через безпосереднє їх сприймання
- Навчальна лекція** – це логічно завершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, при необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів.
- Навчальна технологія** – відбиває шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета, теми, питання.
- Навчально-методичний комплект** – набір навчальних матеріалів різного призначення, що містять: а) навчальні посібники: підручники, хрестоматії, книги для читання; б) методичні видання: книги, статті, рекомендації, збірки завдань, зошити на друкованій основі для учнів, інструктивно-методичні рекомендації для вчителя, поурочні плани; в) наочні засоби навчання; г) наукову, науково-популярну й художню літературу; д) контрольні-діагностичні посібники, що визначають змістовну, процесуальну й діагностичну сторони навчального процесу
- Навчання** – цілеспрямований процес засвоєння студентами знань, оволодіння вміннями і навичками, у ході якого на основі пізнання, практичних вправ та набутого досвіду виникають нові форми поведінки і діяльності, змінюються набуті раніше.
- Нетрадиційний урок** – імпровізоване навчальне заняття, яке має нетрадиційну (невстановлену) структуру і специфічну цільову настанову.
- Неформальна освіта** – здобуття знань, умінь і навичок для задоволення освітніх особистісних потреб, не регламентована місцем здобуття, терміном і формою навчання, заходами державної атестації.
- Освіта** – процес і результат розвитку, виховання, навчання особи.
- Освітні послуги** – діяльність фізичних та юридичних осіб у сфері формальної та неформальної освіти, яка спрямована на задоволення потреб людини в надбанні нею нових знань і розвитку індивідуальних здібностей
- Освітній процес** – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що проводиться у ЗВО через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження та використання знань, умінь та інших компетентностей в осіб, котрі навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості
- Освітня діяльність** – діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті
- Освітня послуга** - комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання
- Освітня технологія** – відображає загальну стратегію розвитку освіти, загального освітнього простору, призначається для прогнозування розвитку освіти, його конкретного проектування та планування, передбачення результатів, а також визначення стандартів, відповідних освітнім цілям
- Особа з особливими освітніми потребами** - особа з інвалідністю, яка потребує додаткової підтримки для забезпечення здобуття вищої освіти

- Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти** - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі
- Педагогічна діяльність** - інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей
- Педагогічна технологія** – системна сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей
- Практичне заняття** – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань
- Предметні гуртки** – науково-освітні гуртки, організовані з метою розширення й поглиблення знань здобувачів освіти з різних предметів навчального плану школи й розвитку в них інтересу до відповідних галузей науки. Вони спрямовані на задоволення пізнавальних інтересів здобувачів освіти та розвиток їх інтелекту. У роботі гуртків здобувачі освіти беруть участь на добровільних засадах.
- Прийоми навчання** – це обумовлені методом конкретні дії вчителя та здобувача освіти, спрямовані на вирішення конкретної задачі навчання. Методичні прийоми являють собою сукупність прийомів викладання (тобто способів діяльності вчителя) і адекватних їм прийомів учіння (тобто способів діяльності здобувачів освіти).
- Проблемне викладання** – викладання, засвоєне на системі проблемних ситуацій, а також психолого-педагогічному керуванні їхнім вирішенням здобувачами
- Профільне навчання** – вид диференційованого й індивідуалізованого навчання, що дозволяє за рахунок змін у структурі, змісті і організації освітнього процесу більш повно враховувати інтереси і здібності учнів, створювати умови для навчання старшокласників відповідно до їх професійних інтересів і намірів відносно продовження освіти
- Професійно-педагогічне спілкування** – це система прийомів органічної, соціально-психологічної взаємодії педагога й учнів, змістом якої є обмін інформацією, пізнання один одного, організація діяльності й стимулювання діяльності вихованців, організація й корекція взаємин у колективі вихованців, обмін ролями, співпереживання та створення умов для самоствердження особистості вихованця
- Процес навчання** – це динамічна взаємодія викладача й студентів, у ході якої здійснюється стимулювання й організація активної навчально-пізнавальної діяльності студентів з метою засвоєння системи наукових знань, умінь, навичок, розвитку особистості
- Психолого-педагогічні послуги** – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, іншими фахівцями

- Психолого-педагогічний супровід** – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачених індивідуальною програмою розвитку
- Результати навчання** – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів
- Реферат** – короткий виклад у письмовому вигляді або у формі публічного виступу змісту книги, наукової праці, результатів вивчення наукової проблеми; доповідь на певну тему, що включає огляд відповідних літературних й інших джерел
- Розумне пристосування** – запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами
- Синхронний режим навчання** — взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання (чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо).
- Система освіти** – сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними
- Спеціальність** – гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти предметна область освіти і науки, яка об'єднує споріднені освітні програми, що передбачають спільні вимоги до компетентностей і результатів навчання випускників
- Стаття** – це публіцистичний твір, у якому автор ставить завдання проаналізувати наявну наукову проблему чи певні явища з погляду, насамперед, закономірностей, що лежать у їхній основі
- Суб'єкт освітньої діяльності** – фізична або юридична особа (заклад освіти, підприємство, установа, організація), що провадить освітню діяльність
- Тези** – це стислі, лаконічно сформульовані основні положення доповіді, повідомлення
- Технічні засоби навчання (ТЗН)** – обладнання й апаратура, що застосовуються в навчальному процесі з метою підвищення його ефективності.
- Універсальний дизайн у сфері освіти** – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну
- Урок** – логічно завершена, цілісна, обмежена в часі частина навчально-виховного процесу, яку проводять за розкладом під керівництвом учителя з постійним складом учнів.
- Учіння** – цілеспрямований процес засвоєння студентами знань, умінь і навичок, регламентований навчальними планами та програмами.

- Факультатив** – навчальний курс, не обов'язковий до відвідування. Для факультативів розроблено варіанти програм, навчальні посібники.
- Форма організації навчання** – спосіб організації і зовнішнє вираження узгодженої навчальної діяльності вчителя та здобувачів, який здійснюється у встановленому порядку і в певному режимі.
- Формальна освіта** – освіта, спрямована на одержання або зміну освітнього рівня та/або кваліфікації в навчальних закладах й установах освіти згідно з визначеними освітньо-професійними програмами та терміном навчання, заходами державної атестації, що підтверджується отриманням відповідних документів про освіту
- Якість освіти** – відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг
- Якість освітньої діяльності** – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Закон України «Про повну загальну середню освіту» (станом на 13.04.2021)
 Державний стандарт базової середньої освіти, 2020 (вступає в дію з 01.09.2022)
 Навчальна програма з історії для 5-9 класів [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
- Баханов К.О. Навчання історії: інноваційні аспекти – Х.: Основа, 2005. – 128 с.
 Баханов К.О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі – Запоріжжя, 2002
 Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. - Запоріжжя: Просвіта, 2000. -160 с.: іл.
 Баханов К. Учнівські компетенції як складова програм з історії для 12-річної школи //Історія в школах України. – 2004. - № 7. – С. 7 – 11.
 Громадянин - Держава - Громадянське виховання. Антологія / Упорядник М.П.Рагозін і О.В.Сухомлинська. - Донецьк: Донбас, 2001. -262 с.
 Концепція національної системи освіти. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Упоряд. О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2003. – 766 с.
 Кравченко Т.Г. Проблемне навчання – основа розвитку здібностей учнів //Управління школою. – 2004. - № 14.
 Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Краєзнавчі матеріали на уроках історії // Історія в школі. – 2001. - № 3 – 4.
 Кузьменко О. Урок-семінар //Історія в школах України.-2001.- № 2.- 2002.- № 2.
 Нікітіна І.П., Нікітін Ю.О., Шеліхова В.В., Кожемякіна О.Л. Науково-дослідницька діяльність учнів 5-11класи – Харків, Основа, 2006. – 144с.
 Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні. – К.: „К.І.С.”, 2003. – С.13-41.
 Патешков А., Пометун О., Ремех Т. Навчання в дії - К.: АІП, 2000.
 Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О. Фрейман. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
 Родигіна І.В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання – Х.: вид. група «Основа», 2005. – 96 с.
 Старєва А.М. Методика навчання історії: особистісно-орієнтований підхід. - Миколаїв: Ілліон, 2007. – 332 с.
 Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. -К.: К.І.С.,2003.
 Терно С.О. Технологія формування історичних понять в учнів 9-го класу загальноосвітньої школи: Посібник для вчителя. - Запоріжжя : ВСВСДГО, 2001. - 60 с.
 Тиждень історії та правознавства в школі / Упоряд. Н. І. Харківська. – Х.: Основа, 2004.
 Баханов К.О. У пошуках інноваційних шляхів навчання історії в школі //Сучасний урок. Панорама методичних ідей – Х.: Основа, 2004, с. 4 – 20.
 Баханов К. Компетентісний підхід до складання програм з історії для 12-річної школи //Педагогічна думка. – 2004. - № 3. – С. 7 – 14.
 Баханов К. Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів з історії: компетентісно-орієнтований підхід //Педагогічна думка. – 2004. - № 1. – С. 48 – 60.

- Бугрій О. Формування узагальнених пізнавальних умінь // Рідна школа. – 2004. - № 3.
- Галегова О.І., Черкаська Л.В. Якою бути історичній освіті // Історія України. - 2002. - №11. – с.23-24.
- Гальперин П.Я. К исследованию интеллектуального развития ребенка // Возрастная и педагогическая психология: Тексты / Сост. и коммент. Шуаре Марата О. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1992.
- Иванова О.В. Проблемное обучение в курсе истории // Преподавание истории в школе – 1999. - № 8.
- Історія для громадянина. Методичний посібник для вчителів / В.Горбатенко, П.Вербицька, А.Ковтанюк - Львів: НВФ "Українські технології", 2003. -136 с.
- Касьяненко М. Д. Педагогіка співробітництва. – К. : Вища шк., 1993.
- Коллингс Е. Опыт работы американской школы по методу проектов. – М. – Новая Москва, 1996.
- Маринченко Г.М. Вебінари в самоосвіті та розвитку інформаційної компетентності вчителя суспільствознавчої галузі // Педагогічні науки. – 2019. – № 87. – С. 193-197.
- Маринченко Г.М. Використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій у вивченні дисциплін суспільствознавчої галузі // Збірник матеріалів обласного методичного об'єднання викладачів соціально-економічних дисциплін закладів вищої освіти I-II рівні акредитації Миколаївської області. – Миколаїв, 2018. – С. 6-10.
- Маринченко Г.М. Сторітеллінг як інноваційний метод в українській педагогіці та його використання на уроках історії // Теорія та методика навчання суспільних дисциплін. – 2019. – Вип.7. – С.10-13
- Маринченко Г.М. Сучасні веб-сервіси в роботі вчителя при перевірці знань учнів // Актуальні проблеми розвитку країн світу: історія і сучасність: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 11 травня 2018 року).. – Миколаїв: МНУ, 2018. – С. 84-85.
- Маринченко Г.М. Формування інформаційної компетентності майбутнього вчителя історії засобами сучасних ІКТ // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2019. – Вип. 23. – Том 2. – С. 149-153.
- Мелманн М. Диалоги для устойчивого развития. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 180 с.
- Позакласна робота з краєзнавчими матеріалами // Рідна школа. – 2001. - № 9.
- Рагозін М. Громадянське виховання: методологія і організація у світлі Європейського досвіду // Шлях освіти. -1999. -№ 4. -С. 16-20.
- Родигіна І. Формування основних груп компетентностей учнів: можливості продуктивного навчання // Директор школи, ліцею, гімназії. -2004. - № 2 - 3. – С. 180 – 184.
- Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів. Історія України. 7 клас. // Історія України. – 2003. - № 25 – 28. – С. 51 – 55.
- Терно С. Історичні поняття: структура і способи визначення // Історія в школах України. - 2003. -N2 3. -с. 36-37.

Фідря О. Чи можливо зрозуміти історію? (Методологія історії та формування хронологічних і просторових компетенцій учнів) // Історія в школах України. – 2004. - № 5.

Чернишова Р., Андрюханова В. Мета сучасної школи – компетентність // Директор школи. Україна. – 2001. - № 8. – С.91-96.

ДОДАТКИ

Download from
[Dreamstime.com](https://www.dreamstime.com)

© 2018

www.dreamstime.com

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ (повідомлення)

Відповідно до навчального плану підготовки здобувачі вищої освіти пишуть реферати/повідомлення з навчальної дисципліни. Ця форма самостійного вивчення навчальної дисципліни передбачає дослідження основних питань програмного матеріалу. Тематика рефератів відображає проблеми, що вивчаються в курсі «Теорія та методика навчання історії». Тому написання рефератів сприяє формуванню глибоких і міцних наукових знань у здобувачів освіти.

Необхідно пам'ятати, що реферати/повідомлення – це стисле викладення основних положень книг, статей з конкретної проблеми. Завдання здобувачів полягає у вивченні та висвітленні поглядів, ідей різних авторів, у визначенні спільного, що поєднує позиції цих авторів. При цьому викладення повинне містити й власну позицію здобувача освіти, його коментар до тієї або іншої проблеми.

Реферати/повідомлення, підготовлені здобувачами освіти, заслуховуються та обговорюються на семінарських заняттях. Оцінка за реферат виставляється на семінарі й враховується викладачем під час визначення підсумкового контролю.

Усі реферати/повідомлення повинні відповідати єдиним вимогам.

1. Робота повинна бути акуратно виконана на стандартних аркушах формату А4 у рукописному (або з дозволу викладача – друкованому) варіанті, обсягом 20-25 сторінок. Поля сторінки 20 мм з усіх боків. Набір здійснювати текстовим редактором Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5, абзац 1,25 см. Рівняння тексту по ширині сторінки. Сторінки нумеруються в правому верхньому кутку арабськими цифрами без крапки наприкінці, додержуючись наскрізної нумерації. Першою сторінкою є титульна, на ній номер сторінки не проставляється.

2. Конкретний зміст реферату, його структура визначається студентом разом із викладачем. Як правило, реферат має таку структуру:

– **ВСТУП**, де обґрунтовується вибір теми реферату, її актуальність, визначається предмет та об'єкт дослідження, формулюється основна мета і завдання дослідження, розкривається практичне значення.

– **ОСНОВНА ЧАСТИНА**, яка складається з двох або трьох розділів. У розділі належить викласти загальні, теоретичні та методичні питання. У наступних розділах розкривається конкретний матеріал, який має практичне значення. З метою більш логічного викладення матеріалу кожний розділ закінчується невеликими висновками.

– **ВИСНОВКИ** – заключна, узагальнююча частина реферату, де стисло підбивають підсумки дослідження, міститься особиста позиція автора реферату.

– Текстова частина реферату завершується **СПИСКОМ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ**, де найменування використаних монографій, посібників та статей розташовані в алфавітному порядку за першою літерою прізвища автора.

– **ДОДАТКИ**, які подаються наприкінці реферату, наводяться таблиці, ілюстрації та інші допоміжні матеріали.

3. Реферати/повідомлення починається з титульної сторінки. (Додаток А).

4. Вступ, розділи і висновки, які розміщуються в указаній послідовності, починаються з нової сторінки. Заголовки розділів реферативного дослідження слід

розміщувати посередині рядка і писати великими літерами без крапки наприкінці й не підкреслювати. Перенос слів у заголовок не допускається.

Відстань між заголовком та наступним рядком повинна дорівнювати пропущеному рядку.

5. На цитати треба давати посилання, які робляться мовою оригіналу. Після цитати робиться в дужках позначка [4, с. 38]. Це означає, що дане видання міститься у списку літератури за порядковим номером – 4. Друга цифра – 38 – означає номер сторінки, звідки взята цитата.

6. Оцінка реферату/повідомлення враховує ступінь розкриття теми, обсяг використаної літератури, змістовність викладення фактів, рівень самостійності міркувань.

Важливо, щоб реферат/повідомлення був написаний відповідно до теми, а його структурні підрозділи повністю розкривали проблему дослідження.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Факультет педагогіки та психології

Кафедра історії

РЕФЕРАТ/ПОВІДОМЛЕННЯ

з курсу «Теорія та методика навчання історії»

на тему: «Історична освіта Німеччини »

Виконала: студентка III курсу, групи 314
галузі знань 014. Середня освіта
спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія)
Небогатова Олена Вікторівна

Перевірив: кандидат історичних наук,
ст. викладач
Маринченко Ганна Миколаївна

ДАТА ПОДАЧІ НА ЗАХИСТ _____

ОЦІНКА _____

ДАТА ЗАХИСТУ _____

ОЦІНКА ЗА ЗАХИСТ _____

Миколаїв – 202_

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правова база дослідження

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (станом на 13.04.2021)
2. Державний стандарт базової середньої освіти, 2020 (вступає в дію з 01.09.2022)

Монографії, підручники, посібники

3. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. - Запоріжжя: Просвіта, 2000. -160 с.
4. Нікітіна І.П., Нікітін Ю.О., Шеліхова В.В., Кожемякіна О.Л. Науково-дослідницька діяльність учнів 5-11класи – Харків, Основа, 2006. – 144с

Наукові статті, тези

5. Маринченко Г.М. Вебінари в самоосвіті та розвитку інформаційної компетентності вчителя суспільствознавчої галузі // Педагогічні науки. – 2019. – № 87. – С. 193-197.
6. Маринченко Г.М. Сучасні веб-сервіси в роботі вчителя при перевірці знань учнів // Актуальні проблеми розвитку країн світу: історія і сучасність: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 11 травня 2018 року). – Миколаїв: МНУ, 2018. – С. 84-85.
7. Маринченко Г.М. Формування інформаційної компетентності майбутнього вчителя історії засобами сучасних ІКТ // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2019. – Вип. 23. – Том 2. – С. 149-153.

Інтернет-джерела

8. Як рухається створення центрів профрозвитку вчителів – розповідають педагоги та методисти. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-ruhayetsya-stvorennya-tsentriv-profrozvytku-vchyteliv-rozpovidayut-pedagogy-ta-metodysty/>

СХЕМА УЗАГАЛЬНЕНОГО АНАЛІЗУ ПІДРУЧНИКА

№	Параметри для оцінювання	Відповіді		Пояснення
		так	ні	
1	Зміст			
1.1	Відповідність діючій програмі			
1.2	Врахування вікових особливостей, попередньої підготовки учнів			
1.3	Загальна характеристика науковості викладу навчального матеріалу			
1.4	Спрямованість навчального матеріалу на формування: <ul style="list-style-type: none"> – науково-теоретичного мислення; – мотивації навчання; – світоглядних позицій; 			
1.5	Використання інноваційних педагогічних технологій			
1.6	Послідовність, логічність викладу матеріалу			
1.7	Оптимальність розподілу матеріалу відповідно нормам навчального часу			
1.8	Відповідність підручника принципу наступності, логічної послідовності, органічності поєднання з попередніми та наступними навчальними виданнями цього курсу			
1.9	Якість та доцільність ілюстративного матеріалу (схеми, таблиці, малюнки, рисунки, фотознімки);			
1.10	Використання засобів виразності і образності мови для посилення емоційного впливу навчального тексту			

2.	Методичний апарат			
2.1	Відповідність системи питань, завдань, вправ вимогам Державного стандарту загальної середньої освіти			
2.2	Наявність завдань різного ступеня складності			
2.3	Різноманітність та оригінальність завдань			
2.4	Спрямованість на: – розвиток логічного мислення; – творчих здібностей; – пізнавальної активності;			
2.5	Методична цінність ілюстративного матеріалу			
3.	Поліграфічне виконання			
3.1	Якість естетичного оформлення			
3.2	Спрямованість на розвиток естетичного смаку			
3.3	Дотримання гігієнічних, поліграфічних вимог (шрифт, формат, вага)			
4.	Зауваження та пропозиції.			
5.	Висновки.			

Технологічна карта
уроку № _____

Дата _____

Клас _____

Предмет _____

Тема уроку : _____

Тип уроку : _____

Цілі і задачі уроку:

Навчальні:

Розвиваючі:

Виховні:

Очікуванні результати:

Після цього уроку учні зможуть:

Забезпечення уроку :

НП та ТЗН _____

Роздатковий матеріал: _____

Література _____

Основні поняття і терміни: _____

АЛГОРИТМ НАПИСАННЯ СЦЕНАРІЮ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ:

1. Вказати тему виховного заходу та форму його проведення.
2. Вказати адресність, тобто для дітей якої вікової категорії призначена справа.
3. Вказати мету проведення: навчальну чи пізнавальну, розвивальну, виховну
4. Вказати наочне оформлення, його зміст, кількість
5. Музичне оформлення передбачає перелік музичних творів та зазначення їх авторів
6. Обладнання включає усі технічні та інші засоби, необхідні для проведення виховного заходу (магнітофон, акустична система, мікрофон, телевізор, проектор, декорації, стелаж для виставки, мольберти, трибуна, музичні інструменти, вази для квітів тощо).
7. Okремо вказують різного роду реквізит та аксесуари для проведення ігор та конкурсів: склянки, ложки, мотузки, маски, пов'язки для очей, дрібні предмети, таці, нитки, клаптики тканини, пластмасові пляшки тощо; спортивний інвентар: м'ячі, кеглі, обручі, гімнастичні палки тощо.
8. Сценарій ходу виховного заходу викладається детально у такій послідовності: вступ (визначається актуальність теми, мотивується діяльність), основна частина (її зміст спрямований на реалізацію визначених педагогічних завдань, передбачає залучення учнів до різних видів діяльності), заключна частина (підведення підсумків, допомагає з'ясувати рівень розуміння й усвідомлення основних ідей справи). У ході сценарію слід виділити усі види роботи (розповідь, інтерв'ю, демонстрація, перегляд фрагментів фільму, гра, бесіда, прослуховування музичних творів) й детально їх описати. Якщо виконується пісня, вірш чи прозовий твір — слід подати їх повний текст. Якщо проводиться гра — потрібно вказати завдання її учасникам, правила та умови гри.
9. Якщо сценарій є авторською, оригінальною розробкою (у ній немає чужих текстів), то на титульному аркуші вказують: «Автор сценарію: прізвище, ім'я, по батькові», списку літератури не подають. Якщо сценарій має компілятивний (з різних готових матеріалів komponувався необхідний) або комбінований (є доробки автора та використаний матеріал інших авторів) характер, слід писати «Сценарій підготував (підготувала)', прізвище, ім'я, по батькові». Якщо над сценарієм працювала творча група, то слід назвати прізвища, імена та по батькові всіх авторів. За умови використання компілятивного та комбінованого методів роботи над сценарієм, після викладу його змісту обов'язково слід подати перелік використаної літератури, щоб уникнути плагіату. Описуючи перелік використаної літератури, необхідно вказати сторінки, матеріал з яких є складовою сценарію.
10. Перелік літератури подають згідно з вимогами.

ВЧИТЕЛЬ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ: 10 МУДРИХ ПОРАД

Ми вже давно звикли до соціальних мереж. Більшість з нас не уявляє і дня без того, щоб не продивитись стрічку новин чи знайомому поставити «лайк». Це досить зручно, спілкуватися з батьками чи друзями у соціальних мережах. Будь-яку важливу інформацію можна миттєво опублікувати. Окрім акаунтів школярів, в соціальних мережах є вчителі. Чи варто вчителю ділитися усіма світлинами підряд? Який запис варто опублікувати, а який ні? Що взагалі має демонструвати вчитель у соціальних мережах?

На ці та інші питання відповідає британський вчитель **Росс МакГіл**, який працює у школі в Північному Лондоні. Росс організовує онлайн-курси з підвищення кваліфікації вчителів на національну рівні. Педагога також часто запрошують виступати на конференціях та дати коментарі у різноманітні газети стосовно освіти, зазначає портал Про.Світ.

Росс вважає, що вчитель має правильно себе поводити не тільки в реальному житті, але й у віртуальному. Він створив **10 мудрих порад**, які допоможуть кожному вчителю вести онлайн-сторінку:

1. Обов'язково встановіть пароль та логін. Зробіть перегляд сторінки закритим, і відкритим лише для друзів.
2. Стежте, щоб загальнодоступна сторінка виглядала професійно.
3. Перш ніж публікувати фото чи відео, подумайте «Як би я на це відреагував, якби був татом чи мамою одного з учнів?».
4. Ваша поведінка в соціальних мережах стане позитивним прикладом для учнів.
5. Вкажіть інформацію про себе. Опишіть свої цілі. Обов'язково зазначте на сторінці, що «я працюю в початковій школі...і т.д.» щоб ділитись авторськими розробками та ідеями з іншими вчителями.
6. Перш ніж викласти фотографію, добре подумайте.
7. Захистіть свої паролі (не дозволяйте учням користуватися своїм вашим телефоном чи комп'ютером)
8. Читайте час від часу новини ваших «друзів» та «підписників». На їхніх сторінках може з'явитися корисна інформація.
9. Зробіть свої профайли «приватними», щоб їх змогли бачити лише ваші «друзі», або ті, кому ви надаєте доступ. Росс каже, що в нього таке обмеження стоїть на Instagram.
10. Поговоріть з друзями та родичами, щоб вони не позначали на фотографіях та відео, які можуть скомпрометувати вас як професіонала. Росс зазначив, що з ним вже у житті таке траплялось.

Росс розповідає, що для нього та людей його віку, **соціальні мережі** – це унікальне явище. Для вчителів значно молодшого віку це стало невід'ємною частиною життя. Незважаючи на те, що сторінку в соціальних мережах мають практично усі вчителі, вони мають подавати приклад тієї поведінки, яку очікують від учнів в школі та на шкільному майданчику. Ми не можемо вимагати від людини ідеальної поведінки, якщо самі не відповідаємо цьому критерію.

Сподіваємось, мудрі поради Росса Мак Гіла допоможуть вам вести сторінку у соціальних мережах.

Про.Світ: <http://www.prosvitcenter.org/uk/>

Секрети управління часом для вчителя

Поради, що допоможуть організувати роботу педагога з будь-яким навантаженням. Скоріше за все вам знайома прикра ситуація, коли учні докоряють в тому, що ви не принесли перевірену контрольну, хоч і обіцяли. Ви знаєте, чому так трапилось, але школярі погано розуміють, наскільки велике у вас навантаження. Інколи здається, що тільки вчитель вчителя й зрозуміє.

Аби вистачало часу на ефективну роботу, відпочинок, хатні справи, спілкування з родиною й на 5 хвилиночок в тиші з філіжанкою кави, потрібно вміло керувати власним часом. Це мистецтво, і воно має назву – тайм-менеджмент.

Тайм-менеджмент – це низка методик, використання яких спрямоване на підвищення працездатності, ефективності виконання поточних та запланованих задач. Простіше кажучи, це вміння розумно керувати власним часом.

Є думка, що важливо організувати робочі процеси саме на час перебування у школі. Проте для вчителя є два ключові періоди: викладання та підготовка до уроків. Часто педагог відчуває себе канатоходцем, який балансує над прірвою нескінченних задач. Це вірний шлях до стресу та вигорання. Розумне управління часом допоможе вам:

- позбутися стресу;
- відчути задоволення від роботи;
- підвищити продуктивність власну та класу;
- знайти час на пошуки та втілення нових цікавих освітніх методів.

Організованість і ще раз організованість

Цей пункт вимагає великої сили волі. Вам потрібно організувати власний робочий простір, думки та робочі матеріали. Наприклад, ви можете зробити помітки у кабінеті, підписавши коробки, шафи. Така робота допоможе прибрати та позбутися зайвих речей, які створюють хаос. Визначайте ваші справи за пріоритетністю, у цьому вам допоможе метод Ейзенхауера, про який ми писали у контексті прокрастинації.

Ретельно готуйтеся до уроків

Кожен учитель знає, що гарно підготований урок можна використати і з іншим класом, чи навіть наступного року. Зберігайте плани в електронному вигляді, аби наступного року витратити мінімум часу для їх підготовки. Боїтесь, що випадково видалите матеріали? Зберігайте їх на хмарних сервісах. Рекомендуємо також використовувати спеціальні додатки та інтернет-ресурси, які урізноманітнять урок і зменшать кількість паперової роботи.

Не бійтеся просити про допомогу

Попросіть поради у колеги, зверніться за допомогою у соціальні мережі. Ви здивуєтесь, наскільки багато вчителів ладні допомогти просто так, бо їм не важко, бо вони розуміють. Сьогодні допомогли ви, а завтра допоможуть вам. Лишень, будь ласка, не витрачайте даремно час на гортання стрічки новин. Під час підготовки це недоречно.

Робіть перерву

Вчителі також потребують відпочинку. Робіть паузу між напруженими годинами. Не перевіряйте зошити на перерві, відпочиньте. Два перевірених зошитки погоди не зіграють.

Просто скажіть «ні»

Ви знаєте, скільки «добровільної» роботи вам пропонують щотижня. Навчіться відмовляти, якщо у вас дійсно немає часу. Можливо, наступного разу вас і не попросять, а значить, часу на важливі справи у вас буде більше.

Не робіть одночасно декілька справ

Пориньте в одну, визначте час (наприклад, півгодини), який можна витратити на неї. Коли сплине час, можете відволікатись. Звісно, говорити з кимось і перевіряти зошити – заманливо. Та чи допоможе це роботі?

Попрацюйте над своїм перфекціонізмом

Ви знаєте, скільки часу у вас забирають спроби довести справу до досконалості. Перегляньте свої принципи, на жаль, ви фактично єдина людина, яка помітить, наскільки досконалим вийшов новий урок.

Поради, що допоможуть управляти часом, перевірені вчителями:

- Організуйте спеціальну коробку чи теку для паперів, напишіть на ній «На завтра».
- З вечора готуйте матеріали, які будуть потрібні завтра, і складайте в ту спеціальну теку.
- Спробуйте знайти у кожному класі учня-помічника.
- Використовуйте спеціальні додатки на телефоні чи комп'ютері.
- Розділяйте папери за категоріями: читати, заповнювати, оцінювати тощо.
- Користуйтеся порадою, яку даєте своїм учням: не відкладайте на останній вечір підготовку до уроку.
- Передбачайте кризу. Ви знаєте, коли в навчальному семестрі у вас найбільше навантаження, підготуйтеся до нього заздалегідь.

НаУрок

<https://naurok.com.ua/post/sekreti-upravlinnya-chasom-dlya-vchitelya>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ІСТОРІЇ У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

При оцінюванні навчальних досягнень з історії враховується:

- рівень оволодіння історичними знаннями; знання хронологічних меж періодів, найважливіших історичних подій і процесів; визначення характерних суттєвих рис історичних явищ і подій;
- рівень умінь групування (класифікації) фактів за вказаною ознакою, розкриття причинно-наслідкових зв'язків між подіями;
- рівень оволодіння практичними вміннями й навичками роботи з історичними джерелами; обґрунтування власного ставлення учня до історичної події, явища, діяча.

Усі види оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюються за критеріями, наведеними в таблиці.

**Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти
за усні відповіді**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) називає одну-дві події, дати
	2	Учень (учениця) вибирає правильний варіант відповіді на рівні «так- ні»; має загальне уявлення про лічбу часу в історії
	3	Учень (учениця) двома-трьома простими реченнями розповісти про історичну подію чи постать; упізнати її за описом
Середній	4	Учень (учениця) репродуктивно відтворює невелику частину навчального матеріалу теми, пояснюючи історичні терміни, подані в тексті підручника
	5	Учень (учениця) з допомогою вчителя відтворює основний зміст навчальної теми, визначати окремі ознаки історичних понять
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює фактичний матеріал теми, установлювати послідовність подій
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворює навчальний матеріал теми, характеризує події (причини, наслідки, значення), використовує історичні документи як джерело знань
	8	Учень (учениця) володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, аналізує описані історичні факти, порівнює однорідні історичні явища, визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними
	9	Учень (учениця) узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами; дає порівняльну характеристику історичних явищ
Високий	10	Учень (учениця) використовує набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми; робить аргументовані висновки, синхронізує події вітчизняної та всесвітньої історії
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії
	12	Учень (учениця) системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує історичні явища, виявляє особисту позицію щодо них; уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання; користується джерелами інформації, аналізує та узагальнює її

**Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу з історичною картою**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) називає історико-географічний об'єкт, але не визначає його положення на карті
	2	Учень (учениця) називає історико-географічний об'єкт, але визначає його положення на карті невірн
	3	Учень (учениця) називає історико-географічний об'єкт, але визначає його межі на карті невірно
Середній	4	Учень (учениця), показуючи на карті історико-географічний об'єкт, називає одну-дві основні дати, пов'язані з історичною подією (битва або рік заснування)
	5	Учень (учениця) з допомогою вчителя відтворює на історичній карті основні місця подій, характеризує їх за допомогою вчителя
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює фактичний матеріал теми, установлює послідовність подій на історичній карт
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворює навчальний матеріал теми, «читає» історичні карти за допомогою їх легенди; оперує на історичній карті умовними поначками.
	8	Учень (учениця) налізує використані ним історичні факти подій, які відображені на карті, дає словесний опис історичних об'єктів, використовуючи легенду карти.
	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, дає порівняльну характеристику історичним подіям, аналізує зміст історичної карти.
Високий	10	Учень (учениця) виявляє розуміння історичних процесів відповідної історичної карти; співставляє й систематизує дані історичної події на карті; робить аргументовані висновки.
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями історичних подій, які відображені на карті, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження
	12	Учень (учениця) системно володіє навчальним матеріалом відповідної історичної карти; самостійно характеризує її історичні події, виявляє особисту позицію щодо розташування кордонів, меж історичних подій; синхронізує події вітчизняної та всесвітньої історії

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу з історичним документом**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) може відтворити даний документ у вигляді читання.
	2	Учень (учениця) вибирає правильний варіант відповіді на рівні «так-ні»
	3	Учень (учениця) може впізнати за описом у документі історичну подію чи постать
Середній	4	Учень (учениця) двома-трьома простими реченнями розповідає про історичну подію чи постать
	5	Учень (учениця) з допомогою вчителя аналізує основний зміст документу, називає основні дати і події з документу
	6	Учень (учениця) самостійно давати стислу характеристику історичному документу, з'ясовує походження документу та його автора
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно характеризує інформацію документу, пояснює документ за змістом і формою
	8	Учень (учениця) дає правильне визначення історичних понять або явищ в поданому документі, аналізує описані історичні факти
	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами; дає порівняльну характеристику історичних явищ
Високий	10	Учень (учениця) виявляє розуміння історичних процесів, зазначених у документі; робить аргументовані висновки, спираючись на широкую джерельну базу; самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження стосовно подій чи фактів, зазначених у документі, співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії.
	12	Учень (учениця) системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує історичні явища, зазначені у документі, виявляє особисту позицію щодо них; уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання.

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу із складання історичного портрету**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) називає історичну постать
	2	Учень (учениця) правильно відносить постать до відповідної історичної епохи.
	3	Учень (учениця) орієнтується в послідовності складання характеристики історичного портрету діяча.
Середній	4	Учень (учениця) з допомогою вчителя двома-трьома простими реченнями може розповісти про історичну постать.
	5	Учень (учениця) стисло відтворює основний зміст біографії відомої людини за допомогою підручника, може визначати основні дати її життя та діяльності.
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює фактичний матеріал біографії, дає стисло характеристику історичній постаті.
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворює матеріал, характеризує події з життя історичної постаті (причини, наслідки, значення)
	8	Учень (учениця) володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, аналізує описані історичні факти, порівнює історичні явища, які впливали на діяльність або творчість історичної постаті
	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, щодо діяльності людини, обґрунтовуючи їх конкретними фактами
Високий	10	Учень (учениця) самостійно встановлює особисті риси та якості характеру історичної постаті, використовує аргументовану критику що до особи, спираючись на широку джерельну базу
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями біографії даної постаті, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, співвідносити історичні процеси з періодом її діяльності, або творчості
	12	Учень (учениця) системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує наслідки діяльності даної постаті, виявляє особисту позицію щодо неї. Самостійно проводить історичні, наукові дослідженн

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу із перевірки знань за тему**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) називає одну-дві події, дати, історичні постаті чи історико-географічні об'єкти
	2	Учень (учениця) називає декілька подій, дат, історичних постатей або історико-географічних об'єктів; вибирає правильний варіант відповіді на рівні «так-ні»; має загальне уявлення про лічбу часу в історії
	3	Учень (учениця) двома-трьома простими реченнями розповісти про історичну подію чи постать; упізнати її за описом; співвіднести рік зі століттям, століття - з тисячоліттям; має загальне уявлення про історичну карту
Середній	4	Учень (учениця) репродуктивно відтворює невелику частину навчального матеріалу теми, пояснюючи історичні терміни, подані в тексті підручника, називаючи одну-дві основні дати; показуючи на карті історико-географічний об'єкт
	5	Учень (учениця) з допомогою вчителя відтворює основний зміст навчальної теми, визначати окремі ознаки історичних понять, називати основні дати; показувати на історичній карті основні місця подій
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює фактичний матеріал теми, давати стисло характеристику історичній постаті, установлювати послідовність подій; користуватись за допомогою вчителя наочними та текстовими джерелами історичної інформації
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворює навчальний матеріал теми, виявляє розуміння історичної термінології, характеризує події (причини, наслідки, значення), виокремлює деякі ознаки явищ і процесів; «читає» історичні карти з допомогою їх легенди; використовує історичні документи як джерело знань
	8	Учень (учениця) володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, дає правильне визначення історичних понять, аналізує описані історичні факти, порівнює однорідні історичні явища, визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними, встановлює синхронність подій у межах теми; дає словесний опис історичних об'єктів, використовуючи легенду карти

	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами; дає порівняльну характеристику історичних явищ, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; синхронізує події в межах курсу, аналізує зміст історичної карти
Високий	10	Учень (учениця) використовує набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми; виявляє розуміння історичних процесів; робить аргументовані висновки, спираючись на широку джерельну базу; рецензує відповіді учнів; співставляє й систематизує дані історичних карт; синхронізує події вітчизняної та всесвітньої історії
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії
	12	Учень (учениця) системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує історичні явища, виявляє особисту позицію щодо них; уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання; користується джерелами інформації, аналізує та узагальнює їх

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу з хронології подій**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) називає одну-дві дати.
	2	Учень (учениця) називає декілька дат, має загальне уявлення про лічбу часу в історії.
	3	Учень (учениця) може співвіднести рік зі століттям, століття - з тисячоліттям
Середній	4	Учень (учениця) репродуктивно відтворює невелику частину навчального матеріалу теми, називаючи одну-дві основні дати.
	5	Учень (учениця) з допомогою вчителя відтворює основний зміст навчальної теми, називає основні дати
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює фактичний матеріал теми, установлює послідовність окремих подій
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворює навчальний матеріал теми, виокремлює деякі ознаки явищ і процесі
	8	Учень (учениця) володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, порівнює однорідні історичні явища, визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними, встановлює синхронність подій у межах теми
	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, синхронізує події в межах курсу
Високий	10	Учень (учениця) використовує набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми; виявляє розуміння історичних процесів; робить аргументовані висновки, синхронізує події вітчизняної та всесвітньої історії
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії
	12	Учень (учениця) системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує історичні явища, виявляє особисту позицію щодо них; уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень здобувачів освіти за роботу з написання есе**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Побудува есе не відповідає запропонованій темі; не наведено жодного історичного аргументу.
	2	Учень (учениця) в роботі називає історичні висловлення, які характеризуються фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні
	3	Учень (учениця) виконує роботу частково, есе відповідає запропонованій темі, але наведені історичні аргументи не впливають з нього; приклади подій не є доречними, висновок сформульовано нечітко, або не вірн
Середній	4	Учень (учениця) порушує послідовності побудови твору, має обсяг роботи менше половини від норми, висновок лише частково відповідає темі або не пов'язаний з історичними аргументами
	5	Учень (учениця) не повністю розкриває історичну тематику, наведено один історичний факт або подія, не чітко розрізняється основна та другорядна історична інформація, висновок лише частково відповідає темі есе, учень з допомогою вчителя відтворює основний зміст теми, або робота списана з інтернету і є плагіатом.
	6	Учень (учениця) самостійно розкриває фактичний матеріал теми, есе сприймається як цілісний твір, ідея зрозуміла, але нечітка, надає стисло характеристику історичній постаті, послідовність подій, висновок лише частково відповідає тем
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворює матеріал теми зв'язний з елементами самостійних суджень в тексті, формулює чітко ідею, яка відповідає запропонованій темі, наводить один-два доречні аргумент (причини, наслідки, значення), використовує історичні документи як джерело знань висновок відповідає запропонованій темі характеризує поді
	8	Учень (учениця) самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлення, загалом ґрунтовно висвітлює тему, формулює тезу, що відповідає запропонованій темі, наводить один доречний аргумент, приклад не конкретизований, висновок відповідає тем

	9	Учень (учениця) буде послідовний, повний, логічно викладений текст, оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, синхронізує історичні події в межах курс
Високий	10	Учень (учениця) буде послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання, аргументує різні погляди на проблему, використовує знання з історії для вирішення нової навчальної проблеми, наводить приклади, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, спираючись на джерельну базу
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, може співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії
	12	Учень (учениця) створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлення відповідно до історичної тематики, повно, вичерпно висвітлює тему, вправно формулює ідею, аналізуючи різні погляди, самостійно характеризує історичні явища, виявляє особисту позицію щодо них, уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання, користується історичними джерелами, аналізує та узагальнює їх

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу із виконання презентацій**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) використав матеріали, що не мають безпосереднього відношення до теми
	2	Учением (ученицею) тема не розкрита, відсутні аспекти теми, є порушення логічного викладення
	3	Учень (учениця) використалині як матеріали, що мають відношення до теми, так і ті, що не мають відношення до теми, тема не розкрита
Середній	4	Учень (учениця) відтворює невелику частину навчального матеріалу теми, пояснюючи історичні терміни, подані в тексті презентації, тема розкрита частково, є наявність орфографічних та технічних помилок
	5	Учень (учениця) робота, не відрізняється авторською індивідуальністю, процес розв'язання історичної теми неповний і неточний, використані як матеріали, що мають відношення до теми, так і ті, що не мають відношення до теми, робота списана, або скопійована з інтернету
	6	Учень (учениця) демонструє точне розуміння завдання, але викладені аспекти теми частково, установлювати послідовність подій, стилю в оформленні не дотримано, не використані можливості комп'ютерної анімації, доповідачі допускають не грубі мовленеві помилки під час виступу, незначно порушують регламент, частково утримують увагу аудиторії
Достатній	7	Учень (учениця) повно, логічно розкриває тему і головні аспекти теми презентації, наявні не грубі помилки з точки зору орфографії та стилю, нерационально використані можливості комп'ютерної анімації, доповідачі грамотно викладають матеріал, проте не показують достатньо глибоких знань.
	8	Учень (учениця) демонструє точне розуміння завдання, грамотна робота з точки зору орфографії, але наявність невідповідності в кольоровій гамі, рационально використані можливості комп'ютерної анімації, доповідачі допускають не грубі мовленеві помилки під час виступу, незначно порушують регламент, частково утримують увагу аудиторії

	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки, використані матеріали, що мають відношення до теми, грамотна робота має витриманий єдиний стиль, кольорова гама, раціонально використані можливості комп'ютерної анімації, в роботі наявні авторські знахідки
Високий	10	Учень (учениця) раціонально використав можливості комп'ютерної анімації, витримав єдиний стиль. Прослідковується повна самостійність під час виконання роботи. Під час захисту впевнено тримається перед аудиторією, володіє культурою мовлення, дотримується регламенту, утримує увагу аудиторії, рецензує відповіді учнів.
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, доповідач демонструє ерудицію, відображає міжпредметні зв'язки, може співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії
	12	Робота унікальна, містить велику кількість оригінальних, винахідницьких прийомів, доповідач прагне досягти високих результатів, готовий до дискусії.

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу із виконання домашніх завдань**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) називає одну-дві події, дати, історичні постаті чи історико-географічні об'єкти
	2	Учень (учениця) називає декілька подій, дат, історичних постатей або історико-географічних об'єктів; вибирає правильний варіант відповіді на рівні «так-ні»; має загальне уявлення про лічбу часу в історії
	3	Учень (учениця) двома-трьома простими реченнями розповісти про історичну подію чи постать; упізнати її за описом; співвіднести рік зі століттям, століття - з тисячоліттям; має загальне уявлення про історичну карт
Середній	4	Учень (учениця) репродуктивно відтворює невелику частину навчального матеріалу теми, пояснюючи історичні терміни, подані в тексті підручника, називаючи одну-дві основні дати; показуючи на карті історико-географічний об'єкт
	5	Учень (учениця) з допомогою вчителя відтворює основний зміст навчальної теми, визначати окремі ознаки історичних понять, називати основні дати; показувати на історичній карті основні місця подій
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює фактичний матеріал теми, давати стисло характеристику історичній постаті, установлювати послідовність подій; користуватись за допомогою вчителя наочними та текстовими джерелами історичної інформації
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворює навчальний матеріал теми, виявляє розуміння історичної термінології, характеризує події (причини, наслідки, значення), виокремлює деякі ознаки явищ і процесів; «читає» історичні карти з допомогою їх легенди; використовує історичні документи як джерело знан
	8	Учень (учениця) володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, дає правильне визначення історичних понять, аналізує описані історичні факти, порівнює однорідні історичні явища, визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними, встановлює синхронність подій у межах теми; дає словесний опис історичних об'єктів, використовуючи легенду карти

	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами; дає порівняльну характеристику історичних явищ, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; синхронізує події в межах курсу, аналізує зміст історичної карти
Високий	10	Учень (учениця) використовує набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми; виявляє розуміння історичних процесів; робить аргументовані висновки, спираючись на широку джерельну базу; рецензує відповіді учнів; співставляє й систематизує дані історичних карт; синхронізує події вітчизняної та всесвітньої історії
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії
	12	Учень (учениця) системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує історичні явища, виявляє особисту позицію щодо них; уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання; користується джерелами інформації, аналізує та узагальнює її

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу в групах, або парах**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) використали матеріали, що не мають безпосереднього відношення до теми, робота групи несамотійна.
	2	Учень (учениця) використані матеріали, що не мають безпосереднього відношення до теми, зібрана інформація не аналізується.
	3	Учень (учениця) двома-трьома простими реченнями розповісти про історичну подію чи постать, немає аргументів по головним позиціям, повне порушення логіки, не представлені результати дослідженн
Середній	4	Учень (учениця) відтворюють невелику частину навчального матеріалу теми, пояснюючи історичні терміни, відсутність логіки та послідовності у виступі.
	5	Учень (учениця) використовують як матеріали, що мають відношення до теми, так і ті, що не мають відношення до теми, можуть визначати окремі ознаки історичних понять, називати основні дати, робота групи несамотійна, списана, або скопійована з інтернету.
	6	Учень (учениця) відтворюють фактичний матеріал теми, дають стисло характеристику історичній постаті, установлювати послідовність подій, декілька членів групи відповідали за роботу всієї групи.
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворюють навчальний матеріал теми, виявляє розуміння історичної термінології, характеризує події (причини, наслідки, значення), стандартна робота, не відрізняється авторською індивідуальністю, доповідачі допускають не грубі мовленеві помилки під час виступу, незначно порушують регламент, частково утримують увагу аудиторії.
	8	Учень (учениця) володіють навчальним матеріалом і використовують знання за аналогією, дають правильне визначення історичних понять, аналізують описані історичні факти, встановлюють синхронність подій у межах теми, доповідачі грамотно викладають матеріал, проте не показують достатньо глибоких знань

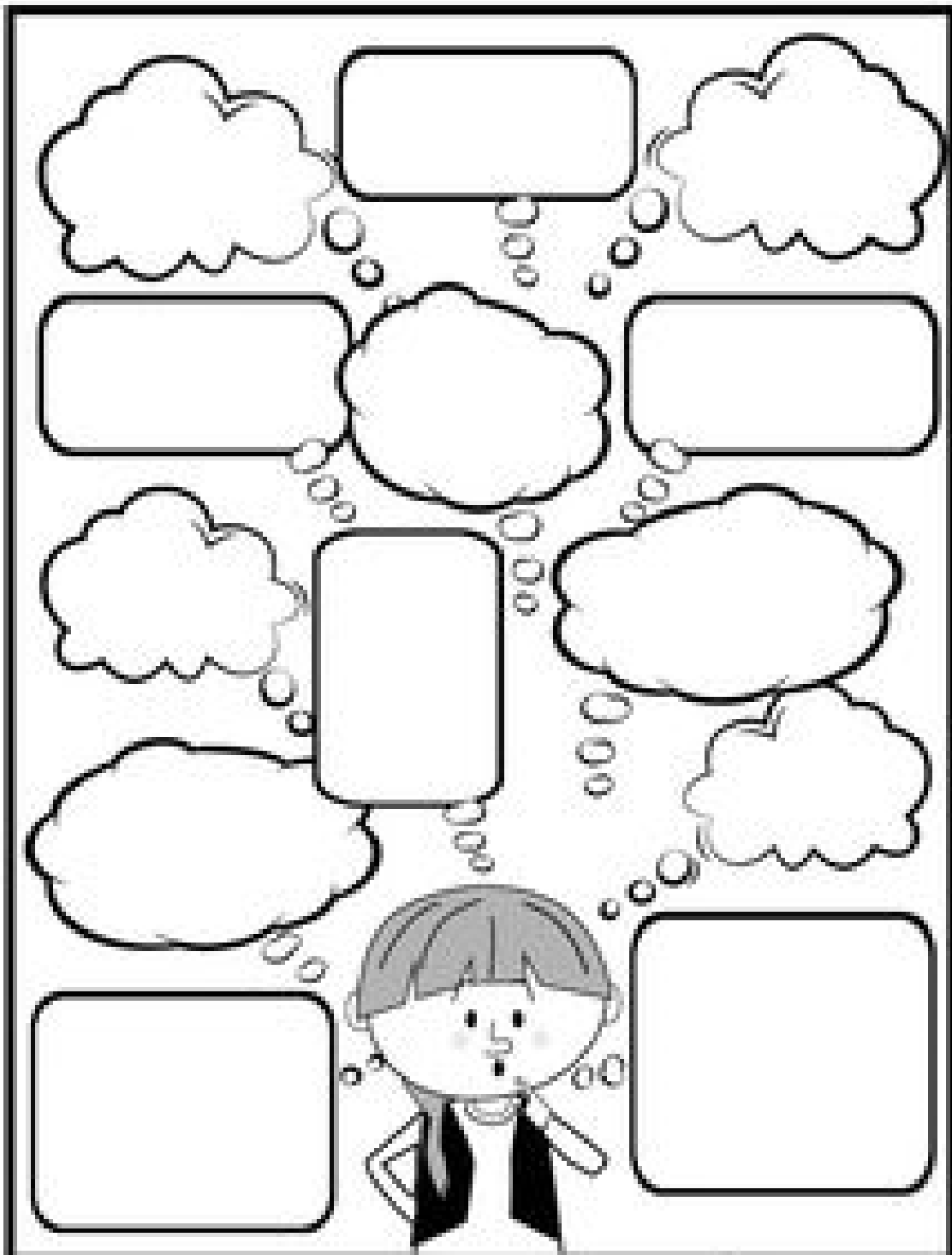
	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, робота демонструє точне розуміння завдання, обґрунтовуючи їх конкретними фактами, дають порівняльну характеристику історичних явищ, самостійно встановлюють причинно-наслідкові зв'язки, чітко спланована робота групи, в роботі наявні авторські знахідки, робота над матеріалом рівномірно розподілена між більшістю членів групи
Високий	10	Учень (учениця) використовують набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми, чітко спланована робота групи виявляє розуміння історичних процесів, повна самостійність під час виконання роботи, спираючись на широку джерельну базу, група рецензує відповіді інших учнів, аргументованість основних позицій, композиція доповіді логічна, повнота представлених в доповіді результатів роботи
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, доповідачі демонструють ерудицію, відображають міжпредметні зв'язки, можуть співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії, доповідачі переконливо і повно відповідають на питання, тримаються дружньо, намагаються використати відповіді для успішного розкриття теми.
	12	Учень (учениця) системно володіють навчальним матеріалом, унікальна робота, містить велику кількість оригінальних, винахідницьких прийомів, уміють виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання, аргументованість основних позицій, композиція доповіді логічна, повнота представлених в доповіді результатів роботи, доповідачі прагнуть досягти високих результатів, готові до дискусії, дружньо налаштовані, контактні

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу за виконання повідомлення або доповіді**

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) підготували матеріали, що не мають безпосереднього відношення до теми роботи.
	2	Учень (учениця) тему не розкрили, відсутні аспекти теми, порушено логічне викладення.
	3	Учень (учениця) в роботі називає історичні висловлювання, які характеризуються фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні
Середній	4	Учень (учениця) відтворює невелику частину матеріалу теми, пояснює історичні терміни, подані в тексті повідомлення чи доповіді, але немає аргументів по головним позиціям, повне порушення логіки
	5	Учень (учениця) з допомогою вчителя відтворює основний зміст теми, визначати окремі ознаки історичних понять, називати основні дати; показувати на історичній карті основні місця подій
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює фактичний матеріал теми, ідея зрозуміла, але нечітка, надає стисло характеристику історичній постаті, послідовність подій, висновок лише частково відповідає темі.
Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворює навчальний матеріал теми повідомлення, виявляє розуміння історичної термінології, характеризує події (причини, наслідки, значення), виокремлює деякі ознаки явищ і процесів
	8	Учень (учениця) володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними, встановлює синхронність подій у межах теми, доповідач допускає не грубі мовленеві помилки під час виступу, незначно порушує регламент, частково утримує увагу аудиторії
	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами, дає порівняльну характеристику історичних явищ, аргументованість основних позицій, композиція доповіді логічна, повнота представлених в доповіді результатів роботи

Високий	10	<p>Учень (учениця) виявляє розуміння історичних процесів і демонструє ерудицію під час виступу, робить аргументовані висновки, ,</p> <p>синхронізує події вітчизняної та всесвітньої історії, рецензує відповіді учнів доповідач впевнено тримається перед аудиторією, володіють культурою мовлення, дотримуються регламенту.</p>
	11	<p>Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, спираючись на широку джерельну базу, може співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії, доповідач готовий до дискусії, виявляє доброзичливість.</p>
	12	<p>Учень (учениця) унікальна робота, яка містить велику кількість оригінальних, винахідницьких прийомів, доповідач прагне досягти високих результатів, готовий до дискусії, дружньо налаштований, контактний, уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання, користується джерелами інформації, аналізує та узагальнює їх</p>

Brainstorm

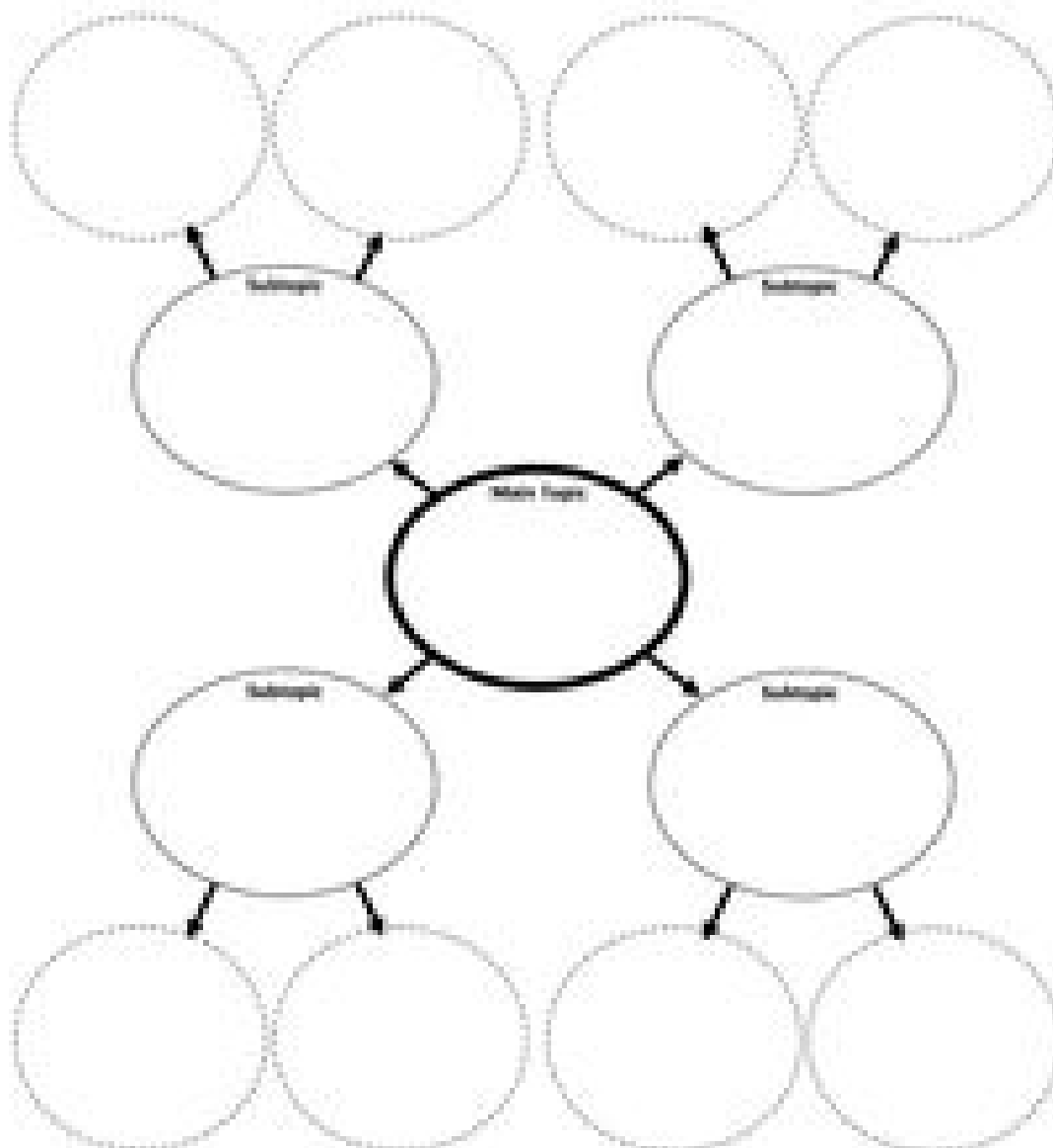
HOPTOYS.FR

Асоціативний куц

Name _____ Date _____ Class Period _____

Writing Project Planning Web

Directions: Write your main topic and subtopics in the indicated circles. Then, write the details in the dotted circles connected to each subtopic. Draw and connect more circles if you need them.

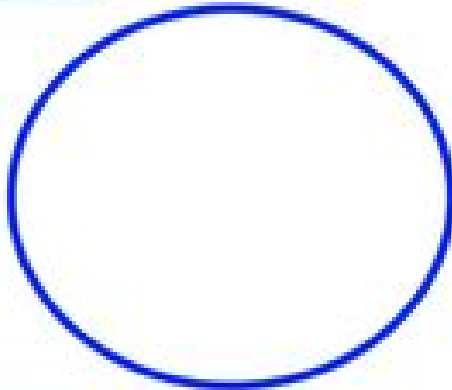
Copyright ©2012 by Linda Ward Beech, www.writingworkbooks.com

Name : _____ Date: _____

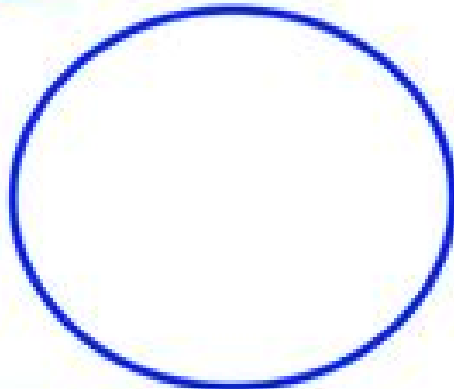
Thinking Hat Detention Sheet

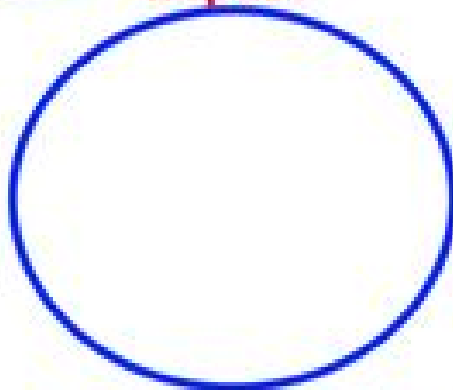
Facts

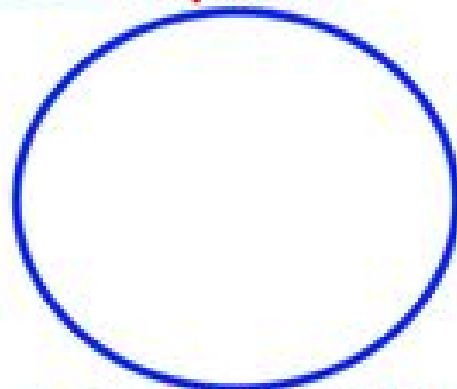
Emotions

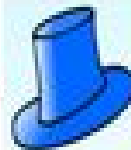
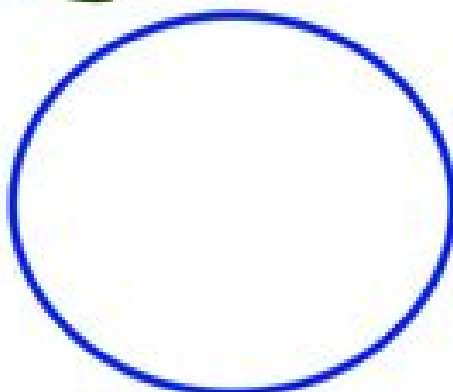
**Positive
Impact**

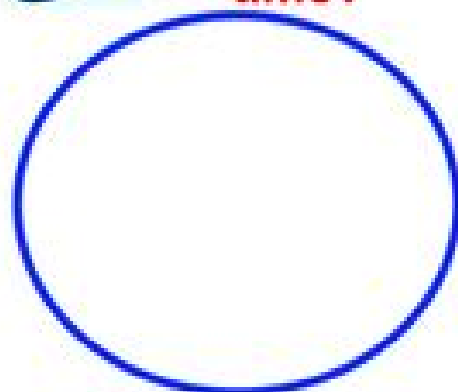
**Negative
Impacts**

**Creative impact
For your Behaviour.**

**How will you
behave next
time?**

5 W + H

Who?

What?

When?

Where?

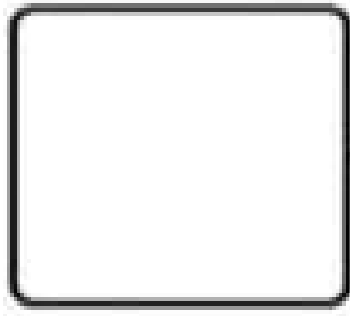
Why?

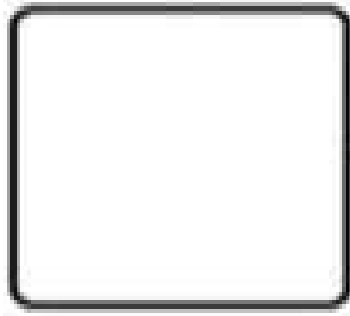

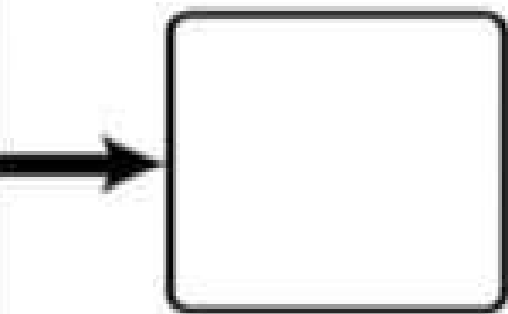
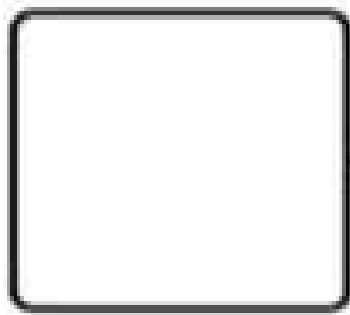
How?

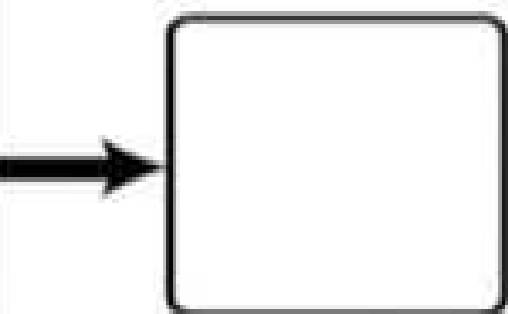
Name _____
Date _____

Timeline Title: _____

Persuasive Writers Remember Their

OREOS

State your opinion clearly.

O
Opinion

R
Reason

E
Example

R
Reason

E
Example

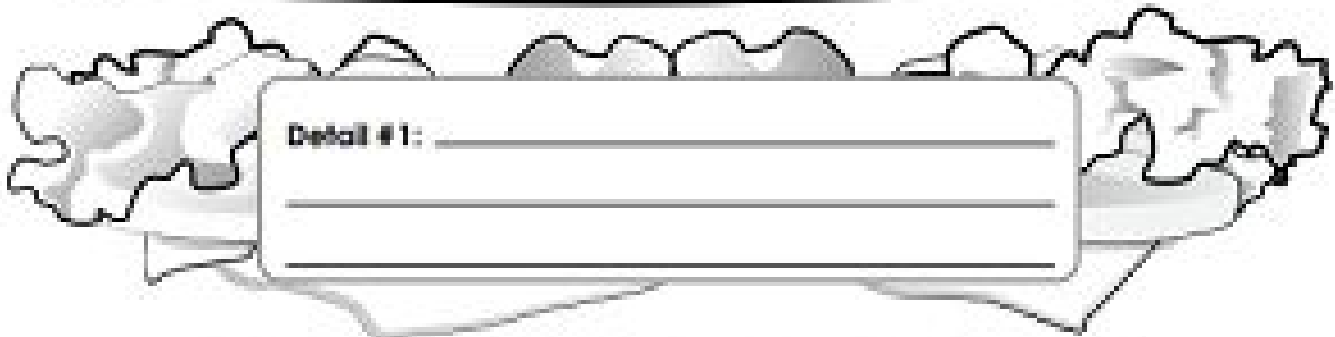
O
Opinion restated

Name: _____

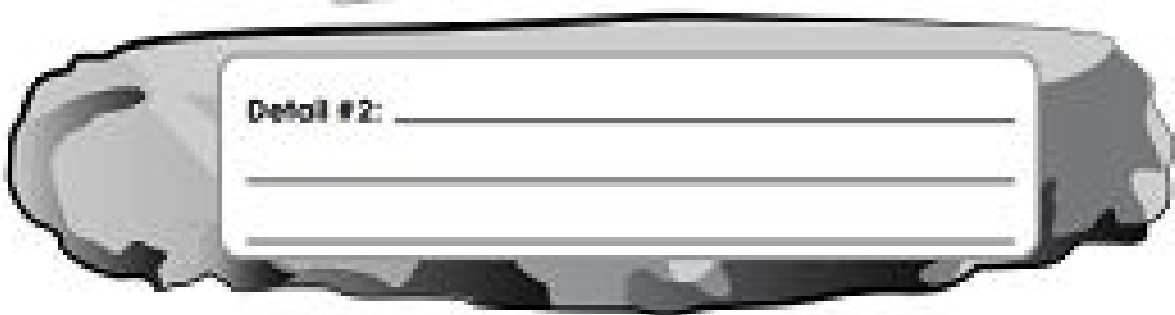
Hamburger Writing

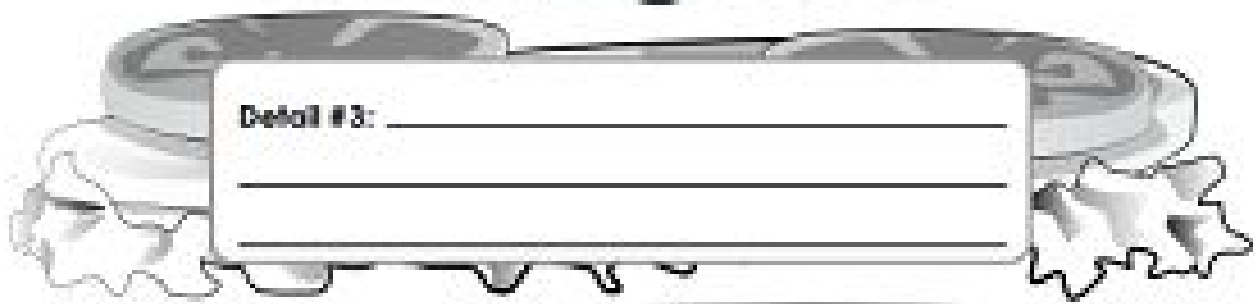
Topic Sentence: _____

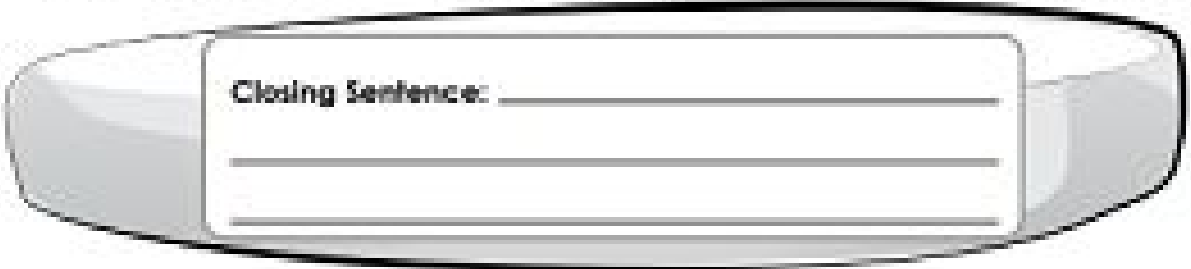
Detail #1: _____

Detail #2: _____

Detail #3: _____

Closing Sentence: _____

P

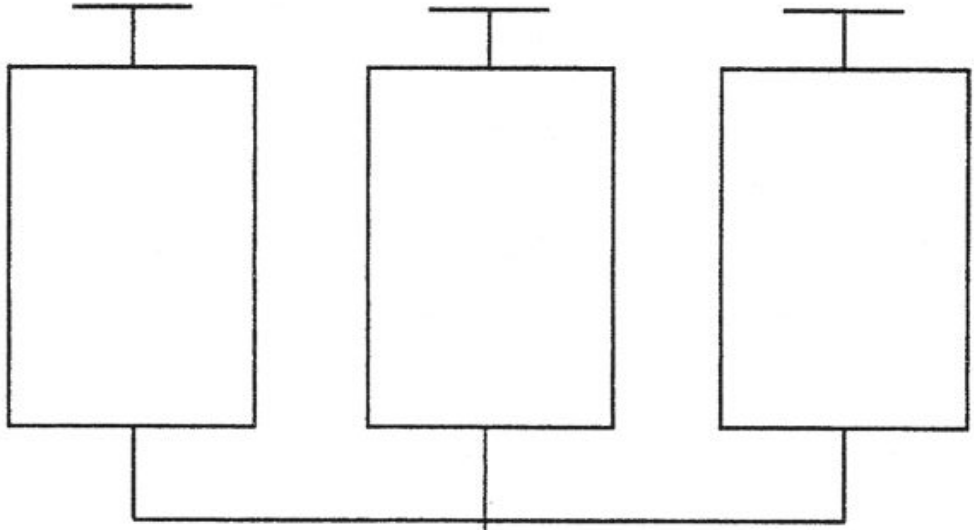
Problem

O

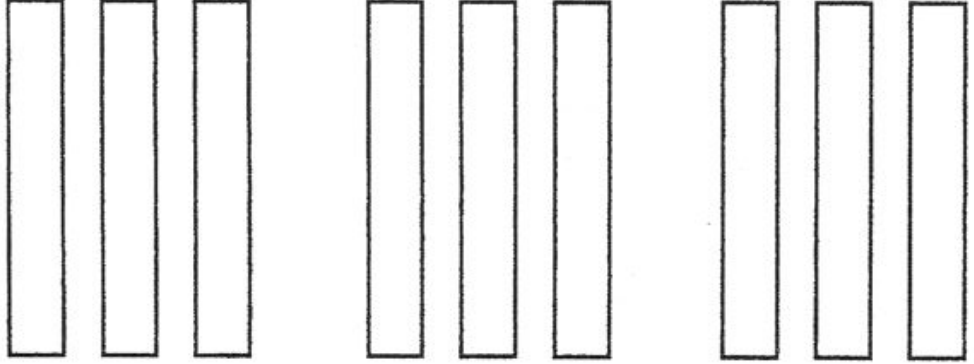
Options

What might be done?

Possible results for each option

Outcomes

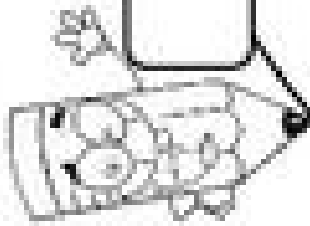
CH

Choices

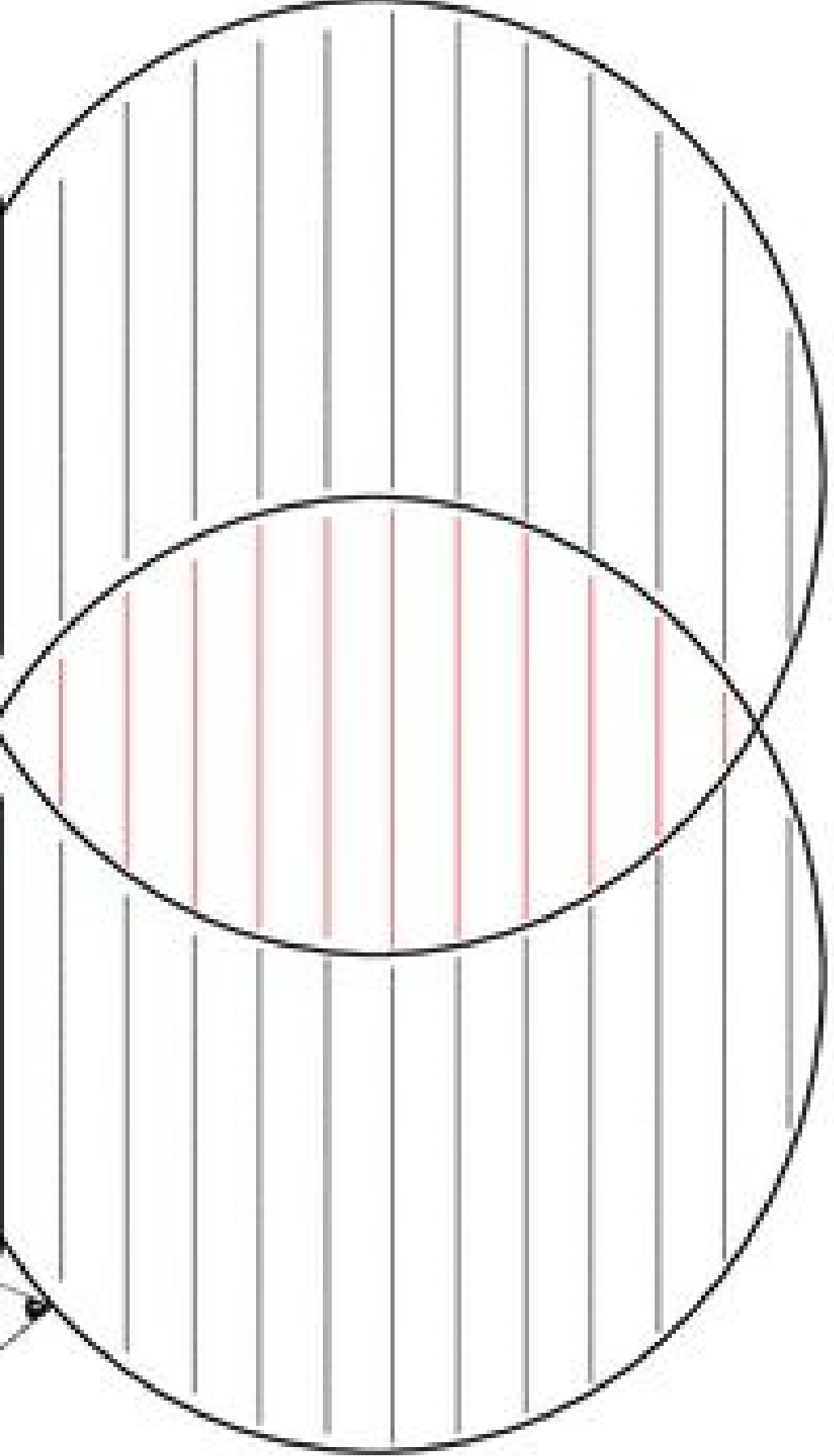
What option will I go with?

Name: _____

Date: _____

Venn Diagram

Story Mind Map

5 Ws

Who are the characters?

What is it about?

Title

When did it take place?

Where did it happen?

Why did it happen?

Навчальне видання

МАРИНЧЕНКО Г. М.

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ У ЗЗСО:
матеріали для організації самостійної роботи
під час дистанційного та змішаного навчання**

Навчально-методичний посібник

Формат 60×84¹/₁₆. Ум. друк. арк. 12,1. Тираж 100 пр. Зам. № 729-074.

ВИДАВЕЦЬ І ВИГОТОВЛЮВАЧ
Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.